استاد زیار

د پښتني فرهنگ يو ځلاند ستوری

Ketabton.com

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ ل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

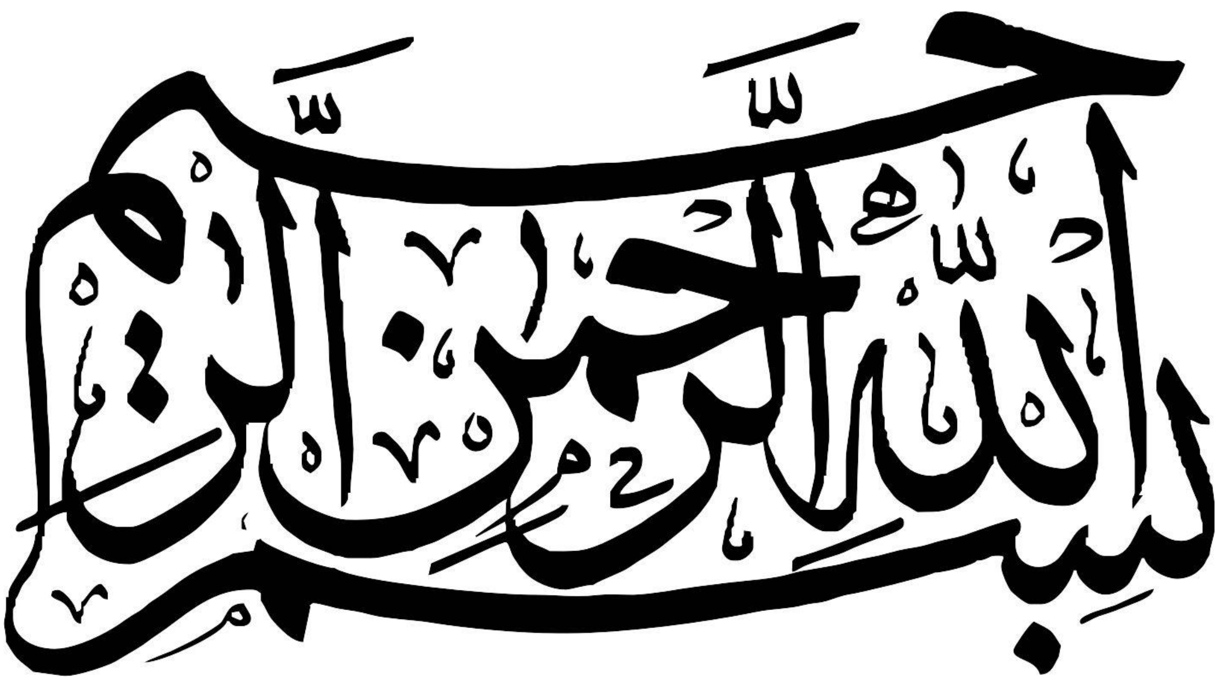

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

د کـتــــاب نـــــــوم: استاد زیار دپښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری

لـــــــیکــــــــــــوال: محمد اسمعیل یون

خــــپـــــرنـــــــدوی: یون کلتوري یون

لـــومـــــــړی چاپ: ۱۳۷۸ل کال

دویـــــــــم چـــــاپ: ۱۳۸۷ل کال

د لـــیکـــــــــــوال پرله پسې نومره: (۷)

د خــــپرنــــــدوی پرله پسې نومره: (۷)

کـــــمـــــپـــــوزر: ضیاءالرحمن ضیاء

ډالی : پخپله استاد زیار ته چې د پښتنې مینې راکښون یې زما په زړه کې ددغه اثر د کښلو هیله وروزله.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((متېکور)) د دویم چاپ سریزه

متېکور زما د شعرونو لومړۍ ټولګه ده، چې اساساً پر ۱۳۶۹ل کال چاپ شوې ده. ((اساساً پر ۱۳۶۹ل کال)) ورته ځکه وایم، چې د همدې کال په بهیر کې د افغانستان د لیکوالو ټولنې له خوا د چاپ پلان کې وه او د همدې کال د وروستیو درېو میاشتو په بهیر کې د همدې ټولنې له خوا چاپ ته لاړه. ترننه نږدې شل کاله دمخه، چاپ دومره پرمختللی نه و، هغه وخت د چاپ توري اکثره له سرپو نه جوړېدل یا اوسپنیز وو، یو یو توری به په ځانګړي صندوق کې پروت و، کله چې (الف) نه تر (یا) پورې هر توری په کارېده، نو بیا به حروفچین، همغه صندوق ته، ته او اړتیا وړ توری به یې را اخیسته، دا توري به یې پر یوه ډېر اوږده مېز، چې لس پنځه متره واټن به یې درلود، په همغو جوړو شویو صندوقونو یا کورونو کې ایښې وو. د یوې کلمې لپاره که د یو توري ټولوونکي تګ اوراتګ محاسبه کړو، کېدی شي سل متره پلی واټن یې هم وهلای وي، دا نو بیا د یوه کتاب په لسګونو زرو او یا هم لکونو کلمو ته محاسبه کړه. دا توري بیا یو تربله څنګ په څنګ اېښودل کېدل او پر یوه تار تړل کېدل، په دې ډول ترې یوه کلمه، بیا کلمې، بیا جمله او جملې او بیا هم متن جوړېدل، کله چې به دې په کې سمون راوسته، هغه کلمه به بېرته خلاصېدله، خو لنډه دا چې خورا زړه چاودون و. دا کتاب ما په همغه شکل چاپ کړی دی. زه دا مهال د کابل پوهنتون د درېیم ټولګي محصل وم، د درسونو ترڅنګ مې نور فرهنګي مصروفیت هم درلود او چاپخونې ته به هم هره ورځ روان وم، کله چې د کتاب د چاپ او سمون لومړني کارونه خلاص شول او ماته یې وروستي توري راکړل، نو دا مهال ۱۳۶۹ل کال خدای پاماني وکړه، ما کتاب قدرمن استاد کاندید اکاډمیسین محمد صدیق روهي او ګران ورور محمد ابراهیم شینواري ته د سریزو لپاره وسپاره، زما بل ملګري ممتاز ارمان لا وار دمخه پرې سریزه کښلې وه، څه موده نور هم د سریزو په خاطر وځنډېده، نو ځکه خو د استاد روهي او ښاغلي ابراهیم شینواري تر سریزو لاندې (۲/۱/۱۳۷۰) او (۱۳/۱/۱۳۷۰) نېټې لیکل شوي، ما د لومړي چاپ او دویم چاپ پر مهال دا نېټې ځکه بدلې نه کړې، چې زمونږ ګران لوستونکي د هغه وخت له چاپي بهیر سره لا ښه اشنا شي، چې د یو عادي کتاب چاپ هم هغه وخت څو میاشتنې واټن ته اړتیا لرله. د زمانې څرخ تاوېږي، چاته صبر نه کوي، اوس چې له هغې زمانې نږدې شل کاله تېرېږي، استاد روهي زمونږ په منځ کې نه شته او د هغه په حق کې له دعا پرته نور هېڅ زمونږ له لاسه نه کېږي، ګران ابراهیم شینواری او زه (یون) ژوندي او پر خپل وطن یو، ممتاز ارمان هم رانه مهاجر شوی دی. خدای(ج) خبر چې ددې شعري جونګ تر درېیم چاپ پورې به مونږ ته څه پېښېږي. په همدې خاطر مې د خپل تېر شلکلن فرهنګي کار پر بیا سمون، اوډون او بیا چاپ لاس پورې کړ، پر ژوند ډېر بې باوره یم او ژوند پر ما ډېر ناباوره دی، نه غواړم زما پر کړي کار سبا ته نور څوک په تکلیف شي، څه چې مې کړي، ښه دي که نا ښه، پوره دي که نیمګړي، کړه دي که ناکره؟ ښه ده چې خپله یې راټول کړم چې د ټولو پازوالي زما پر خپله غاړه شي.

راتلونکی نسل به ددې وخت ونه لري، چې زمونږ په ماتو ګوډو لیکنو پسې وګرځي، د هغوی لیکنې او پنځونې باید تر مونږ اوچتې وي او که اوچتې نه وي دا نو ددې مانا ورکوي،چې ژوند او فکر ولاړ دی او پرمختګ نه کوي، خو دا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د اوسني نسل وظيفه ده چې خپل کارونه په خپله خلاص کړي او په هغه تسلسل کې خلل رانه ولي چې تېرو تر موږه رارسولی او زموږ دنده ده، چې تر بل پښت يې ورسوو، د بشري ژوند ارتقا د همدغه تسلسل ترکيب دی .

له ټولو قدرمنو ليکوالو دا هيله لرم، له يوه نسل څخه بل ته کلتوري خلا پرې نږدي او تر خپله وسه پورې د وخت له تخنيکي امکاناتو ګټه پورته کړي او خپله ځاني او ملي، ټوله کلتوري شتمني خوندي کړي.

د همدې هيلې د برې په ارمان

پوهندوی محمد اسمعيل يون

کابل- افغانستان

۱۳۸۷ل کال، د سلواغې ۷مه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

د خوشال قدر که اوس پر هېچا نه شته

پس له مرګه به يې ياد کا ډېر عالم

نن راته د هغه چا د احساس تاو قلم په ګوتو کې راکړی، چې ډېر کلونه دمخه ورسره په نا اشنايۍ کې اشنا وم، زه لا کوچنی وم، چې د هغه نوم مې اورېدلی و. خلکو به يې ډېره ستاينه کوله. له همغه مهاله مې په زړه کې د هغه مينې او پښتني ولولو ځای نيولی و. په زړه کې به مې دا هيله ځو ځلې د خيال او خوب په شان وګرځېده، چې ګوندې داسې وخت راشي چې استاد زيار مې ښوونکی شي او د هغه له اورنيو پښتني ولولو څخه مې زړه تودوخه او فکر روښانتيا ومومي.

ډېر وخت تېر شوی و، خو هيله مې لا نه وه زړه شوې. يو وخت ما په خوشال خان لېسه کې زده کړه کوله، له شعر او ادبياتو سره مې زياته مينه پيدا شوې وه، کله کله به زه هم هغو فرهنګي ځانګو، چې ادبي غونډې او مشاعرې يې جوړولې، خبرولم.

يوه ورځ د افغانستان د ليکوالو انجمن له خوا د کره کتنې يوه غونډه جوړه شوې وه او د يوه شاعر پر شعرونو خبرې کېدلې. زه هم هلته تللی وم، له نېکه مرغه مې هلته استاد زيار هم وليد، چې له بهر څخه تر يو اوږده سفر وروسته تازه راغلی و، دده عالمانه لوښې او کمينې زما هيله لا پياوړې کړه.

څو ورځې وروسته مې ورسره د ليکوالو انجمن د ځوانو شاعرانو او ليکوالو په کانون کې بيا وکتل، دا ځل ورسره پوره بلد شوم. خپله پته يې ماته راکړه، بيا نو زه ادبياتو پوهنځي ته ډېر ورتللم او خپلې ليکنې او شعرونه به مې وراوړل او ده به په ډېره سړه سينه راته اصلاح کول. زما هيله خو پوره شوې وه، ځکه چې هغه زما ښوونکی شوی و، يو ډېر خوږ او مهربانه ښوونکی.

خو زما هيلې هغه وخت لا پسې د خوښۍ په اوبو ولامبل چې زه د ژبو او ادبياتو پوهنځي محصل شوم، لومړی ټولګی و او لومړی ساعت، کله چې ټولګي ته ننوتم، پر يوې څوکۍ کېناستم، څو شېبې لا نه وې تېرې شوې، چې استاد زيار ټولګي ته راننوت او تر پېژندګلوۍ وروسته يې پر لوست پيل وکړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس نو چې زما هيله پوره شوې ده، پرځای بولم، چې ددغه پياوړي استاد د ژوند په باب د خپل توان په کچه يو څه وليکم. سره له دې چې دا کار بايد هغه ليکوال او څېړونکي کړی وای چې د ځواکمن قلم خاوند وای، خو هغه څه چې د استاد پر ما حق دی، بايد ادا يې کړم. سره له دې چې دا کار زما لپاره ډېر گران دی او نه شم کولای څنگه چې ښايي، د استاد د ژوند او اثارو د څرنگوالي په باب وړنده معلومات وړاندې کړم او د هغه پر ټولو ادبي، هنري او علمي کارونو باندې په ټول ټال او کره ډول خپل ځان او نور خبر کړم.

زه دا کار ددې لپاره سرته رسوم، يو دا چې د استاد حق مې ادا کړی وي او بل دا چې تراوسه پورې پرته له (استثناتو) په پښتو ادب، فرهنگ او زموږ په ټولنه کې دا خبره باب ده، چې په ژوندوني د شاعر، اديب او هنرمند درناوی نه شته. هغه د افغان سيد جمال الدين خبره چې وايي: ((په شرق کې اديب د ژوند پر وخت مړ دی او تر مرگه وروسته ژوندی کېږي)). بېخي پرځای خبره ده (دوکتور عبدالحکيم طبيبي: تلاش های سياسی سيدجمال الدين افغان، ۱۳۵۵ل کال ۲۰ مخ).

زما موخه داده، چې د يوه شاعر يا ليکوال د ژوند په لړ کې د هغه پر اثارو ليکنه او د هغه پر ژوند ليکنه به له څو اړخونو څخه غوره او مثبته پرېوځي.

يو دا چې شاعر يا ليکوال او يا هنرمند به په ژوندوني د خپل کار ثمره په خپلو سترگو ويني، دويم دا چې ليکوال به د خپلې دغې ثمرې د ليدلو په پايله کې لا نور هم ددې زغم او ځواک پيدا کړي، چې خپلې پنځونې او نوښتونه لا پسې زيات کړي، دريېم دا چې موږ به د ليکوال او هنرمند حق ادا کړی وي او څلورم دا چې موږ به په څېړنو او ليکنو کې له تېروتنو سره مخامخ نه شو او که مخامخ هم شو، هغه به ډېرې کمې وي.

خواوس اوس دا خبره باب ده، چې کله شاعر يا ليکوال له نړۍ څخه سترگې پټې کړي، بيا ټول د قلمونو څوکې تېرې کړي او متې راونغاړي او تر هغه چې يې له لاسه کېږي، زړونه تش کړي او داسې شيان وليکي، چې ارواښاد په گور کې نا ارامه کړي.

په ځينو ځايو کې خو لا داسې هم ليدل شوي دي، چې د يوه شاعر يا ليکوال د ژوند او مرگ نېټې دمعلومولو په باب کتابونه ليکل شوي، رسالې کښل شوي، خو بيا هم په بشپړ او جوت ډول د هغه د ژوند يا مرگ نېټه نه ده زباته ((ثابته)) شوې.

په دې توگه به ښه دا وي، چې په خپله د ليکوال په ژوندوني د هغه د ژوند او اثارو په باب څه وليکل شي او د تېروتنو پر وخت په خپله له هغه څخه مرسته وغوښتل شي. بيا به نو ددې اړتيا نه وي، چې يوازې د يوه شاعر يا ليکوال د ژوند او مرگ نېټې د جوتيا لپاره کتابونه او رسالې وليکو. بېخرته غونډې پرې جوړې کړو او له دې سره سره پرې بېځايه لگښتونه وکړو.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا زما لومړنی کار دی، چې ښايي نيمګړتياوې به ولري، خو زما هيله دا ده، چې نور ليکوال په دې برخه کې په پوره ځيرتيا کار وکړي او د خپلو مشرانو او نوښتګرو ليکوالو حق ادا کړي. زه په دې ليکنه کې د استاد زيار د ژوند او اثارو په باب غږېږم، هيله ده، هغه څه چې مې راټول کړي دي، څه ناڅه د استاد له اندو ژوند سره سمون ولرلای شي.

په پښتنه مينه

اسمعيل يون

د ژبو او ادبياتو پوهنځي محصل

١٣٦٨ل کال، پسرلی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند لیک

پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار د عجب گل زوی پر ۱۳۱٤ل کال د سپین غر د مزينې رود پر غاړه د اخون کلي په یوه بېکوره او بې ځمکه بزګره کورنۍ کې وزېږېد. د ښوونځي په درېیم ټولګي کې یې د یوازیني ګټندوی پلار سیوری له سره پرېوت. پاتې درې ټولګي یې له کوچاني بېوزله ژوند سره د یو بل په مزدورۍ پای ته ورسول. تر څلور کلنې خوارۍ مزدورۍ وروسته ورته د کابل د لیلیه ښوونځي چانس برابر شو، له ۱۳۳۵ تر ۱۳۳٦ کال یې د زده کړې ترڅنګ د هلمند په ناوه کې کار کوه.

پر ۱۳۳۷ کال یې دولس کلنې زده کړې پای ته ورسولې او پر ۱۳۳۸ کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې پر زده کړه بوخت شو. پر ۱۳٤۱ل کال یې له دغې څانګې څخه لیسانس واخیست او د همدغه پوهنځي په کدر کې پر تدریس او ژبنیو څېړنو بوخت شو.

پنځه کاله یې د هېواد په غرو، رغو، ځنګلو، میرو، کلیو او بانډو کې د ١٤ ژوندیو او نیم ژوندویو ژبو ١٠٤ ټوکه ګړدودي څېړنې ترسره کړې. بیا سویس ته واستول شو او هلته یې د ((برن)) پوهنتون د ژبپوهنې، ادب پوهنې او وګړپوهنې په څانګه کې د علومو دوکتورا واخیسته. پر ۱۳٥۱ل کال یې هېواد ته له راستنېدو سره خپلې استادۍ ته دوام ورکړ او ترڅنګه یې د څانګې ۲ میاشتنۍ مجله (وړمه) وچلوله.

پر ۱۳٥۷ل کال ورته د استادۍ ترڅنګ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز ریاست دنده ورترغاړې شوه. څه مهال وروسته زنداني شو. بیا یې د سولې او پیوستون د سازمان د رئیس او مرستیال په توګه دنده ترسره کړه. څلور کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي رئیس پاتې شو. بیا یې د المان په هومبولت پوهنتون کې د مېلمه استاد په توګه د افغانستان پوهنې د تدریس دنده پرمخ یوړه او د ١٣٦٥ ل کال له مني راهیسې بیا د ژبو او ادبیاتو پوهنځي په پښتو څانګه کې د ژبپوهنې او ادب پوهنې پر تدریس بوخت شو.

دوکتور زیار له ننه اووه ویشت کاله دمخه واده کړی دی، یو زوی او یوه لور لري. زوی یې په المان کې د لوړو ریاضیاتو او لور یې دلته د طب په څانګه کې زده کړه کوي او مېرمن یې د ژبو او ادبیاتو پوهنځي دالماني څانګې استاده ده .

استاد زیار یو ډېر کاري او څو اړخیز انسان دی. کله چې د ده د ژوند پاڼې اړوو را اړوو، ان له وړکینې څخه یې څو څو کاره پرمخ وړي دي، هم به یې له ځمکوالو سره مزدوري کوله او هم به یې ورسره د ښوونځي او جومات زده کړه غبرګه پرمخ وړله. لو او لور او نورې راز راز موسمي خوارۍ او ورځ مزدورۍ خو یې په هره توګه د زیار کښېې لوښې نه بېلېدونکی ټوک و. د منځنیو زده کړو په دوره کې یې دغې بوختیا بیا نوې بڼه موندله. د تعلیمي کال په بهیر کې یې د شعر لیکنې او ژباړنې له لارې مطبوعاتي فعالیت کاوه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورزش په برخه کې له اووم ټولګي څخه د بېلابېلو ورزشي ډولونو لېوال و او د باسکټبالر په توګه د کابل او ان د برن پوهنتون د اړونډې لوبډلې (ټيم) رسمي غړی پاتې شوی دی. د ښوونځې په رخصتيو کې ددې پرځای چې کلي ته ستون شي او له خپلې کورنۍ سره په ارامه واوسېږي، د هېواد په ځينو پروژو، لکه د هلمند وادي په هغه کې پر کار بوخت شوی او په ګټلو پيسو يې هم د خپل تعليمي ژوند جيب خرڅ برابر کړی او هم يې له خپلې بېوزلې کورنۍ سره مرسته کړې ده.

د پوهنتون په دوره کې يې لږ تر لږه شپږ ډوله بوختياوې (مصروفيتونه) پرمخ وړل. د هېواد د ورځپاڼې خبريال، د اصلاح، انيس، ژوندون، عرفان او پوهنې او د مرکز او ولاياتو د خپرونو قلمي همکار، د پوهنې مطبعې مصحح، د رحمان بابا، بيهقي ښوونځې او پښتو کورسونو حق الزحمه يي ښوونکی، د پوهنځې د پښتو مجلې (ورمې)) مرستيال، د پوهنتون د باسکټبال د ټيم غړی، په کابل کې د مصر سفارت د عربي کورس شاګرد او د ثقيله ورزش د کلوپ غړی او داسې نور.

استاد زيار په دې ګروهه دی، چې ژوند د زمانې د بهير پر وړاندې ډېر لنډ او تنګ دی او هغه څه چې يو انسان يې بايد په خپله ژوند کې ترسره کړي، نه ترسره کېږي، نو له همدې کبله تل په تلوار او منډه رامنډو کې دی او نه غواړي د ژوند يوه شېبه خوشې تېره کړي. هېڅکله يې په ياد نه دي، چې د زينې پوړۍ يې يو په بل پسې تر پښو لاندې کړې وي، بلکې تل يې کله يوه او کله دوه په منځ کې پرې ايښې دي. پلی تګ يې له نورو سره توپير لري. پر پليو لارو هم، چې هر څومره ګڼه ګوڼه وي، د شتې غونډې خپله لاره باسي او له ټولې پاملرنې سره سره يې له يو بل سره ټکر هم راځي، همداسې يې بايسکل ځغلول او موټرسايکل چلول هم درواخله.

په ژبنيو څېړنو کې يې پوره څلور کاله له دغو دوه ارابه يي وسيلو څخه تر وروستي بريده کار اخيستی او ډېر يې ژوبل کړی هم دی. له همدې کبله يې موټر اخيستو ته مېرمن نه پرېږدي. له دې ټولو منډو رامنډو او بېړندويۍ سره بيا هم يو روغتيايي اوډلې او مهالوېشی ژوندون لري او دا هم په دې موخه چې وخت يې هسې خوشې له لاسه ونه وځي. خوب و خوراک، کار، ورزش او هوساينه هر څه يې پر مهالوېش برابر دي.

په الکولي څښاک، ځکاک، تندو، تورشو خوراکونو او نورو ناوړو عادتونو، نه خپل اقتصاد ويجاړوي او نه روغتيا. په ټوليز (کُلي) ډول يې ساده ژوند خوښ دی، خو دومره هم نه چې څوک ورته ساده ووايي. سهارنی کړاو (جمناستيک) او تشناب تر وسې وسې، که پر کور وي که پر بيديا، نه قضا کوي.

شعر او شاعري او نور زېرندويه فعاليت يې له هوساييزو (تفريحي) بوختياوو څخه ګڼل کېږي، د سفر او ان د ناروغۍ د وخت بوختيا يې همدا ده. د يادښت کتابچه يې خو ټول عمر ملګرې ده.

استاد زيار له اوډلي، بيړندويه، ترور، خوځندويه (ډيناميک) او دودپال (اخلاقي) ژوند دود سره يو سرکښ، سرغړانده او ناړامه خوی خصلت لري او له هر راز دوديزو او ټولنيزو بنديزونو او اجبارونو سره نه پخلاکېدونکی دی. کله چې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار ته جوته شي، چې په یوه خبره کې د حق پر خوا دی، د دوست و دښمن ورم و پند او زور زاري پرې څه اغېزه نه لري. په سپین ویلو او ګوتې نیولو کې نه ډار پېژني او نه لورو وپاس اوزړه سوی او هغه هم زیاتره بیا د خپلو نژدې اړوندانو او دوستانو پر وړاندې. استاد زیار له ټول کلکوالي، ناړاموالي او انتقادي او انتقامي لوښې سره سره بیا هم د لوی زغم او سپېڅلي احساس څښتن او په دوستۍ او اشنایۍ کې ډېر ټینګ دی.

له مېرمنې، زوی او لور سره که څه هم په ټولو چارو کې مرستندوی دی، خو بیا هم ترې دومره خوشاله نه برېښي، څکه په بدل کې ترې دا سترګې لري، چې هغوی هم دده اوډلی ببړندویه ژوند دود ومني، د ساري په توګه یې مېرمن د کور په اوډون، سمون، پاک کارۍ او لوښو پرېوللو کې د مرستې پاسلنه پرڅان نه اخلي او هغه یې زیاتره د سپېڅلتیايي او اوډلې لوښې او آر (اصل) یوه برخه بولي.

ان تر دې چې د نوي ازاد پښتو شعر او په ځانګړي ډول بیا د پښتو د لیکني معیار لپاره د استاد زیار دا شل کلنې پرله پسې هلې ځلې یوازې دده له پښتونولۍ یا ځانګوالۍ څخه نه، بلکې زیاتره د ده له اوډوني او ډینامیکي لوښې څخه سرچینه اخلي، دی وایي:

((هغه بې شمېره ځېلونه (ورراینتونه) یا ګردودونه، چې په ګړنۍ (ګفتاري) پښتو کې دود لري، باید په لیکنۍ پښتو کې یووالی او کره والی وموميي. یا په بله وینا- جوړښتي او ګرامري وارینتونه توحید کړ شي او لغوي وارینتونه تکثیر کړ شي. په بله وینا خولې ډېرې او بې شمېره دې او کنټرول یې ناشونی، څه چې یو بې سرو بوله کار دی، مګر قلمونه هغومره ډېر نه دي، چې کنټرول نه شي)). دی لکه څنګه چې د ټولو پښتنو ټبرونو لپاره د یوه ملي یووالي یا (ملیت) په بله وینا د یوه لوړ ټولنیز پرمختګ او بشپړتیا غوښتونکی دی. دغسې د لیکني ژبیووالي لپاره هم ټینګار کوي او څنګه چې لومړۍ موخه د یو واریز (اوښتون) له لارې کېدونکې ده، دغسې دغه ژبنۍ بشپړتیا هم یوې اګاهانه او تینګر هاند او هڅې ته اړتیا لري.

د استاد دا خبره، چې ټولنیزه بشپړتیا او ژبنۍ بشپړتیا سره یو له بله نه شلېدونکي بهیرونه دي، یوه پرځای او په نوي علمي نړۍ لید کره شوې خبره ده. د نړۍ نورې یادې ژبې، لکه (انګلیسي، الماني، پرانسي، یا روسي هغه مهال معیاري بڼې پیدا کړي، چې بېلابېلو ټبرنیو او فیوډالي ډلو ټپلو یې پانګوالي اړیکو ته لوړتیا موندلې ده،یا په بله وینا (ملت) ته رسېدلی دي. استاد زیار پر دې ټینګار کوي، چې (له ټولنیز- اقتصادي انقلاب سره باید فرهنګي انقلاب هم له یاده ونه ایستل شي او ژبه خو د دواړو بیخبنایي- مخبنایي جوړښتونو یو ګډ آر او اړیکی بلل کېږي (د استاد زیار ژوند لیک چې د اکبر کرګر له خوا د استاد زیار د زېږېدنې د پنځوسمې کالیزې په غونډه کې اورول شوی و.)

استاد زیار تراوسه ۱۳۷۰ پورې ۳۰ کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي او په علومو اکاډمۍ کې اکاډیمیک خدمت کړی دی. د سویس له برن پوهنتون څخه یې د ژبپوهنې، ادبپوهنې او وګړپوهنې لومړۍ درجه دوکتورا اخیستې ده. په انګلیسي، الماني، روسي، عربي او نورو لرغونو هندو اروپایي ژبو هېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زيار د ښوونځي له نهم ټولګي ۱۳۳٤ راهيسې د شاعرۍ او ليکوالۍ ډګر ته راوتلی دی، د ټولو ادبي، علمي او تحقيقي اثارو شمېر يې ۱۳۰ ټوکو (کتابونو) او ۱۱۰۰ ليکنو ته رسېږي. په دې کې د ګڼو علمي، تحقيقي ليکنو ترڅنګ هغه ژورنالستيکي ليکنې هم راځي چې له ۱۳۳۸ کال راهيسې يې د هېواد، ننګرهار، وړانګې، اصلاح او د ثور انقلاب حقيقت (پيام) ورځپاڼو او د پوهنې مجلې د خبريال او د هېواد د نورو ټولو مهالنيو خپرونو او راډيو تلويزيون د همکار په توګه د هېواد په دننه او بهر کې په پښتو، دري، انګريزي او الماني ژبو خپرې کړې دي. د پوهاند زيار ادبي، علمي او تحقيقي اثار په لاندې ډول دي:

۱ -نومترنګونه يا اسمي ترکيبونه، په الماني ژبه د سويس د برن پوهنتون د ۱۹۷٤ کال خپرونه.

۲ -پښتو پښويه (ګرامر) د کابل پوهنتون د ۱۳٦۲ کال خپرونه.

۳ -پښتو ليکلار د ننګرهار د بايزيد روښان پوهنتون د ۱۳٦۰ کال خپرونه.

۵ -زنداني نغمې، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د ۱۳۵۹ کال خپرونه.

٦ -سوزونه او سازونه (د شعرونو غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د رياست د ۱۳٦٤ کال خپرونه.

۷ -اور او وينې (د شعرونو غونډ) د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د خپرونو رياست د ۱۳٦۵ کال خپرونه.

۸ -وينه او مينه (د شعرونو غونډ) د ملي دفاع وزارت د ۱۳٦۰ کال خپرونه.

۹ -نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳٦۳ کال.

۱۰ -پښتانه او ورونه مليتونه (ژباړه) د چاپ او خپرونې دولتي کومېټې د ۱۳٦٦ل کال خپرونه.

۱۱ -مينه د زړه په وينه (رومان) تر چاپ لاندې.

۱۲ -اندو ژوند (شعري طرحې او ځلوريزې) د سرحدونو چارو وزارت د ۱۳٦۸ل کال خپرونه.

۱۳ -پښتو- دري فرهنګ تر چاپ لاندې.

۱٤ -ګلکځونه (شعري غونډ) د افغانستان د ليکوالو د انجمن د ۱۳٦۷ل کال خپرونه.

۱۵ -الماني- پښتو فرهنګ- د برلين پوهنتون په غوښتنه د ۱۳٦۷ل کال خپرونه.

۱٦ -د پښتو الماني ژباړيز پرابلمونه (په الماني) ناچاپ.

۱۷ -افغان- شوروي فرهنګي اړيکي، په دوستي مجله کې يې برخه برخه چاپ شوې ده.

۱۸ -سپين غر (شعري غونډ) ناچاپ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹ -کارپوهه (ارګولوژي) برخه برخه په فولکور مجله کې خپره شوې ده.

۲۰ -ټولنوال ریالیزم برخه برخه په هنر او ژوندون مجلو کې خپور شوی دی.

۲۱ -پښتو ګړدودونه (لهجې) په وږمې مجله کې چاپ شوي دي.

۲۲ -پښتو آر پوهه (اتمولوژي) تر ((ژ)) پورې په وږمه مجله کې خپره شوې ده.

۲۳ -پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ۱۳٦۹ ل کال خپرونه.

۲٤ -لیکونه (په پښتو- دري- انګلیسي او الماني) ناچاپ.

۲۵ -ځان پېښې (په پښتو- دري- انګلیسي او الماني) ناچاپ.

۲٦ -د هېواد پر ۱٤ ژبو (پښتو-دري، اوزبکي، ترکمني، بلوڅي، براهوي، واخي، پشه یي، پاراسوني، کتي ((نورستاني))، ګوجرو ((ګجراتي))، تیرو ((تیراهي))، شغني، کشمونډي ۱۰٤ ټوکه ګړدودودي (لهجوي) څېړنې، چې د سویس د ملي فونډ له خوا د یونسکو په سپارښتنه، د افغانستان (د ژبپوهنې اتلس) په نامه په برن پوهنتون کې تر کار لاندې دي.

۲۷ -پښتو، دري، پشه یي فولکوري څېړنې .

۲۸ -تر ۱۱۰۰ زیاتې علمي، ادبي، تحقیقي او ژورنالیستیکي لیکنې یې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني، تر هېواد دننه او د باندې خپرې شوي دي. دغه راز یې یو لړ ادبي اثار د شوروي اتحاد په څو ژبو او مجاري، الماني، انګلیسي، بلغاریایي او داسې نورو ژبو اړول شوي او په اړوندو هېوادو کې خپاره شوي دي.

د اثارو ټول شمېر یې له مقالو پرته:

_ادبي ۱۰ اثره.

_علمي ۱٦ اثره.

_تحقیقي ۱۰٤ اثره.

_مجموعي ۱۳۰ اثره.

)ژوندون مجله، ۱۳٦۷ کال د میزان او عقرب ګڼه.(

استاد زیار د پورتنیو یاد شوو اثارو په درلودلو سره په ټول هېواد کې تر ټولو لوړ ملي ریکارډ ټینګ کړی دی. استاد د هېواد په نویو او زړو ژبو کې پوره تخصص لري. استاد د اروپایي او بین المللي ژبپوهانو د ټولنې، د کابل پوهنتون

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د علمي شوراګانو او د علومو اکاډمۍ د ژبنیو او ادبي علومو د انسجام د کومېټې غړی دی او د علامه سید جمال الدین افغان د فرهنګي ټولنې مشر هم دی.

همدارنګه استاد زیار په ګڼو ملي او بین المللي علمي او سیاسي غونډو کې ګډون کړی او لیکنې او ویناوې یې په کې اورولې دي .

دا و د استاد زیار د اندو ژوند لنډ جاج. په دې ډول استاد زیار له زیاتو ناخوالو سره سره په خپل کارو زیار او هاند وهڅې نن دې ځای ته رارسېدلی دی، چې هېڅکله یې پښتانه او پښتانه لیکوال او ادیبان نه شي هېرولای.

استاد زیار ډېرې لیکنې کړې دي، د ژبې او ادب په هره برخه کې یې هر څه لیکلي دي، زیار یې کښلی دی، منډې یې وهلې دي، ستړی شوی او د پښتو ادب او پښتني فرهنګ هرې برخې ته یې یو څه ورکړي دي. فکر کوم، دی په خپل ټول عمر کې ډېر کم وخت او که په زغرده وwایو یوه ګړۍ هم بې قلمه او بې کاغذه نه دی پاتې شوی، خو دا ټول یې د چا لپاره او د څه لپاره؟ ځواب یې روښانه دی، چې دا هر څه یې د خپلې ژبې، ادب، فرهنګ او خپلو وګړو لپاره کړي دي.

زیار د خپل ژوند زیاته برخه د خپلو خلکو ادبیاتو ته ورکړې ده، دی وایي:

))لیکنه زما د ژوند نه جلاکېدونکی ټوک دی، له هغې راهیسې چې خپل ښي او کیڼ لاس مې پېژندلی دی، زه لیکنه کوم او لیکنه مې د ژوند ملګرې شوې ده.((

یو لیکوال دده په باب لیکي: ((زه استاد زیار د یو پرکاره خو دقیق لیکوال او محقق په توګه پېژنم. دی چې هر څه لیکي، په ژوره توګه یې لیکي، ښه یې لیکي، ښکلی یې لیکي او له یوه ژور احساس او پښتني احساس سره یې وړاندې کوي، دده هڅه په دې کې ده، چې په لیکنه کې د اړوندې موضوع ټولې پوښتنې اوارووي او نه پرېږدي، چې لوستونکی په تیاره کې پاتې شي (د نورمحمد سهیم مقاله، د استاد زیار پنځوسمه کالیزه، ناچاپ.(

د هند یو لیکوال ((سادهن مکرجي)) د خپل کتاب ((افغانستان زوال سی عروج تک))، چې پر ۱۹۸٤م کال د هند په نوي ډهلي کې چاپ شوی دی. په ۱۲٦ مخ کې د پوهاند زیار یادونه کوي او هغه د پښتو یو ستر عالم بولي. همدارنګه په ((تاریخ نوین افغانستان)) کې هم د یوه ستر فرهنګي او ټولنیز شخصیت په نامه یاد شوی دی، نو باید د داسې ستر انسان درناوی وشي او په درنه سترګه ورته وکتل شي، چې د خپل زړه په وینو خپل فرهنګ او ادب ته د زمانې له ناخوالو سره سره کار کوي او پرمخ ځي. لکه څنګه چې د استاد زیار له لنډ نوم (تخلص) څخه څرګندېږي، دی یو زیارکښ انسان دی، له همدې امله خو یې نن تر دې ځایه ځان رارسولی دی او پر موږ پښتو مینانو باندې یې د احسان سیوری پروت دی. زه دلته د استاد په باب له زیاتو خبرو تېرېږم، ځکه که هر څومره خبرېورباندې وکړم، بیا به هم کمې وي. هغه د شاعر خبره دلته سمه راځي چې وایي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب وصف ترا آب بحر کافی نیست

که ترکنم سر انگشت و صفحه بشمارم

او یا دا پښتو لنډۍ:

ستا د ښایست گلونه ډېر دي

څولۍ مې تنگه زه به کوم کوم ټولومه

تر دې وروسته راځو، د پوهاند زيار ليکوالۍ، اثارو او دده اثارو څرنگوالي ته.

لکه څنگه چې دمخه مو وويل، پوهاند زيار د خپلې ليکوالۍ له پيل نه، يانې له هغه وخت نه، چې دی لا پنځلس کلن و، بيا تر ننه پورې د ادبياتو په بېلابېلو برخو کې يې خپل قلم ازمويلی او د پښتو ادب په بڼ په هر گوټ کې يې زرغون نيالگي ايښي دي. د يوه ليکوال خبره ده چې وايي:

))استاد زيار د خپلې هغې مينې له مخې چې د خپل فرهنگ له غوړېدا او سمسورتيا سره يې لري، د پوهې او ادب هېڅ يوه خوا بې برخې نه ده پرېښې او د هغې هر نيالگی يې د زړه په وينو خړوب کړی دی، روزلی يې دی، پاللی يې دی او ثمر ته يې د رسېدو په هيله پر خپل ځان باندې کړاوونه گاللي دي او اوس هم لگيا دی، کړاوونه گالي، پر ځان سختۍ تېروي او بې خوبۍ زغمي، چې په دې توگه دغه نيالگی زموږ راتلونکو پښتونو (نسلونو) ته له خوږو او په زړه پورې مېوو سره وسپاري.((

لکه څنگه چې ښکاره ده، استاد زيار د ژبې، ادب او فرهنگ په بېلابېلو برخو کې ډېر گټور او ارزښتمن کارونه کړي دي. نو که موږ اوس د استاد ټولې ليکنې او اثار په ځير سره وگورو، ويې څېړو او مطالعه يې کړو، نو د هغو څرنگوالی او شننه به موږ ته استاد زيار په لاندې نومونو راوپېژني:

١ -ژورناليست زيار ٢- شاعر زيار ٣- څېړنيال زيار ٤- کره کتونکی زيار � ٥- داستان ليکونکی زيار ٦- ژبپوهاند زيار ٧- ژباړونکی زيار.

دا ډلبندي ما له خپل فکره کړې ده، ښايي نور يې پر نورو برخو ووېشي، خو له دې سره سره بيا هم د استاد نورې ليکنې شته، چې د څرنگوالي له مخې د استاد په پورتنيو نومونو کې نه راځي، خو په ټوليز (عمومي) ډول يې زياتې ليکنې په پورتني نومونو کې په يوه نه يوه کې راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژورنالیست زیار

استاد زیار د خپلې وینا له مخې لومړی ژورنالیستیکي کارونه پرمخ وړل او ژورنالیستیکي لیکنې به یې کولې، هغه هم په ډېره زیاته کچه. دې کار بېلابېل لاملونه (عوامل) درلودل، یو دا چې استاد زیار د هغه وخت د ځینو لیکوالو، چې دا کارونه یې پرمخ وړل، تر اغېزې لاندې و او بل دا چې د خپلو اقتصادي ستونزو له کبله دې ته اړ و، چې له ورځپاڼو سره همکاري وکړي، د هغوی د خوښې مطالب وربرابر کړي او ورسره ورسره خپله پښتنې مینه خړوبه کړي.

یوه بله د یادولو وړخبره داده، چې پر یوه مهال د ژورنالیستیکي لیکنو ترڅنګه د ده شعرونه هم چاپېدل او له راډیو خپرېدل او ځینې لا تر ژورنالیستیکي لیکنو دمخه چاپ شوي دي، یانې استاد زیار مخکې تر هغه چې ژورنالیست شي، شاعر و، خو اصلي خبره چې موږ ورباندې ټینګار کوو، هغه داده چې استاد زیار له ۱۳۳۵ کال راهیسې د هېواد اخبارو او مجلو ته بې کچه ژورنالیستیکي مطالب کښلي او تیار کړي دي او له ۱۳۳۸ کال څخه یې د (هېواد) د ورځپاڼې د لومړي خبریال په توګه دنده ترسره کړې ده.

استاد زیار پر ۱۳۳۵- ۱۳۴۵کلونو له انیس ورځپاڼې سره قلمي همکاري لرله او همدارنګه به یې اصلاح ورځپاڼې ته مطالب برابرول. له ۱۳۳۷- ۱۳۴۳ کلونو پورې د عرفان او پوهنې مجلو خبریال او قلمي همکار و. هغه وخت او راوروسته یې د هېواد په بېلابېلو ورځپاڼو، جریدو او مجلو کې زیاتره مرکې، راپورتاژونه، لیدنې کتنې، هنري او ورزشي لیکنې، خبرونه، ګزارشونه، یونلیکونه او داسې نورې ژورنالیستیکي لیکنې خپرې شوې دي.

سره له دې چې استاد زیار تراوسه پورې کوم ځانګړی تیوریک ژورنالیستیکي اثر نه لري، خو د ژورنالیستیکي لیکنو شمېر یې خورا زیات دی. زه یې دلته د ځینو لاسته راغلو ژورنالیستیکي لیکنو سرلیکونه له اخځونو سره راوړم او پر څرنګوالي یې غږېږم. چې استاد زیار د خپلې لیکوالۍ له پیل څخه تراوسه پورې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړي دي. خو د یوه ټکي یادول یې ضرور دي، چې استاد زیار ډېرې زیاتې ژورنالیستیکي لیکنې چاپ کړي دي او د ټولو راټولول یې لا ډېر ګران کار دی او لا بېخي کېدون (امکان) نه لري، په خپله وایي: ((ما به خپل ژورنالیستیکي مطالب په خپله د مرکز ورځپاڼو او مجلو ته ورکول، چې همکاري مې ورسره لرله همدا راز مې په ۱۳۳۵ او ۱۳۳۶ کلونو کې یو زیات شمېر ژورنالیستیکي لیکنې د مطبوعاتو مستقلې ادارې ته ورکولې چې کریم ((روهینا)) یې مسوول او سلیمان لایق یې مرستیال و. هغو زما دا لیکنې د هېواد زیاترو ولایتونو او مهالنیو او ورځپاڼو ته لېږلې او ماته به یې ځای پرځای حق الزحمه راکوله، په دې ډول زما یو زیات شمېر ژورنالیستیک مطالب د هېواد د ټولو خپرني ارګانونو له خوا چاپ شوي دي)). خو زما هیله دا وه، چې زه د استاد ټولې لیکنې راټولې کړم، خو پر دې کار بریالی نه شوم. زه لومړی عامه کتابتون ته ولاړم هلته مې پر کار پیل وکړ، ځینې مطالب مې پیدا کړل زیاتره کلکسیونونه نیمګړي وو او د ځینو کلونو خو لا هېڅ نه شته او د ولایتونو د ځینو خپرونو خو لا هېڅ پته نه لګي. بیا مې د علومو اکاډمۍ کتابتون ته مخه وکړه، هلته مې هم دا حال ولید، په خپله له استاد زیار سره هم د هغو ورځپاڼو، مجلو او

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جريدو ګڼې، چې د ده ليکنې په کې چاپ شوي، نه شته او له دې کبله يې د ټولو ليکنو راټولول او د هغو اخځ ورکول يو ناشونی کار دی، نو زما دلته هماغه ورځپاڼې، مجلې او جريدې چې په ځينو کتابونو کې او يا له ځينو کسانو سره خوندي دي، تر څېړنې لاندې ونيولې او پر همدې مې بسنه وکړه.

١ -د ميدان کتنه:

دا د استاد زيار د هغه ژورناليستيکي ليکنې نوم دی، چې د وردګو ولايت د يوه راپور تاژ په بڼه ليکل شوی دی. په دې ليکنه کې د وردګو ولايت د ميدان د خلکو دود دستور په باب معلومات ورکړ شوي دي. همدارنګه له دې ليکنې سره يوځای د کرکيلې پر وخت ځينې عکسونه چاپ شوي، چې په خپله يې اخيستې دي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ١٣٤٢ل کال د ٥-٦ ګڼې په ٣٥-٤٣ مخونو کې خپره شوې ده.

٢ -د سږ کال د ښوونکي د ورځې ګزارشونه:

د پوهاند زيار د هغه ژورناليستيکي ليکنې نوم دی چې د يوه خورا اوږد ګزارش په بڼه برابر شوی، په دې ليکنه کې يې د ١٧ غونډو ګزارشونه راغلي، چې د ښوونکي دورځې په وياړ جوړې شوې وې. دا ليکنه د پوهنې مجلې د ١٣٣٩ کال د ٩ ګڼې په ٦٧-٧٤ مخونو کې خپره شوې ده.

٣ -د ازموينو ګزارشونه:

دا د استاد زيار د يوې ژورناليستيکي ليکنې نوم دی، چې په هغه کې له ٩ تعليمي موسسو څخه د نهايي ازموينو د اخيستلو ګزارشونه برابر شوي دي. دا ليکنه د پوهنې مجلې د ١٣٣٩ کال د لسمې ګڼې په ٥٧-٦٢ مخونو کې چاپ شوې ده.

٤ -د خوښ او سوله ييز ژوند يوه بېلګه:

دغه ليکنه د المان په ديموکراتيک جمهوريت کې پر فاشيزم باندې د بري د څلوېښتمې کاليزې په وياړ د جوړو شوو خوشاليو او جشنونو يو لنډ راپورتاژ دی، چې د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼې د ١٣٦٤ کال د ٢٥٥مې ګڼې په ٥ مخ کې چاپ شوی دی.

٥ -اګاهانه هرکلی:

دا ليکنه چې د اساسي قانون د طرحې د اعلان په اړوندتيا له ننګرهار ولايت څخه د يوه راپورتاژ په بڼه کښل شوې ده. په دې راپورتاژ کې د اساسي قانون په باب خبرې شوي دي. دا راپورتاژ د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼې د ١٤-٧-٦٦ نېټې په لومړي او دربيم مخ کې چاپ شوی دی.

٦ -د استاد ميوندي ويرمن شهادت:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د پوهاند زيار بله ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د پوهاند ميوندي د شهادت په باره کې ليکل شوې ده او په هغه کې د ميوندي د ژوند او شخصيت په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ٤-٥ گڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۷ -د سويس له برن څخه ليک:

د پوهاند زيار يو ليک دی، چې د سويس له برن پوهنتون څخه يې کابل مجلې ته رالېږلی دی، دا ليک د کابل مجلې د ۱۳٤۹ کال د ٤ گڼې په ۵۷-۵۸ مخونو کې چاپ شوی دی.

۸ -د وږمې اتلسم خپرنی کال:

د استاد زيار يوه سرليکنه (سرمقاله) ده چې د وږمې مجلې په باب يې کښلې ده. دا ليکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۳کال د لومړۍ گڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۹ -زموږ ملي واکمني بل الترناتيف نه لري:

دا د هغه ژورناليستيکي ليکنې نوم دی، چې د يوې مرکې په ترځ کې وړاندې شوی او د کابل پوهنتون اوونيزې د ۱۳٦۷ کال ۱٦ گڼې په ۲ مخ کې چاپ شوې ده.

۱۰ -د ثور انقلاب لسمه کاليزه د افغانانو د نيکمرغۍ کاليزه:

دا هم يو ډول ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د کابل پوهنتون د اوونيزې د ۱۳٦۷ د ثور د اوومې نېټې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱۱ -جنگيالي ځوانان بايد د پوهې او زده کړې په ډگر کې هم مخکښ اوسي:

يوه ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د (درفش جوانان) جريدې د ۱۳٦۰کال د ۱۱مې مياشتې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱۲ -د ثور انقلاب او افغاني مېرمنې:

يوه ژورناليستيکي او څېړنيزه ليکنه ده، چې د ((زنان)) مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۲ گڼې په ۱۹ او ۲۰ مخ کې خپره شوې ده.

۱۳ -ټول ملي او هېوادپال ځواکونه دې د يوې نوې نېکمرغې ټولنې د جوړولو لپاره سره يو موټی شي: دا هم د پوهاند زيار يوه ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۵۹ کال د ۱۰ مياشتې د ۲۳نېټې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱٤ -پراخه پلار وطنه ملي جبهه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي جبهې په باب د پوهاند زيار يوه ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۰ کال د درېيمې مياشتې د ۱۹مې نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۵ -د شوروي ليدنه کتنه:

د استاد زيار په وينا تر ياد شوي سرليک لاندې يې د ورمې مجلې د ۱۳٥٦ کال په يوه ګڼه کې يو راپورتاژ خپور کړی دی. خو ددغه کال د اړتيا وړ ګڼه زما لاس ته رانغله. همدارنګه استاد زيار وايي: د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٥۹ کال په يوه ګڼه کې يې د هند سفر په نامه يو راپورتاژ خپور کړی دی.

ديموکراتيک المان د سولې او سوسياليزم په سنګر کې:

دا هم د پوهاند زيار يو بل راپورتاژ دی، چې د المان له ديموکراتيک جمهوريت څخه برابر شوی دی او د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه کې چاپ شوی دی.

ديموکراتيک المان د تېرو تاريخي خوږو ترخو د پاتوړي (وارث) په توګه:

د پوهاند زيار يو بل راپورتاژ دی، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۱ کال په يوه ګڼه کې خپور شوی دی.

ټولنيزه هوساينه:

د استاد زيار يو بل راپورتاژ دی، چې له ختيز المان څخه يې برابر کړی او د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۱ کال په يوه ګڼه کې خپور شوی دی.

هيتلري وژنځايونه:

د پوهاند زيار يو بل راپورتاژ دی، چې د المان له ختيځ جمهوريت څخه برابر شوی دی او د هېواد ورځپاڼې د هماغه کال په يوه ګڼه کې خپور شوی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر زيار

شعر زموږ د ادب یوه غوره برخه ده او ځانګړی ځیرکی تراوسه پورې په پښتو ادب کې تر نورو ټولو ادبي ژانرونو او برخو د شعر برخه زیاته ده، زیات مینه وال لري، زیات لیکونکي لري او زیات لوستونکي. استاد زیار زموږ د ادب په دغه برخه کې نه هېرېدونکي کارونه کړي دي او کوي یې. ده زیات شعرونه لیکلي، د وخت حالات یې په کې ښه ترا انځور کړي دي او تل ترتله د پښتو شعر د بهیر د مخکښانو په ډله کې پاتې شوی او لا کله ترې دمخه شوی هم دی.

استاد زیار د اوسني لیکوال لیکونکي استاد ((بېنوا)) په غوښته پر ۱۳٤۱ کال خپل ژوند لیک داسې کښلی و:

((له لسم ټولګي ځخه نوی بریالی شوی وم، چې د تېر با مشقته کړکېچن یا له خواږه سوزه ډک ژوند خاطراتو مې د تحت الشعور له پردو ځخه د شعور صحنې ته پرله پسې په راوتلو پیل وکړ، چې ورو ورو یې زما له معصومانه عشقي احساساتو سره اړخونه بدل کړل. دې احساساتو زما له فطري او کسبي انکشاف ځخه الهام واخیست، لومړی یې زما ژبه وخوځوله او بیا د قلم په ژبه د (شعر) په نوم راڅرګند شول)). (عبدالروف بېنوا: اوسني لیکوال ۳ ټوک، ۱۳٤٦ کال، ۱۱۰۸ مخ).

استاد زیار په زیاته کچه شعرونه لیکلي او وخت پر وخت یې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړي دي. د ده لومړنی شعر پر ۱۳۳۵ کال د زیري جریدې له خوا خپور شوی او وروسته یې بیا د هېواد، انیس، اصلاح، ننګرهار... ورځپاڼو او د پوهنې، کابل، عرفان په مجلو کې په زیاته کچه شعرونه چاپ کړي او له راډیو ځخه یې خپاره کړي دي او په دې توګه د ځومره والي (کمیت) له پلوه هم له خپلو هم مهالو ځخه وروسته نه دی پاتې شوی. په دې ډول استاد له پښتو شاعرۍ سره یوځای- پارسي شاعري هم کړې ده، خو راوروسته یې پرې ایښې ده.

استاد لومړی پارسي شعر د ۱۳۳۳ کال د کب پر میاشت ویلی او د ۱۳۳٤ کال د نوروز پر ورځ یې د ابن سینا منځني ښوونځي له خوا په جوړه شوې غونډه کې اورولی دی. د سر مصرع یې په دې ډول ده:

اوان وقت گل رسید بشگفت گلها تازه تر

استاد زیار په بېلابېلو برخو کې خپل قلم ازمویلی دی او د پښتو شعر په زیاتو برخو او زیاتو فورمونو کې یې شعرونه لیکلي دي. ځلوریزې یې کښلې دي، نظمونه یې لیکلي او اوس خو یې په زیاته کچه د ازاد شعر د مخکښۍ دنده پر غاړه اخیستې ده.

دلته د ده د شعر پر ټولو اړخونو باندې غږېدل او خبرې کول ډېر کار غواړي او زما غونډې د کم منګي او کم ازمېښتي کار هم نه دی او غټو غټو لیکوالو او کره کتونکو ته اړتیا لیدل کېږي، چې د استاد زیار د شاعرۍ د اړخونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څرنګوالي په باب څېړنې او لیکنې وکړي، خو زه دلته یوازې دومره څه لیکم، چې نورو ته یې لږ تر لږه د شاعرانه هلو ځلو د پرله پسې بهیر یو لنډ انځور هومره وړاندې کړم.

استاد زیار له ډېر پخوا راهیسې، یانې له ٣٦ کلونو راهیسې شعرونه لیکي، خو بیا هم تر ډېره وخته پورې یې د شعرونو ځانګړې مجموعه نه وه چاپ شوې. متې یې پر ١٣٥٩ کال لومړی شعري غونډ ((زنداني نغمې)) چاپ شو. دغه کار البته ځینې عوامل لري، چې زه یې دلته له څېړلو ډډه کوم، یوازې د ده پر شاعرانه فعالیتونو رڼا اچوم او هغه شعري غونډونه یې درپېژنم، چې تراوسه پورې چاپ یا چاپ ته چمتو دي.

یو بل ټکی هم د یادولو وړ دی او هغه دا چې استاد زیار یو زیات شمېر شعرونه په بېلابېلو وختو کې دبېلابېلو جریدو، مجلو او ورځپاڼو او راډیو له لارې خپاره کړي دي، د هغو ټولو راټولول یو ناشونی کار دی، خو یو زیات شمېر یې په شعري غونډو کې راغلي دي. له همدې کبله یې یوازې د شعري غونډونو پر پېژندنه بسنه کوو. خو تر دې مخکې، چې د هغه شعري غونډونه وښیو، ښه به وي چې د پښتو شعر او شاعرۍ په برخه کې یې ستر نوښت یانې د ازاد شعر مساله هم له یاده ونه باسو.

زیار د هغو مخکښو شاعرانو سرلاری دی، چې په پښتو کې د شعر نویوالي او نړیوالي لپاره سرسخته مبارزه، هاند او هڅه کوي، کله خو دی د خپلې دغې سرسختې مبارزې او د هغې بې کچه مینې له مخې، چې د شعر له دې ځانګړي فورم سره یې لري، د ادبي چاپېریال د ځینو لنډ اندو او لنډ پارو دود پالو (عنعنه پسندانو) له ناوړه چلند او د ځینو نورو له ګونګسیو سره مخامخېږي. خو زیار هغه دومره ستر خنډ نه بولي، لکه څنګه چې د ده په پېژندنه کې مو وویل، دی په ډېره ګڼه ګونه کې هم خپله لار باسي او همدا راز په دې برخه کې هم د هېڅ راز خنډونو خیال نه ساتي.

دی په ځانګړې توګه زیاتره ځوان شاعران دېته هڅوي، چې ازاد شعرونو ته مخه وکړي، خو دا په دې مانا نه ده، چې ګنې زیار زموږ د ادب او په ځانګړي ډول د شعر له پخوانیو فورمونو سره دښمني ښیي، بلکې دی وایي :

))موږ باید د شعر په نورو پخوانیو جولو (فورمونو) کې داسې شعرونه ولیکو، چې تر مخکنیو غوره وي او قافیه او ردیف زموږ فکر او سوژې ته ضرر پېښ نه کړي. خو که چېرې د غزل غوندې د شعر په نورو پخوانیو چوکاټونو کې مو شعر لیکنه زموږ ترمخه شاعرانو ته نه شي رسېدی، نو ښه به دا وي، داسې یوه لاره وسنجوو، چې هم تر پخوانیو شاعرانو دمخه شو او هم زموږ لپاره نوی وي او هم په کې خپل فکر او خیال په ښه ډول ځای کړو.((

د استاد زیار پورتنۍ خبرې که ځینې غزل بول او دودیزوال شاعران راباندې راونه پارېږي، تر ډېره ځایه درستې دي. همدا اوس زه د یوه غزل بول شاعر، چې تر ټولو زیات ازاد شعر د رامنځته کېدو مخالف دی، تر ٨ ټوټو څخه زیات تش په نامه غزلې وړاندې کولای شم، چې په یوه قافیه، یوه ردیف په یوه محتوا او مانا او هغه هم په لا ډېره زړه او سولېدلې بڼه چې په سلګونو پلا زموږ په ادب کې تکرار شوې خپرې شوې دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له دې سره جوخت موږ له ښه مرغه داسې شاعران هم لرو، چې د غزل په فورم کې يې ډېر پياوړی اندو خيال رانغښتی دی او داسې شاعران بيا د ازاد شعر د رامنځته کېدو خنډ کېږي هم نه او د هر ادبي ژانر رامنځته کېدو ته په درنه سترګه ګوري. په هره توګه هر څوک چې د شعر په هر چوکاټ کې څه ليکي، بايد ښه يې وليکي او تر پخوانيو يې ډېر ښه وليکي.

ازاد شعر په پښتو ژبه کې يوه نوې پديده ده، نوې پديده که هر څومره د خلکو په ګټه هم وي، په پيل کې بيا هم له مخالفتونو سره مخامخېږي. په هر ډول استاد زيار په پښتو کې د ازاد شعر د يوه مخکښ او زړور مبلغ په توګه بايد له مخالفتونو سره مخامخ شي. خو راتلونکې يې روښانه ده او د پښتو ازاد شعر د لومړۍ مستقلې چاپي مجموعې د چاپوونکي او درلودونکي په توګه دا حق لري، چې د خپلې ټاکلې لارې دفاع وکړي او پر مخ ولاړ شي. لوی استاد ((حبيبي)) لا هغه وخت د استاد زيار په باب کښلي وو:

((د پښتو د اوسني شعر د تنکي بڼ يو بل غوړېدلی ګل دوکتور زيار دی. په زړو قالبونوکې نوي موضوعات ځايوي، خو په دې وروستيو کې يې د شعر فورم هم اوښتی او د فورم او فون په لحاظ منظومې نوی والی لري...)). (د اصف بهاند مقاله- د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.)

اوس راځو د استاد زيار شعري غونډونوته:

خو تر دې مخکې چې د هغه د شعري غونډونو پر پېژندنه پيل وکړم، خپله ياده شوې خبره بيا راغبرګوم، هغه دا چې استاد ګڼ شمېر شعرونه پخوا په ورځپاڼو، مجلو او جريدو کې خپاره کړي دي. د هغو ټولو راټولول يو ناشونی کار دی، ځکه چې د ورځپاڼو، جريدو او مجلو کلکسيونونه نيمګړي دي، دا دی دلته بيا يو ځل د هغو خپرونو نومونه اخلم، چې د استاد شعرونه په کې په زياته کچه په انفرادي ډول خپاره شوي دي:

د هېواد، انيس، پيام ورځپاڼې، د پوهنې او عرفان مجلې، د ننګرهار، کندهار او پکتيا مجلې، زيري جريده او نورې زياتې خپرونې، چې له دېرشو کلونو راهيسې يې خپرونې کړې دي. اوس يې دلته يوازې پر هغه شعري غونډونو، چې تراوسه پورې چاپ او يا ناچاپ دي، رڼا اچوو:

تر ټولومخکې يې د لومړي شعر لومړۍ او وروستۍ مسره چې د زيري اوونيزې د ۱۳۳۵ کال په مني کې خپور شوی، راوړو:

څو به يو موږه له کاروانه پاتې

(لومړۍ مسره)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وطن غم کې شه کوشانه پاتې

(وروستۍ مسره)

زنداني نغمې:

زنداني نغمې د استاد زيار د شعرونو لومړی چاپي غونډ دی چې پر ۱۳۵۹ کال د بيهقي موسسې له خوا په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دغه شعري غونډ کې، چې ټول ۱۰۰ مخونه لري ۳۵ ټوټې شعرونه راغلي دي. د دې مجموعې په شعرونو کې هم د استاد زيار د نورو شعرونو په شان د ده سياسي کړنلاره او سياسي مفکوره له ورايه ښکاري. د دې مجموعې شعرونه د فورم له مخې ازاد او ځينې نيمه ازاد او ځينې يې په نوروفورمونو کې راغلي دي. پر دغه شعري غونډ باندې د (زنداني نغمې) تر سرليک لاندې د اکبر کرگر له خوا په ٤ مخونو کې يوه سريزه کښل شوې ده .

همدارنگه دمجموعې په پيل کې په ٦ مخونو کې د (زنداني نغمې) په نوم په خپله د استاد زيار يادښت راغلی دی. د ا دی دلته له دغه شعري غونډ څخه يو دوه بېلگې را اخلو:

ازاده مينه

ستا له خوا نه بېلېدی نه شمه زه

ستا له مينې صبرېدی نه شمه زه

چې نيولې مې ده ستا د وفا لاره

له دې لارې کږېدی نه شمه زه

نا اميده ستا د سترگو له ککونه

لکه اوښکه څڅېدی نه شمه زه

يم رنځور ستا د پيغلوټو کرشمو زه

بې وصال دې رغېدی نه شمه زه

له خپل ځانه تېرېدل ماته اسان دي

خو له تانه تېرېدی نه شمه زه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یم ستا هغه ازاده مینه زیاره

چې په جېل کې ځايېدی نه شمه زه!

د زندان پسرلی

راغله مې خواته غلې غلې ورږمه

د تور زندان له وسپنيزو پنجرو

د ننگرهار د سپرلنيو گلو

دلمر دوړانگو پر زرينو وزرو

دلته پراته ډېر د فاشيزم دښنه

د مېنې مينې په گناه بنديان

د يو ولس د يرغملو په نوم

د ستر بري په هيله گالي زندان

دلته بنديان د هغو زړو ځښتنان

چې د وطن په عشق ټوپونه وهي

چې سر ترپايه يې په رگ رگ کې

انساني مينه غورځونگونه وهي.

وينه او مينه

وينه او مينه د پوهاند زيار دشعرونو هغه غونډ دی، چې پر ۱۳۶۰ کال د ملي دفاع وزارت په چاپ خونه کې د ۱۰۰۰ ټوکو په تيراژ په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی.

په دغه شعري غونډ کې د استاد ځينې هغه شعرونه راغلي دي، چې د ۱۳۳۹- ۱۳۶۰ کلونو په اوږدو کې يې ويلي دي. دا مجموعه په ښکلي ډيزاين او انځور ښکلې شوې ده او د نورو کتابونو په پرتله په وړوکي (جيبي) کچه له چاپه راوتلې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې غونډ په پيل کې د (سخن کوتاهی در باره وینه او مینه) د دوکتور اسدالله حبيب له خوا په درې مخونو کې د شاعر او د دې مجموعې د شعرونو د څرنګوالي په باب يوه سريزه کښل شوې ده. په دې شعري غونډ کې چې ټول ۱۳۲ مخونه لري، ۱۱۹ ټوټې شعرونه ځای شوي دي، چې زيات شمېر يې څلوريزې او ځينې يې ازاد شعرونه او اډانې يا سپين شعرونه دي.

دا شعرونه د استاد زيار د اندو ژوند د ځو اړخونو هنداري بلل کېږي. په تېره يې بيا د سياسي ژوند، لکه چې وايي :

))زما دغه وينه او مينه زما د ۲۲ کلن ژوند او اند د بشپړتيايي بهير يو نيمګړی غوندې انځور دی. له يوه لنډ تنګ ولسوال نړی ليده نيولې تر ټولنوال او پرګنوال هغه پورې.((...

دلته به له دغه شعري غونډ سره د لا بلدتيا په موخه دوه ټوټې شعرونه را واخلو:

سم هوډ

سازېدل له زمانې سره اسان دي

زمانه سازول ځان سره زه غواړم

ساز ناسازې زمانې سره به نه شم

څه پروا که راغلم راغلم، لاړم لاړم.

چپه زمانه

زمانه راته چپه غوندې ښکارېږي

چپ ته ښي او ښي ته چپ چې ويل کېږي

))لېونی خاندي پر کلي پر ده کلی((

د هوښيارو دا متل دلته جوړېږي.

سوزونه او سازونه:

د پوهاند زيار د شعرونو يو بل ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳٦٤ کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا په دولتي چاپخونه کې په افسېټ ډول د ۲۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. د استاد دا شعري غونډ د کميت او کيفيت له پلوه پوره بډايه دی. په دې شعري غونډ کې ۷۳ ټوټې شعرونه راغلي دي، چې د فورم له مخې ازاد- نيمه ازاد او يو شمېر يې په پخوانيو شعري فورمونو کې ويل شوي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه شعري غونډ په پيل کې د پيلامې په توګه د ((زما سوزونه او سازونه)) تر نامه لاندې په درو مخونو کې په خپله د استاد زيار يو يادښت راغلی دی، چې د دغه شعري غونډ په باب وايي:

))هسې خو د مانا او محتوا له مخې دغه شعري انځورونه د يوه ربړېدلي او کړېدلي انسان د ژوند يو داستان دی، چې د رنګارنګو مهالونو او چاپېريالونو رنګارنګيو په کې اړخونه بدل کړي، هر سوز يې د يوه مهال او هر ساز يې د يو چاپېريال ښکارندويي کوي، د هر هغه مهال او چاپېريال چې زه يې ستاسې او نورو مليونونو همځېلو (همنوعانو) د يوه استازي په توګه يو نه جلا کېدونکی ټوک يم او له همدې کبله يې اوس د همدغه رنګين داستان آر لوبغاړی او اتل يم.((

پر دې شعري غونډ باندې په شپږو مخونو کې د ((زيار شاعري)) په نوم د اجمل ختېک له خوا يوه سريزه کښل شوې او همدارنګه (د سوزونه او سازونه په باره کې څو خبرې) تر سرليک لاندې په درېو مخونو کې د دوست شينواري له خوا هم يوه سريزه کښل شوې ده.

اجمل ختېک د استاد زيار په باب وايي:

((زيار په سينه کې د شاعر زړه هم لري او ژبه هم، د يو داسې شاعر زړه چې د ښکلا او مينې خوندونه او دردونه هم محسوسولای شي او د ژوند او محنت ارمانونه او محروميتونه هم. دی داسې شاعر دی، چې ژبه يې د خپلو خواهشاتو له تاوه نه تاوېږي، بلکې د خپل محيط او انسانيت په غم ککړه ده، د انسان د ژوند له هرې موضوع، مضمون او کار سره خپل تعلق څرګندوي او له هر تعصب او تنګ نظرۍ نه پرته په خلوص، بلکې لېونتوب سره خدمت کوي.)) دی همدارنګه زياتوي: ((زيار د خپلو شخصي خواهشاتو په خوب ويده شاعر نه دی، د خپل هېواد او ولس په غم لړلی، بيدار ليکوال دی. زه هر وخت زيار صاحب او د ده ذهن د تحقق او څېړنې په کار کې مصروف وينم. د ده شعرونه د ده د ذهن پيداوار دي...)).

يوه بله خبره چې د دغه شعري غونډ په باب د يادولو وړ ده، هغه دا ده چې په دغه شعري غونډ کې راغلي دوه سريزې د کتاب په پای کې راغلې دي، يانې د شعرونو تر پای ته رسېدو وروسته. که چېرې له دود سره سم دا سريزې د کتاب په پيل کې راغلی وای، ښه به وای او له لوستونکو سره به يې ډېره مرسته کړې وای. داستاد زيار دا ياد شوی شعري غونډ د خپل هغه دروند ارزښت له مخې چې لري يې، پر ۱۳۵۸ کال دخوشال خان لومړۍ درجه جايزه وګټله.

دا شعري غونډ له سريزو او ويي پانګې پرته ۲٦٥ مخونه لري. د کتاب پای ته په شعري غونډ کې د راغلو وييونو ۲۲ مخه ويي پانګه هم راغلې ده، چې له لوستونکو سره د ستونزو په حل کې پوره مرسته کولای شي. دلته ترې يو ښکلی شعر را اخلو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مین ارمانونه

دا مې اوښکې ورتې ورتې...

راخوټکېږي او بهېږي

د لیمو له سرچینو نه

پر باړخو باندې مخ کښته...

که بهیر دی رانه لېږدي د نیمګړو ارزوګانو.

دا زما بېلتون ځپلې

ارمانژلې، ځورېدلې

سرترپای ناکامه مینه

اوبو وړې شانې هیله...

په ارمان د یوه څرک د چا د مخ د رڼاګانو.

په دې زړه د تورې شپې کې

په تورتم تورو تیارو کې

د مینو ارمانونو...

برېښنا نه شته، ځلا نه شته

ورک را ورک او راورکې

نه بنډاو د سونګ د شمعې نه کړاو د پتنګانو

ګورې ګورې تورې وربځې

چې دهسک مخ یې نیولی

پنا کړې یې له سترګو

دې د ستورو سترګکونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې د وږمکۍ...

یا که سیوري دي چې ښوري د شهیدو ارواګانو!

لار لودن راځنې ورک دی

غورځم، پرځم، ټپرېږم...

لارښودنه لرم د مینې

چې مې بوځي تر درشله

د زړه سواندي خواږه یار...

پخسوي مې، ځوروي مې یاد د تېرو پېرزوګانو!

اور او وینې

د پوهاند زیار د ازادو شعرونو یو ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳٦٥ کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دې غونډ کې ټول ٤٣ ټوټې شعرونه راغلي او ټول یې ازاد دي.

دا غونډ ۱۹۱ مخونه لري. د شاعر دې شعرونو هم د نورو شعرونو په څېر د ده اندو خیال په ښه ډول څرګند کړی دی، چې دا یې په شعرونو کې د بریالیتوب یوه ستره نښه ده. په پیل کې د سریزې پرځای (ازاد شعر ته رابلنه) په نوم یو ښکلی ازاد شعر راغلی دی. د اور او وینې غونډ د ازاد نوي پښتو شعر لومړۍ بېلګه ده، چې د ځوانو زېږندویانو لپاره یو ګټور لارښود ګڼل کېږي.

دا غونډ د ژبني سبک له پلوه د (یوي نږه، خوږې، لنډې، رواني او بشپړې کره) پښتو تر ټولو غوره بېلګه ګڼل کېږي او نوې رغونې او ترکیبونه په کې زیات راغلي دي.

د هنري پرداز، ایماژونو او انځورونو او په تېره د اساتیرو له پلوه ډېر لوړ او د فکري محتوا له مخې ډېر ژور دی په دې توګه دلته په ټوله مانا د ژوند ((شعار)) پر ((شعر)) بدل شوی دی. دلته د هنري ارمان او ټولنیز ارمان، یا په لنډ ډول د شکل اومحتوا ترمنځ ډیالتیک په رښتینې ((ډیالیکتیکي)) مانا ټینګ دی. د ترخه ټولنیز واقعیت له ځلونې سره سره په کې پر ارمان برى او ایمان هم یوځای انځورل کېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زيار په دغه شعري غونډ کې زيار کښلی، چې (ادب د ادب يا هنر د هنر لپاره) او بل (ادب يا هنر د ژوند لپاره) دواړو بهيرونو ته پيوند ورکړي او په دې توګه د ښوونکي او کره کتونکي په توګه يوه نوې لاره پرانيزي. د استاد دا شعرونه د کوم اروپايي يا شرقي ازادو شعرونو پېښې نه دي، بلکې زېږندوی او نوښتګر يې په دې ګروهه دی، چې دلته د فولکور او منظومو ادبي دواړو ډولو شعرونو له تونيک سيلابيک خصوصيت څخه ګټه اخيستل شوې، له قافيې پرته چې د نړۍ دهېڅ کومې ژبې د شعر بنيادي شرط نه دی، نور ازاد شعر له منظوم ادبي او فولکوري هغه سره کوم توپير نه لري، په دې مانا چې وزن او سېلاب د نړيوال بنستيز شرط په توګه تر دا منځ يو شان واکمني لري.

دلته د شعر د څرمې (فرعي) ځانګړتيا په توګه قافيې قيد و بنديز نه شته او نه د مسرو د لنډوالي او اوږدوالي قيد. د ساري په توګه قافيه وال (يا بې قافيه ولسي شعرونه) په اوو څپيزو مسرو پيلېږي. حال دا چې په نوي ازاد شعر کې له څلورو څپيزو مسرو څخه پيل مومي او ان تر ۳۹ څپيزو رسېږي. تر دې البته زيات (جمله) او (سا) نه شي اوږدېدلای، په تېره سا ايستنه چې مسره سره ځای پرځای دروي.

استاد زيار د دې مجموعې د نوم په باب وايي :

دا چې ما بيا هم د دې دفتر نوم شعار ډوله ټاکلی، زما د سر صفحې شعر يې ځواب وايي:

ټول دفتر مې شو د مينې اور و وينې

ستا د سرو سکروټو شونډو له غزله!

د دغه غونډ ستر نوښت په دې کې دی، چې په پښتو ژبه کې د ازادو شعرونو لومړنۍ، ځانګړې بشپړه چاپي مجموعه ده چې شعرونو يې د پوخوالي زياتې پوړۍ وهلې دي. يو شاعر د دې مجموعې په باب ليکي: ((د شعرونو سبک يې عاطفي او روښانفکرانه دی او د هنري ارمان او ټولنيز ارمان ترمنځ يانې د شعري شکل او مضمون ترمنځ ژور ډياليکتيکي اړيکي شتوالی لري. د رسالت دقيق او استادانه رعايت، شاعرانه مسووليتونو (زماني مسووليت)، (مکاني مسووليت)، (ټولنيز مسووليت) او (ادبي مسووليت) د محترم زيار شعرونه لا شتمن کړي دي)). (د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه، ۱۱/۳/۱۳٦٦ ګڼه، ن. سيوری، اسحق ننګيال).

په هر حال دا غونډ پښتو ژبې ته د نوي فورم او نوې محتوا په درلودلو سره د پوره ارزښت لرونکی دی. بايد زموږ ژبې داسې يوه مجموعه لرلای، خو ښه ده چې لري يې.

ددغه غونډ په باب ډېر څه ويلو ته اړتيا شته او موږ ترې د خپلې ليکنې د ډېر اوږدوالي له کبله ډډه کوو. د زياتو معلوماتو لپاره وګورئ: کابل مجله ۱۳٦٦کال لومړۍ ګڼه (اور او وينې ته يوه کتنه) د نورمحمد سهيم کره کتنه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله خبره، چې د دې غونډ په باب د یادولو وړده، هغه داده، چې په پای کې یې له ۱٦۷-۱۸٤ مخ پورې د هغو وییونو پانګه راغلې ده، چې د دې شعري غونډ په شعرونو کې کارول شوي دي، چې بې له شکه د شعرونو په ځینو پېچلو برخو کې له لوستونکو سره مرسته کوي. دا دی، دلته له دې ښکلي شعري غونډ څخه د طلايي شګې په نامه یوه ټوټه ښکلی شعر را اخلو:

طلايي شګې

په وزرو د مینه وړو

او خوړو خوړو شپېو

کړم ګلیون د سرو ګلونو

ګلکځونو

دنګو دنګو چنارونو د وارنا...

د الواک نیلی مې ځغلي او راځغلي

کښته پورته

د شنه هسک و شنه دریاب په همغاړې او همبریدې

ارتې ارتې

او ناپايې شنې ورشو کې

سپينې سپينې ښکلې ښکلې

او جوړه جوړه کوترې

سره خاندې او مستي کړي

خوله پر خوله غاړه پر غاړه

پر پستو ((طلايي شګو))

تر تودو زرینو وړانګو

د لمر لاندې...

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ناست ورته پر غاړه

جوړوم د طلايي شګو کورونه

په پر غز، غر څپه راشي

ببړی ډوبه مې د اند شي

کړي را وران خيالي کورونه.

ګلکڅونه:

د پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار د شعرونو هغه ښکلی غونډ دی، چې د افغانستان دليکوالو د انجمن له خوا په دولتي مطبعه کې په ښکلې کچه او سکښت د ۲۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. دا غونډ ټول ۱۳۲ مخونه لري او د شاعر ۶۰ ټوټې شعرونه په کې راغلي دي. ددغه غونډ زياتره شعرونه غزل دي. يو شمېر نيمه ازاد او يو لړ يې په نورو پخوانيو فورمونو کې ليکل شوي دي. پر دې غونډ باندې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا په څلورو مخونو کې يوه سريزه کښل شوې ده، چې په هغه کې د استاد زيار د ژوند او د ده د شاعرۍ په هکله رڼا اچول شوې ده او په خپله د همدې غونډ په باب خبرې شوي دي. په دغه غونډ کې د استاد زيار د زلميتوب د وخت ځيني شعرونه راغلي دي، چې استاد بېنوا په دې باب ليکي:

))ده دا خپل ګلکڅونه يوازې د زلميتوب د مينې او هوس لپاره حصار کړي نه دي، بلکې د خپل هېواد، د خپل ولس او د اوسنۍ نړۍ د ټولنيزو نابرابريو هغه نارې سورې او کوکې يې هم په کې وهلې دي، چې د ده انساني عواطف يې لړوزلي او بشري احساسات يې راپارولي دي.((

دا دی، دلته يې يو ښکلی غزل را اخلو:

د استاد حمزه په ژبه

پرون دې پرېکړې د جرګو په ژبه

نن دې هر څه د ولولو په ژبه

درنه پښتو ده هېره شوې که څه

چې اوس غږېږي د وسلو په ژبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو به په څو يې زما وينو ته ناست

څو به مې وژنې د دښمنو په ژبه

که وو تربرونه خو پردو ته يو وو

ولې پردي شو د پردو په ژبه

له ولس وځه خوله نرخ مه وځه

درته يم سر د پښتنو په ژبه

خير دی که کړم درته د زړه خبرې

د اوښکو وينو د سلګو په ژبه

وايم رښتيا درته، ترخه که هم وي

د اوسمهال د اسوېلو په ژبه

پرې چې پيغام د ژوند درواستومه

د انقلاب د پلوشو په ژبه

ځم د استاد حمزه په لار درسره

ګوندې شې پوه مې د شعرو په ژبه.

ګډه نړۍ:

دا د يوې درې کسيزې مشاعرې بڼه لري، چې له ۱۳۴۰-۱۳۴٤ پورې د زيار، ممنون او فنا له خوا پرله پسې تر سره شوې او پر خپل وخت د مېرمن مجلې او هېواد ورځپاڼې له خوا خپره شوې ده او په راوروسته کلونو کې سېلاب ساپي او نصرالله حافظ هم په کې برخه اخيستې ده.

دلته له دغو درې کسيزو مشاعرو څخه لومړۍ مشاعره، چې د استاد زيار د شعرونو په دې طرحې جوړه شوې، راوړم.

بيا مې ښکلی يار په زړه وربړې نن

ګاتې مې د سترګو پسې لوېږي نن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد جان فنا شعر په دې ډول دی:

اندېښنه

ساز د محبت راته غږېږي نن

پېغله د هنر راته نڅېږي نن

یو نظر مې ستا د مخ ښایست ولید

یو جهان رڼا پر ما ورېږي نن

تش چې تصور دې د بشر وکړم

ټول جهان مې خیال کې نه ځایېږي نن

خوب کې چې مې ستا سترګې لیدلې دي

څاڅکی دماتم پر ما تویېږي نن

ویې کتل په ناز راته ښو لاندې

څکه مې اغزي په سترګو کېږي نن

ښکل مې کړی خوږې سرې خندنۍ شونډې

زړه مې اور د مینې کې سوځېږي نن

مرګ او ژوند ((فنا)) راته جنون ښکاري

خیال چې د لیلی راته پسخېږي نن

دا هم د ممنون شعر:

ناکامه هیله

غم مې بیا د خیال په کور ګډېږي نن

هیله مې ناکامه شوه ژړېږي نن

ما د زړه په وینو چې اباده کړه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د محبت مانۍ نړېږي نن

مسته ښه ورشو د اسماني مينې

زړه لکه هوسۍ ورنه تېرېږي نن

ستا د تصور درشل به پالمه

تېرې زمانې راته غړېږي نن

ستا د مکېزونو رڼاګانو کې

پرېږده دا ((ممنون)) چې وسوځېږي نن

اندو ژوند:

اندو ژوند د استاد زيار د کوچنيو ټوټو د لړۍ دويمه شعري مجموعه ده، چې په هغه کې د جولې له مخې زياتره څلوريزي او ((سپين)) شعرونه راغلي دي او انتقادي، طنزي او حماسي رنګ لري. دغه غونډ پر ۱۳۶۸ کال د سرحدونو چارو وزارت له خوا په اريانا چاپخونه کې چاپ شوی دی. دلته يې دوه بېلګې راوړو:

بلهاري

ما په مينه کې زده کړې له پتنګه بلهاري ده

ولـــولـــه مـــې پـــښتنه او اراده مې منصوري ده

لړم، ٤٣ کال

نکريزې او رانجه

دزړه وينې مې نکريزې

شوې د پېغلو هيلو پښو ته

شو رانجه راته ګرومونه

غړ مې نه رسي غوږو ته

٦٢- ٩-١٨

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلوييونه:

د استاد زيار يو ناچاپ غونډ دی، چې په هغه کې د فورم له مخې د ګلکڅونو شعري غونډ ته ورته شعرونه راغلي، دي چې زياتره يې غزليز رنګ لري.

سپين غر:

د استاد زيار هغه شعري غونډ دی، چې په هغه کې د ده له ۱۳۳۸-۱۳٤٥ کلونو پورې ځينې شعرونه راغلي دي، چې د ((پښتونستان)) او ټولنيزو موضوعاتو په باب يې ويلي دي. په دې شعري غونډ کې اوږده نظمونه راغلي دي، چې يو شمېر يې په راډيويي مشاعرو کې ويل شوي او يو شمېر يې په بېلابېلو خپرونو کې خپاره شوي دي. دلته له دغه شعري غونډ څخه يوه بېلګه را اخلو:

پښتني غمونه

زه پښتون د پښتونخوا يم

پښتونخوا کې پښتون غواړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

☒☒☒

بيا مې وينې راخوټېږي

د زخمي زړه له پرهاره

ځورېدلې تلوسې مې

له درد سوزه وهي څړيکې..

په خوګلن کې د ګوګل مې

د مړو ژواندو ارمانونو

آ واره واره بڅرکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورو ورو راتازه کېږي

اسوېلي مې لمبه اخلي..

د پلرونو او نيکونو

د آتېرو پرتمونو

هغه تېرې خاطرې بيا

هغه هېرې خاطرې بيا

زما زړه باندې ورېږي

دا لمبې به پټې پټې

نور په زړه کې څنګه نغاړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

☒☒☒

په ترپکو مې شي زړه کې

پښتني سپېڅلې مينه

لېونی شانې احساس مې

کومې لور ته لېږدوي بيا

د هوښِيارو په نړۍ کې

لېونتوب راته پيغور شي

چېرته ښه هلته به ځمه

که وي سمې او که غرونه

کور و کلی به پرېږدمه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایم ځان مې کړای ازاد

له هر قید او له جنجاله

خپل غم چې د ځان مل کړم

پرې به پام غلطومه

مرگ ته شپې به تېرومه

څوک به نه نیسي مې ستونی

په خپل واک اختیار به ژاړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

⌧⌧⌧

چېرې مینه چې گناه ده

چېرې زړونه چې ساړه دي

چېرې ژبه او قلم چې

ښورول دار ته ختل دي

چې په نوم انسان یادېږم

او انسان نه بلل کېږم

یو موجود ددې د جهان یم

او جهان کې بې اختیاره

د شمال په یوه ربړه

لکه پاڼه هسې رپم

د نانځکې غوندې هسې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هوس سره لوبېږم

ټول کار زيار مې بل لپاره

هېڅ مې واک د خپل ځان نه شته

څومره شرم و څومره ننګ دی

که پر دې ژوندانه وياړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

▯▯▯

چې يو ځل په حقه مينه

دار په خپلو سترګو ښکل کړم

د خپل سر او مال په بيه

پښتونواله کړم ترسره

د خوشال له سپينې توري

د ايمل، دريا له ننګه

د تيارو ګوګل شي څيرې

د خيبر له دنګې څوکې

د شمشاد له هسکه سره

پلوشې د ژوند خورې شي

د باړې او سوات سيندونه

اباسين لره بيا يوسي

د خپلواک ژوندانه زېرى

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلواک پښتونستانه

څه ارمان به مې بیا نه وي

له دنیا که زیاره ولاړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم.

استاد زیار د پورتني شعر په باب وايي: ((د ٤٤/٦/٩ کال د پښتونستان په راډیويي مشاعره کې وار راونه رسېد. همداسې مې د موسی شفیق په غوښتنه په سټډیو کې واوراوه. یو کال وروسته ٤٥/٦/٩ قدیر، فهیم اورولی و. په دغه کال سویس ته تللی وم. له دې سره سره دا زما تر ژباړلي شعر ((بلنه)) ١٣٤٠ وروسته لومړی نیم ازاد شعر دی او تر دې راوروسته مې دغې خواته ورو ورو هڅه زیاتېږي. دغه راز د ((ګلولې)) په نوم د استاد زیار د ازادو شعرونو دویم غونډ هم چاپ شوی دی.

دا شعري غونډ پر ١٣٦٩ل کال د افغانستان د لیکوالو د ټولنې له خوا د ٢٠٠٠ ټوکونو په شمېر خور شوی دی، چې د استاد ٦٠ ټوټو په شاوخوا کې ازاد شعرونه په کې خوندي دي. دغه راز یې د ازادو شعرونو د لړۍ درېیم غونډ ((د سبرونو نڅا)) او د کوچنیو ټوټو د لړۍ درېیم غونډ چاپ ته چمتو دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنيال زيار

پوهاند دوکتور مجاوراحمد زيار د خپلې هر اړخيزې ليکوالۍ په ترڅ کې علمي څېړنې او پلټنې هم له ياده نه دي ايستلي او په دې برخه کې يې زياتې مقالې کښلي او ليکنې يې کړې دي. په حقيقت کې څېړنه د استاد د ليکوالۍ يوه زياته برخه را اخلي. موږ به دلته له ګردودي څېړنو پرته د ده نورې ژبنۍ څېړنې دده په ژبپوهنيزه برخه کې راوړو او دلته به يې هغه تحقيقي ليکنې له اخځ او څرنګوالي سره يادې کړو، چې په بېلابېلو برخو کې يې کړې دي او بيا به يې پر خپلواکو څېړنيزو اثارو رڼا واچوو:

په پښتو کې ازاد وګړنی او ليکنی شعر پر سپلابي تونيکو آرونو او ويونو ولاړ دی:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې د پښتو شعر او په ځانګړي ډول د پښتو ازاد شعر او د هغه جوړښت د څرنګوالي په باب په کې هر اړخيز او په زړه پورې معلومات وړاندې شوي دي. فکر کوم دا په پښتو کې د لومړي ځل لپاره د ازاد شعر په باب يوه ژوره علمي ليکنه ده.

دا ليکنه د ژوندون مجلې د ١٣٦٧ل کال د لومړۍ ګڼې په ٢٢مخونو کې خپره شوې ده، دغه راز يې د همدغې مجلې د همدغه کال په پنځمه ګڼه کې دغې لړۍ ته دوام ورکړی دی او ترڅنګه يې د همدغه کال په کابل مجله کې يو لړ نورې ورته ليکنې هم خپرې کړې دي (دغه ليکنه را وروسته د کتاب بڼې (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)) ته لوړتيا موندلې ده.(

راوړيې او پښتو ګرامر يې:

دا يوه څېړنيزه ليکنه او ژباړنه ده، چې د مستر راوړټي د ژوند او د هغه د پښتو ګرامر په باب معلومات په کې ورکړ شوي دي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ١٣٥٦ کال د ٤ ګڼې په ٥٠-٥٧ مخونو کې خپره شوې ده او بيا پر ١٣٥٧ کال د (پښتو چاپي اثار په دوو تېرو پېړيو کې) د اطلاعاتو او کلتور وزارت د مقالو په غونډ کې هم راغلې ده .

د امير شېرعلي خان د پښتو بوليو يوه قلمي نسخه:

دا په متنپوهنه کې د استاد زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د امير شېرعلي خان د فرهنګ پالنې او پښتو پالنې په برخه کې په کې زيات معلومات وړاندې شوي دي، دا ليکنه د کابل مجلې د ١٣٢ل کال د ١١ ګڼې په ٣٤-٤٢مخونو کې چاپ شوې ده.

پټه خزانه د پښتو د تاريخي ګردود څېړنې د يوه غوره اخځ په توګه:

دغه څېړنيزه ليکنه په ((د محمد هوتک ياد)) نومي کتاب کې د علومو اکاډمۍ له خوا پر ١٣٦٢ کال خپره شوې ده.

د ملا درمحمد ځاځي شاعري:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې بلې څېړنيزې ليکنې نوم دی، چې د ياد شوي شاعر د شاعرۍ په باب په کې معلومات راټول شوي دي. دا ليکنه دکابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۷-۸ ګڼې په ۲۳-۳۲مخونو کې خپره شوې ده.

نومیالی نورسيب:

دا يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې له ګڼو بېلګو سره په کې د نورسيب د شاعرۍ په باب هر اړخيز معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۹ ګڼې په ۱٤-۳٦ مخونو کې راغلې ده.

د لال پورې شريف:

په دې تحقيقي ليکنه کې له لاسته راوړو بېلګو سره د لال پورې شريف د ژوند او شاعرۍ په باب پوره معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳٤۳ل کال د ٤ ګڼې په ۷-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

الفت (۱۲۸۸-۱۳۵٦) د پښتو ادب د نوي ادبي سنتيز پر پېچومي:

په دې ليکنه کې د استاد ګل پاچا الفت د ليکوالۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۲ ګڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې راغلې ده.

د سيد راحت الله راحت زاخيلي مهال او چاپېريال:

دا د سيد راحت زاخيلي په باب د استاد زيار يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٦۳ل کال د لومړۍ ګڼې په ۲۹-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنګه نوموړې ليکنه ((د راحت ياد)) نومي کتاب په ۵۷-٦۵ مخونو کې هم راغلې ده. چې د کابل پوهنتون د فرهنګي شورا له خوا په ۱۳٦۳ کال کې خپور شوی دی.

په افغانستان کې پښتو داستان ليکنه:

په دې څېړنيزه ليکنه کې په افغانستان کې د پښتو داستان ليکنې د څرنګوالي په باب معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۱۲ ګڼې په ۱-۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د انقلابي شاعر نورمحمد غمجن د شهادت د لومړي تلين په درناوي:

په دې تحقيقي ليکنه کې د پوهندوی نورمحمد غمجن د ليکوالۍ او ژوند په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ کال د لومړۍ ګڼې په ۹-۱۲ مخونو کې خپره شوې ده.

مایاکوفسکي په هاوانا کې:

د مایاکوفسکي په باب د استاد زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۲ګڼې په ۵۵-٦٦ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مایاکوفسکي د ستر سوسیالیستي انقلاب د شاعر په توګه:

دمایاکوفسکي په باب د استاد زیار دویمه څېړنیزه لیکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ٤ ګڼې په ۹-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول دا لیکنه د دوستي مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۳ ګڼې په ۸۰-۸٤ مخونو کې هم را اخیستل شوې ده.

نومیالۍ انقلابي لیکواله انازیګر به خپل ادبي شاهکارونه ژوندي وساتي:

دا د یوې څېړنیزې او ژباړیزې لیکنې نوم دی، چې د یادې شوې لیکوالې د مړینې له کبله لیکل شوې ده. دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۲ ګڼې په ۷٦-۸۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال ریالیزم په رڼا کې د میتود او موضوع ډیالکتیک:

یوه بله علمي لیکنه ده چې په یوې اوږدې لړۍ پورې اړه لري او د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۳ ګڼې په ٥-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه:(Ergology)

دا د پوهاند زیار د یوې بلې څېړنیزې لیکنې نوم دی، چې په هغې کې د فولکور او وګړنۍ ټکنالوژۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي او په دې لړ کې د کټ اوبدنې په باب څېړنه شوې ده. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ ل کال د ۱۱ګڼې په ۱٥۷-۱٦٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د کرنې لوښي او سامان او د هغوی د کارونې چمونه:

دا هم یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د کرنې سامان الاتو په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ل کال د ۳ ګڼې په ۲٥-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه (اوبدنې او رغاونې):

په دې لیکنه کې د ولسي کارونو د یو ډول (اوبدنو او رغونو) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳٥٦ل کال د ۲ ګڼې په ۳۹-٤۳ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لومړۍ لارې چارې او ډولونه:

د فولکور په برخه کې یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې په هغې کې د لاسي کارونو د ځینو ډولونو په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳٥٥ل کال د ٤ ګڼې په ۳۲-۳٥مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسته انځورګري یا رنګونه (رنګریزي):

په ولسي لاسرغاوي (لاسي صنعت) کې یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۳ ګڼې په ۲۸-۲۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

کارپوهه:(Ergology)

یوه بله لیکنه ده، چې په هغې کې د ولسي جامو (څادر) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ٦ ګې په ۲٦-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لارې چارې او ډولونه:

دا د تېرې یادې شوې لیکنې یوه برخه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۵ ګڼې په ۲۹-۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه:

یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې د (فرهنګ خلق) جریدې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې خپره شوې ده.

په پاټکیزه (طبقاتي) جګړه کې د هنر ونډه:

د هنر په باب یوه علمي تحقیقي لیکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۲٤-۲۵ مخونو کې خپره شوې ده.

ټولنوال ریالیزم د رښتینې ټولنیز هنر استازي (رسالت) پرڅای کولای شي:

یوه علمي تحقیقي لیکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د لومړۍ ګڼې په ۵-٦ مخونو کې خپره شوې ده.

رښتینی ټولنیز هنر د وګړو زېږونه ده او د همدوی د غوښتنو او اړتیاوو ځرګندونه:

د هنر په باب یوه علمي تحقیقي لیکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۸ل کال د ٤-۵ ګڼې په ۱۸ او ۸٤ مخ کې خپره شوې ده.

د ټولنې په ژغورتیایي بهیر کې د ټولنوال ریالیزم اغېزه او ونډه:

یوه علمي او تحقیقي لیکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د ۵-٦ ګڼې په ۱۷-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د اوسني نظام تحليل او څېړنه د روحياتو له مخې:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳٤۱ل کال د ٤ ګڼې په ۳-٦مخونو کې خپره شوې ده.

د پښتو د اوسني نظم تحليل او څېړنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳٤۱ کال د ٥ ګڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

سپيتامه زره توشتره يا سپين څواکي زردښت د بامي بلخ ستر نوميالى بچى:

د ياد شوي شخص په باب يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د بلخ مجلې د ۱۳٥۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۱٤-۱٥ او پاتې په ٥۱ او ٥۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال رياليزم په رڼا کې د ميتود او موضوع ديالتيک:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۳ ګڼې په ٥-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

پرده پوښي او سپېڅلتيا له ټولنوال رياليزم او ژمنتيا څخه تېښته ده:

دا هم يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲-۱٥ مخونو کې خپره شوې ده.

د واقعيت تشې پېښې په وزن او قافيه شعر کېدى نه شي:

يوه تحقيقي او علمي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ ل کال د ۳ ګڼې په ۱۱-۱٤ مخونو کې خپره شوې ده.

دمعياري ليکنۍ پښتو اړتيا، پرنسيپونه او لارې چارې:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ل کال د ٤ ګڼې په ٤٤-٤۷مخونو کې خپره شوې ده.

د ګويټې پر پلونو:

ګويټې په باب يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده، چې د ((اجتماعي علوم)) مجلې د ۱۳٦۱ کال د ۳ ګڼې په ۱٦۳-۱۷۲) مخونو کې خپره شوې ده.

کوشاني د يوې آرې (اصلي) باختري ژبې په توګه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه تحقيقي او علمي ليکنه ده، چې د (تحقيقات کوشاني) مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲ گڼې په ۱۱-۱۱٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي ميراثونه:

يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د شوروي اتحاد او افغانستان د ګډ فرهنګ په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د دوستي مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲-۳ گڼې په ٤-۳۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د ملي سپورتونو په لړ کې (هله داد):

د ورزش په باب يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې په هغې کې د (هله داد) لوبه بيان شوې ده. دا ليکنه د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳۳۹ ل کال د ۳ گڼې په ۱۲-۱٤ مخونو کې خپره شوې ده.

د کبډۍ لوبه:

دا هم د کبډي ورزش په باب د استاد يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د بدني روزنې مجلې د ۱۳۳۹ ل کال د لومړۍ گڼې په ۱۱-۱۳مخونو کې خپره شوې ده.

په افغانستان کې د اجباري او اختياري ودونو کړکېچونه:

دا په ټولنه کې په اجباري او اختياري توګه واده کول او د هغه د راتلونکې د څرنګوالي په باب يوه څېړنيزه او تحليلي ليکنه ده. د استاد دا ليکنه د هغه د مېرمنې په نوم ((سکينه زيار)) د مېرمن مجلې د ۱۳٤٤ کال د اسد گڼې په ۱۱ مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

په افغانستان کې د اختياري او اجباري ودونو کړکېچونه:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د مېرمن مجلې د ۱۳٤٤ کال د سنبلې او ميزان گڼې په ۲۳ مخ او پاتې يې په ۵۳ مخ کې خپره شوې ده.

دغه ډول يې د هنر په باب يوه بله علمي څېړنيزه ليکنه د اجتماعي علوم مجلې په لومړۍ گڼه کې هم خپره شوې ده.

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي اړيکې د موسيقۍ په برخه کې:

يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۳ل کال د ٤ گڼې په ۲۷-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

يوه بله تحقيقي ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۸ ګڼې په ٤٤-٤۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان-شوروي فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

د يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۲ کال د لومړۍ ګڼې په ۵۱-۵۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د شوروي اتحاد په شپېته کلن پېر کې د افغان- شوروي د دوستۍ پرمختيا:

دا هم د پوهاند زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۱ ل کال د ۱۱ګڼې په ۵۷-٦۳ مخونو کې خپره شوې ده.

۷٦کلن مصري ليکوال نجيب محفوظ د نوبل سړنۍ جايزه وګټله:

د استاد يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې د مصري ليکوال نجيب محفوظ د اثارو او ژوند د څرنګوالي په باب په کې معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦۷ کال د ميزان او عقرب مياشتو د ګڼې په ۵۳-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده او همغه مهال په دري ايډيشن کې د همده له خوا په دري ژبه هم خپره شوې ده.

ارتوګرافيک ريفورم (الفبايي سمون) زموږ له ملي انقلابي هيلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

دا يوه پيشنهادي ډوله څېړنيزه ليکنه ده. دلته استاد زيار د اوښتون په پلمه خپلو هغو الواکونو (نظرياتو) ته يوه ټولنيزه بڼه ورکړې، چې له کلونو راهيسې يې د پښتو د اوسنۍ ليکنې يا الفبايي سيستم د ريفورم يا سمون په برخه کې خپاره کړي وو. ده په دغه وېره څېړنيزه ليکنه کې د عربي سيستم ټولې نيمګړتياوې په ګوته کړې او دا يې زياته کړې ده چې يو يوازينی فونيميک الفبايي سيستم کولای شي د ټولو افغاني ژبو لپاره رامنځته شي او دود وومومي. ده د همدې موخې لپاره پر بېلابېلو لارو چارو رڼا اچولې او د دغه الفبايي اوښتون د ترسره کولو لپاره يې يو لړپلانونه په ګوته کړي دي. دغه ليکنه د عرفان مجلې د ۱۳۵۷ل کال د سرطان-اسد او عقرب-قوس په ګڼو کې له يوه الفبايي جدول سره خپره شوې او ۱٦ مخه يې نيولي دي.

د حميد مومند ليکلار:

دا يوه شپاړس مخيزه څېړنيزه ليکنه ده چې استاد زيار د عبدالحميد مومند د شاه و ګدا د ترجمې د دوه سوه اوبايمې کاليزې په سيمينار کې اورولې وه او بيا پر ۱۳٦٦ کال په اړوند غونډ کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمزه ژب- ښکلاییز سبک:

دا د پوهاند زیار یوه پنځه ویشت مخیزه علمي څېړنه ده چې د حمزه شینواري د اتیایمې کالیزې په سیمینار کې یې اورولې او بیا په ((د حمزه یاد)) غونډ کې پر ۱۳٦٦ل کال د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو له خوا خپره شوې ده.

د رحمان بابا لیکلار:

دا یوه پنځلس مخیزه څېړنه ده، چې د کابل پوهنتون له خوا د رحمان بابا د دوه سوه اتیایم تلین له کبله په جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې او بیا وروسته ۱۳٦۹ل کال په اړوند غونډ کې د نوموړي پوهنتون له خوا چاپ شوې ده.

د تاریخ مرصع لیکلار:

په دې نامه هم د استاد زیار یوه مقاله خپره شوې ده چې په هغې کې د تاریخ مرصع د لیکلار او لیکدود په باب خبرې شوې دي.

هغه انقلابي لیکوال او پوهاند چې اندو ژوند یې د انسان ژغورتیا ته وبښل:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې استاد زیار د الماني لیکوال گیورک بیوخنر د یو سلو پنځوسم تلین له کبله ترسره کړې ده او د بیوخنر د لیکوالۍ په باب په کې خبرې شوې دي. دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦٦ کال د لومړۍ گڼې په ٤۷-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده.

ژباړه د پښتو پښتۍ ماتوي او نامعیاریتوب یې کوپړۍ:

یوه علمي لیکنه ده، چې د (پښتو په ټولیزو رسنیو کې) د سیمینار په غونډ کې چې د علومو اکاډمۍ له خوا په ۱۳٦۷ کال چاپ شو ىدى راغلې ده. همدارنگه دېته ورته مقاله د ژورنالیستانو د ټولنې له خوا دهمداسې یوه سیمینار په غونډ کې راغلې ده.

وگړپوهنه (اتنولوژي):

دیوې نیم څېړنیزې او نیم ژباړیزې لیکنې سرلیک دی چې د فرهنگ مجلې د ۱۳٦۸ل کال په لومړۍ (وري-غویي) گڼه کې خپره شوې ده.

د ډگریزې څېړنې لارې چارې:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم د استاد زيار ديوي علمي ليکنې نوم دی چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز د ۱۳٦۷ل کال په سمپوزيم کې وړاندې شوې او په اړوند غونډ کې چاپ ته سپارل شوې ده.

Jams Darmesteter:

د استاد زيار ليکنه ده، چې په پښتو مجله کې په انګليسي ژبه د ۱۳٦۲ کال د ۳ ګڼې په ٤٥-٥٠ مخونو کې خپره شوې ده.

لويه جرګه:

په الماني ژبه ((Der Rat des Jirgas)) د استاد يوه ليکنه ده چې د ديموکراتيک المان د ((ويلت بيونې)) نومي مجلې په ۱۷-٦-۱۹۸٦ ګڼه کې خپره شوې ده.

" The Ethno � Linguistic

Composition of Afghanistan"

د افغانستان وګړ- ژبيز جوړښت:

دا ليکنه استاد زيار په انګليسي ژبه د هند ((انجمن فارسي)) اورګان ((بياض)) د ۱۹۸۳م په لومړۍ ګڼه کې خپره کړې ده او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو مجلې د همدغه کال د درېيمې ګڼې په ٦٥-٦۷ مخونو کې هم خپره شوې ده.

نوي ازاد شعر پر وړاندې:

يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٦۷ل کال د ٥ ګڼې په ۳٥-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده.

همدارنګه يې د نوي ازاد شعر په باب د همدې کال په يوه بله ګڼه کې هم يوه مخ ليکنه خپره شوې ده.

دغه راز يې دوه نورې ليکنې، يوه د سيدحسن حسن په باب او بله د سعدالله جان برق د شاعرۍ په باب د جرګې په مجله کې خپره شوې ده. همدارنګه يې د استاد خادم په باب يوه ليکنه په ژوندون مجله کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره کتونکی زیار

وايي چې: ((ادبي کره کتنه د ادبياتو روح دی، کره کتنه د ادبياتو د ودې او تکامل اساسي او عمده عامل دی.))(1) او ((په حقيقت کې د ټولنيز نظارت يوه مهذبه بڼه ده چې د صميميت او خواخوږۍ له مخې روښنفکره ايجاد ګرانه لاربښوونه کوي.)))2(

))دا د ادبي کره کتونکي وظيفه ده، چې د يوه ادبي اثر محتوا، تکنيکي اړخونه او بديعي پرابلمونه او ځانګړنې وڅېړي، په ادبي اثر کې ژور ټولنيز پرابلمونه راوسپړي، د هغه ليکوال يا شاعر ملاتړ وکړي، چې په خپل خلاقيت سره د ژوند واقعيتونو او بشري لوړ ارمانونه يې په ښکلې او عاطفي بڼه انځور کړي دي او ددې خلاف هغو کسانو ته چې اشتباه کوي د منطقي استدلال له لارې قناعت ورکړي.) (3)

استاد زيار هم زموږ د ادب دغه ارزښتناکه برخه له خپل زياره بې برخې نه ده پرې ايښې. سره له دې چې ده تراوسه پورې په دې برخه کې کوم ځانګړی اثر نه دی خپور کړی، خو زيات کار يې پرې کړی دی، په لسګونو مقالې يې ليکلې دي، دکره کتنو په زياتو غونډو کې يې برخه اخيستې او زياتې ادبي غونډې او مشاعرې يې تر کره کتنې لاندې نيولې دي.

دلته به يې هغه ليکنې راوړم، چې په دې باب يې په بېلابېلو وختونو کې ليکلي او په بېلابېلو خپرونو کې خپرې شوې دي:

ځوان ژمن (متعهد) پښتو ادب ته يوه کره کتنه:

د استاد د هغې ليکنې نوم دی، چې د پښتو ادب بېلابېل فورمونه، چوکاټونه او ليکنې په کې تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ١٣٦٢ کال د ٩-١٠ ګڼې په ٢٥-٣٧ مخونو کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

د پوهاند زيار د هغې کره کتنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ١٣٥٢ کال د ١-٢ ګڼې په ١٧٤-١٨٠ مخونو کې خپره شوې ده. په دې ليکنه کې درې کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

لومړی د ((فردي او اجتماعي ژوند لاربښوونکی)) د سيدحکيم کمال شينواري اثر دی.

دويم د چار ګل په نوم د همېش خليل د لنډو کيسو مجموعه ده .

درېيم روسي- پښتو قاموس دی چې (نژدې ٣٢٠٠٠ لغتونه) لري.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو غزل مشاعرې ته یوه کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د استاد زیار د یوې لیکنې نوم دی چې په هغې کې د پښتو ژبې یوه مشاعره تر کره کتنې او ارزونې لاندې نیول شوې. دغه مشاعره د همده په هڅه د سعدالله جان برق په یوه شعر:

))بیا مې په تیارو کې ستا د خیال لمنه ونیوه

بـیا یـو سـېلاب وړي د یـو جـال لمنه ونیوه((

د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو ریاست له خوا جوړه شوې وه او د کابل مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۸ گڼې په ۱۵-٤۱ مخونو کې خپره شوې ده.

نوی قاموس او نوې لار:

د کره کتنې په برخه کې یوه بله لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٤۹ل کال د ۸ گڼې په ٤٤-۵۱ مخونو کې خپره شوې ده.

لیکنې که ژباړنې! ولې زموږ لیکنې د پردیو ژبو رنگ لري!؟

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه بله لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳۵٤ل کال د حوت گڼې په ۱۰ مخ او ۳۲ مخ کې خپره شوې ده. دغلته تر پورتنۍ کلیشې لاندې استاد د کره کتنې په برخه کې نورې لیکنې هم کړې دي.

لیکنې که ژباړنې! ولې زموږ لیکنې د پردو ژبو یو رنگ لري!؟

د کره کتنې په برخه کې یوه بله لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳۵٤ل کال د سلواغې د گڼې په ۱۵ او ۳۹ مخ کې خپره شوې ده.

ټولنپوهنه یا د پښتو علمي کېدو یوه غوره بېلگه:

دا هم د کره کتنې په برخه کې یوه علمي لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د گڼې په ۲۷ او ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو (اصولو) په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۳ گڼې په ٤ مخ کې خپره شوې ده. دلته تر پورتنۍ کليشې لاندې د کره کتنې په برخه کې د استاد زياتې ليکنې راغلي دي.

د ژبنيو آرونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٤ گڼې په ۲۲-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنيو ارونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٦ گڼې په ۱۲ مخ کې چاپ شوې ده.

کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار د يوې بلې ليکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ۱۳٥٤ کال د ۳ گڼې په ۱۷۳-۱۷۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳٥٦ کال د ۷ گڼې په ۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۱-۲ گڼې په ۱٦ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۳ گڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۷ گڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ٤ گڼې په ۱٥ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادي شوي ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٥ گڼې په ۱٥ مخ کې خپره شوې ده.

ټولپوهنه يا د پښتو د علمي کېدو يوه غوره بېلگه:

د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د گڼې په ۲۷ مخ او ۳۰ کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

بيا هم تر دغې کليشې لاندې د پوهاند زيار درې ليکنې راغلي، چې په هغو کې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ گڼې په ۱۱۱-۱۱٦ مخونو کې د پښتو ليکونه، مطبوعاتو ته يوه کتنه او برشنا کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دغه راز يې د کره کتنې په برخه کې څو بېلابېلې ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ٤-٥ گڼې په ۱٦٤-۱۷۸ مخونو کې چاپ شوي، چې په هغو کې د عصبي جهاز توصيفي تشريح، ننني ادبي پښتو، دويي پوهنې يادښتونه، د تورې شرنگ، مظلومه دنيا، د ملگرو ملتو منشور او مرغلرې کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دا راز د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ٦گڼې په ۱۷٦-۱۷٦مخونو کې خپره شوې ده، چې دلته هم دوه کتابونه (کندهار او کاکړي سندرې) تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

همدا راز د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۳-٤ گڼې په ۱۵۲- ۱٦٤ مخونو کې بيا هم د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې خپرې شوې، چې په هغې کې ابدالۍ توره او غورځنگ کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په برخه کې يې دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٥ گڼې په ۱۲۱-۱۲۹ مخونو کې خپرې شوې، چې په هغې کې د ((مزارات)) او بلې کې د((تلوسې)) کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په لړ کې يې د نجيب دېوان او زما سندرې کتابونه هم تر کره کتنې لاندې نيولي دي، دا ليکنه يې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال په ٦ گڼه کې خپره شوې ده.

نصر الله حافظ دوديزوال وگړنی شاعر:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه بله علمي ليکنه ده، چې په هغې کې د نصرالله حافظ د شعرونو د ځرنگوالي په باب خبرې شوي دي. دا ليکنه د سباوون مجلې د ۱۳٦٦ کال د ٥ گڼې په ۳۵ او ٦۳ مخ کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیوند د اسطورو او تلمیحو شاعر:

دا د استاد زیار هغه کره کتنه او ارزونه ده، چې پر ۱۳٦۸ل کال يې د علي گل پیوند پر شعرونو او بیا پر ((سیلۍ)) نومي شعري غونډ باندې کړې وه او د لیکوالو د انجمن په کلوپ کې يې یوې غونډې ته اورولې وه. دا چې ولې ژوندون له چاپه لرې کړه او ترې تم يې له منځه یوړه، تراوسه يې کومه پته ونه لگېده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستان لیکونکی زیار

وایي چې: ((کیسه ژوند دی او ژوند کیسه. په ژوند کې کیسې جوړېږي او کیسې له ژونده جوړېږي. ژوند د پېښو یو بهیر دی او پېښې د کیسو اساسي شرط. ژوند پېښې جوړوي او پېښې کیسې. کیسې د ژوند یو تصویر دی او د تصویر یو اړخ په کیسو کې ژوندی کېږي او کیسې هستېږي. یون د ژوند یو نوم دی او که یون نه وي کیسه هم حرکت نه شي کولای او نه شي جوړېدلای.

ژوند او د ژوند هره شېبه تنظیم او برابری ته سخت ضرورت لري او کیسه د همدغسې یو تنظیم لپاره تلاش دی او باید وي.

ژوند د خپل وړاندې تګ په سلسلو کې قهرمانان خلقوي، قهرمانان بیا کیسې جوړوي او په کیسو کې قهرمانان باید خلق شي. ژوند د غورځو پرځو یو نوم دی او کیسې له همدغو حالاتو څخه ایجادېږي.)) (1(

نو استاد زیار هم د کیسې دغومره ستر ازرښت په پام کې نیولو سره کیسه هېڅکله له یاده نه ده کښلې، تل یې په دې برخه کې کار کړی دی، د کیسو په باب یې علمي او تحقیقي لیکنې کړي، د هغو پر شکل او محتوا پوره غړېدلی دی او ان که ووایو پوره استادي په کې لري، زیاته به مې نه وي ویلي، نو ځکه یې کیسې لیکلي دي، ډېرې یې لیکلي دي او ښې یې لیکلي دي.

دلته په لنډ ډول د ده پر چاپي او نا چاپي کیسو رڼا اچوو:

د یوولسم پوړ کړکۍ (مینه د زړه په وینه):

دا یو رومان دی، چې استاد زیار په دیموکراتیک المان کې پر ۱۳٦٤ل کال کښلی دی. په دغه رومان کې له یوې المانۍ پېغلې سره د یوه مېلمه افغاني استاد مینه انځور شوې او په دې ترڅ کې د هیټلري فاشیستي جنګ ناخوالو او پایلو ته ګوته نیول شوې ده. له دې سره سره په کې د افغاني ټولنې جنګ ځپلی اکر هم رانغښتل شوی او په دې توګه په کې د ((ولسیتوب)) او ((ژمنتوب)) توګه له ورایه ځلېږي.

دغه رومان څه دپاسه (۲۰۰) ټایپي مخه او (١٦) څپرکي لري چې د سرحدونو چارو وزارت له خوا چاپ ته وړاندې شوی دی.

او خندا یې راویښ کړم:

د استاد زیار یوه لنډه کیسه ده، چې د سباوون مجلې د ۱۳٦۷ل کال د ۲ ګڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنګه همدغه کیسه د مېرمن مجلې د ۱۳٦٤ ل کال په ٥ ګڼه کې هم خپره شوې ده.

د غرونو او ځنګلونو شپه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرونو او ځنګلونو شپه د استاد زیار یوه داستاني اډانه (طرحه) یا تکل دی، چې په ښکلو الفاظو کې رانغاړل شو ىدى. دا داستاني طرح د کتاب مجلې د ۱۳٦٥ کال د ۷-۸ ګڼې په ۷۱-۷٤ مخونو کې خپره شوې ده.

همدا ډول يې یوه بله اډانه د زيري جريدې د ۱۳٦٥ل کال په یوه ګڼه کې هم خپره کړې ده.

پټه پلوشه:

پټه پلوشه يو منځنی داستان دی، چې استاد د څرخي پله زندان تر اغېزې لاندې ليکلی دی. دا داستان شل مخه لري او تراوسه پورې خپور شوی نه دی.

د سترګو درور:

د سترګو درور د هغې منځنۍ کيسې نوم دی، چې د هېواد د ځوان شاعر باقي برېيال ژوند په کې بيان شوی دی. دا کيسه پر ۱۳٦٥ل کال د برېال په وياړ ليکل شوې ده او د څارندوی مجلې د ۱۳٦۷ل کال د لسمې ګڼې په ٦۸-۷۲ مخونو کې له چاپه راوتلې ده.

په همدې ډول يې د ۳۹-۱۳٤۰ کلونو په اوږدو کې يو شمېر نورې لنډې کيسې ليکلې او په هېواد او اصلاح ورځپاڼو کې خپرې شوي دي. دا دی، دلته يې يوه لنډه کيسه د بېلګې په توګه وړاندې کوو:

او خندا يې راوينښ کړم

د يوه لرې سفر په تکل د برلين ښار د (رڼا غر) لوی تمځي ته ورسېدم. بار بستره مې ښه پوره درانه وو. شاکڅوړې مې دواړې اوږې سره ټينګې کېښکلې وې، ملا مې ورسره کړوپه کړوپه کېده او سم مې پورته نېغ کتلای نه شول.

لويو او وړو کڅوړو مې لاسونه هم خورا بې دمې کړي وو. په پښو کې مې متره پاتې نه وه او په ډېره خوارۍ مې په ځان پسې راکښلې. دا اندېښنه هم راسره وه، چې که لږه دمه ونيسم او سا هومره واخلم، نو خپل ټاکلی اورګاډی به راڅخه وخوځېږي. په دې کې مې ناڅاپه پر يوې ښکلې نجلۍ سترګې ولګېدې، چې زما غونډې دا هم له يوه ښاري ګاډي څخه نوې پلې شوې وه او د اورګاډي په هڅه لېږداوه غبرګ بکسونه د تمځي پر وچې کانکريټې ډيوډۍ ورو ورو کښوي او پايې پايې پلونه ورسره اخلي، په هغه ګڼه ګونه کې يو زړه سواند لاروی نه پيدا کېده، چې د بکسونو په لېږد کې ورسره مرسته وکړي او تر يوې بلې ډيوډۍ يې ورسره ورسوي.

ما په دغه ښار او ټول هېواد کې وخت ډېر تېر کړی و، ډېرې رنګيزې ښېرې مې ليدلې وې، مګر د دغې ښکلې پېغلې سره سپينه او زړه راکښونکې ښېره يوازې ماته نه، بلکې ټولو ښاريانو ته نوې برېښېده، دومره چې تا به ويل له ارمه کومه ښاپېرۍ راغلې او يا له اسمانه کوهم پرښته راکښته شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما غونديې پرې د هر چا دا اټكل راته، چې يا خو د كوم بل هېواد ګرځندويه ده او ښايي د كوم يار اشنا يا خپل خپلوان تر ليدنې وروسته بېرته خپل ټاټوبي ته ځي. زړه مې ډېر غوښتل ورسره مرسته وكړم، نه يوازې د هغې د بې سارې ښكلا او بې كچه پېغلتوب په پار، بلكې د يوې پردېسې ښځمنې په توګه، مګر خپل درانه پېټي له دغه وياړه بې برخې كړى وم. خو نورو تش لاسو او هوسا لارويانو ته مې له پخساكه يينګۍ ايشيده چې ولې پر هغې ښلكې پردېسې زړه نه سېزي او پېټې ورسره نه سپكوي.

زه هله پوه شوم، چې لوديځيان له پرمختللي كولتور سره سره بيا هم كلك زړي دي. خپلې پردېسۍ ته مې زړه خټه شو چې نه چېرې زه هم له داسې تنګسې سره لاس و ګرېوان شم او خپل بار پر خپلو اوږو تر منزله ونه شم رسولاى. سره له دې مې هم خپل پېټى دومره نه ژاړه او ځانته مې ډاډ وركاوه، مګر د هغې ښكلې پردېسې او بېوسۍ مې يوه شېبه هم له زړه نه وته او همدا سودا راسره وه، چې كېږې خپل ګاډى لاندې نه كړي او بل ورپسې ګاډي ته يوه ګړۍ دوه سترګې پر لار پاتې شي.

زما ګاډى پر خپلې ټاكلې شېبه له تمځي وخوځېد او زړه مې له هغې پردېسې سره په تمځي كې تم پاتې شو. اورګاډى لكه د ژوند بهير ډېر ګړندى او بېړندى له ښكلو غرونو، سيندونو او ګلځونو څخه تېرېده. ځنډ و ځنډ يې نه پېژندل او د سيمه ييزو ګاډو غوندې هر كلي او بانډې ته نه ودرېده په ښكاره د نورو سپرليو غوندې ما هم پر ښكلو شا او خوا منظرو سترګې ښخې كړې وې، خو له زړه مې يو خداى خبر و. د پاتې نيمې ورځې له تېرېدو سره د كوربه هېواد تر پولو واوښتو، مګر د ((ايلبې)) ښكلى سيند مو له خپل ښكلي چاپېريال سره هماغسې ملګرى و. تر څو يې د دو ناو په څپانده سيند او د الپ په ننداريزو ځنګلي ګلځونو وسپارلو. لمر راڅخه خپلې تودې طلايي وړانګې ورو ورو لېږدولې او د اسمانڅكو غرنيو ونو د څوكو په ښكلولو يې له موږ سره هم مخه ښه كوله او بېرته راڅخه مخ پر لويديځ ستنېده، تر څو د سكنې ماښام تياره ولګېده، تورې تروږمۍ شپې رانه هر څه له سترګو پنا كړل، سپرلۍ هم په خپلو څوكيو او سفري كټونو كې ځاى پر ځاى شوې. ما په خپل كټ كې هسې پښې غځولې وې او كمپله مې نيمكښه غوندې پر ځان راكښلې وه. هرڅه چې مې ځان تلقيناوه، د خوب نړۍ ته پناه يوسم، خو خوب چېرې و. يوازې د ګاډي د ګړب ګړوب له كبله نه، بلكې د پردېسې پېغلې انديښنې مې هم لكه ماران په زړه كې كښته پورته ځغلېدې راځغلېدې.

شپه به نيمايي ته رسېدلې وه او سترګې مې سره سمې نه وې ورغلې، چې ناڅاپه د ګاډي يوې بوږنوونكې كړيكې بېرته راويښ كړم. كوم همځوني مې د كړكۍ پرده يوې خواته كړه او سترګې مې د پراګ د ښكلي ښار په څراغان تمځي ولګېدې. له تمځي او بيا له ټول ښار څخه له وتو سره مې چې هر څو هڅه وكړه، تښتېدلى خوب مې سترګو ته بېرته كډه راوكړي، خو بريالى نه شوم او هسې مې له نيمكښې كړكۍ څخه د تور مخي اسمان په ناپايه ورشو كې د يونيم ستوري ننداره كوله. په همدې همدې كې ورو ورو د ختيځ له خوا د شلمې يا دوه ويشتمې سپوږمۍ نيمزالې غوندې رڼا د كړكيو ښيښې راوبرېښولې او له يوه اوږده تورتم تونل څخه له وتلو سره بيا د شپې نوراني پېغله د اسمان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمايي ته رانېغه شوې وه او د هسک په ارته ورشو کې يې راسره تېز تېز ځغاستل. زما لپاره دا رومانتيکه شاعرانه او شپېنۍ ننداره تر ورځنۍ هغې هم ډېره په زړه پورې وه، ځکه له کومه راهيسې چې د يو ګڼ مېشتي اروپايي ښار په اسمانڅکو کې مېشت شوی وم. سپوږمۍ ته مې هډو پام شوی نه و او د چا خبره بېخي يې راڅخه ونګه هېره شوې وه.

شپه به متې پار نيمه پاتې وه، چې سخت خوب راغلی و، يو له ډېرو رنګينو ډک خوب چې له ډېرو خوږو خوږو خوبونو سره ملګری و. له زړه مې هغه ټولې ورځينۍ اندېښنې او ستړياوې لښېدلې وې او د يوه زړه راکښونکي روښان سباوون هيله منو ولولو مې په زړه کې غځونې کولې. خدايزده چې نور به مې څه خواږه خوبونه کتل او خپلې مرورې او تمبېدلې هيلې او اسرې مې پرې غولولې او پخلا کولې، چې يو ناڅاپه يوې مستې زړه وړونکې خندا راويښ کړم.

له کټه مې ورو ورو ځان راښوی کړ، د کړکۍ هنداره مې په بيړه بيړه راکښې ايسته او د باندې مې سر وکيښ. ګورم چې لمر نوی څرک راوهلی او د پسرلني سباوون خوشبويه او پسته وږمه د غرنيو ګلانو عطرونو زموږ پر ګاډي راشيندي.

ترور ترور مې ګاونډيو کړکيو ته غلچکي غلچکي وکتل او سم مې په هماغسې پرونۍ پېغلې سترګې ولګېدې، چې سپينه نرۍ غاړه يې له کړکۍ راکښلې وه او اوږدې وربښمينې طلايي څڼې او اوربل يې د اورګاډي د توند باد څپو سره شيند پر شيند اخوا دېخوا اوښتل را اوښتل.

همدا چې يې هوسۍ وږمه ترندې او برندې سترګې پرما ولګېدې، نو ما پرې هم بېواکه غږ وکړ: سهار مو نېکمرغه! هغې هم لکه ټول عمر چې ليدلی او کتلی اوسم، په يوه پېژندويه او مينه وړې شان ګړدود زما د سلام غبرګون وکړ او بېرته د لمر څرک په ښکلې ننداره بوخته شوه، زه هم ترې را شا کوچ شوم. يخ يخ پرځای کېناستم، تندي ته مې يو ټس ورکړ او په زړه کې مې له ځان سره وويل: ((هغه مې چې پر اسمان غوښتله، خدای پر ځمکه راکړه!)).

هو، ما نوره خپله ورکه او د لارې مله موندلې وه، داسې مې انګېرله چې د لمر وړانګې او د سباوون زړه راکښونکې وږمه او بيا شاوخوا غرونه، ځنګلونه، سيندونه او ګلکڅونه طلايي کورونه او پرتمين ښارونه راسره يوځای ځغلي او د لمرين ختيځ پر لور زما د پردېسو هيلو بدرګه کوي. نور مې نو د ارمانونو غوټۍ باغ باغ غوړېدلې وې او ټوله نړۍ راته د ګل په څېر موسکۍ کېده.

❖❖❖

له کيسه ليکنې پرته استاد زيار يو زيات شمېر ادبي ټوټې هم ليکلي چې ځينې د تکلونو بڼه لري او چاپ کړي يې دي. دلته يې د لاسته راغلو ټوټو يادونه کوم.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توبې ورونه:

د توبې ورونه د استاد زیار د هغې ادبي ټوټې نوم دی، چې (افراطینو ته) تر سرلیک لاندې د کابل پوهنتون اوونیزې د ۱۳٦٦ کال د ۵ میاشتې د ۲۱ نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

تلک:

د پوهاند زیار یوه بله ادبي ټوټه ده، چې د ورمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ۳ ګڼې په ٦۹-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول د زېرې جریدې د ٦۵- ٦٦ کلونو په ګڼو کې د استاد زیار ځینې نورې ادبي ټوټې هم خپرې شوې دي.

خوب کالي:

خوب کالي د پوهاند زیار د یوې بلې ادبي ټوټې نوم دی چې لاندې به یې متن په بشپړ ډول راوړو:

زه په ختیځ کې وم،

ته په لویدیځ کې

لومړی

پر ما ورځ راغله

او بیا پر تا

خو ته،

تر ما دمخه راویښ شوې

او دمخه ولښېدې

او زه

ځای پر ځای ویده پاتې شوم

ستا د کاروان د غړو غوږ

زما په غوږو کې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هسې خوبولې انګازې شوې

او زما خوب يې نور هم پسې لا درون کړ

تا

زما له خوبولتيا ناوړه ګټه واخيسته

بېرته راپسې راستون شوې

په خوب کې دې رانه هر څه ولجه کړل

او زه دې

پر وچ ډاګ

ميرات او کور ګډې

ويده پرېښودم...

هو

تر څو چې زما د راويښېدو وار راسېده

او عقل مې سرته راته

بيا پېرۍ اوښتې وې

او پړاوونه پړاوونه

تر تا لرې پاتې وم

اوس نو

که يو خوا

له ډېرې بېوسۍ او نهيلۍ نه

زما د پښو سپينې غوټې شوې

نو بل خوا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا هم راباندې داسې کوډې کړې دي

چې په سپېره خاورينه کنډواله کې

پر سپينه رڼا ورځ

په غړېدلو سترګو

خوب وړی يم

له کار او ژوند سره هماغسې مرور يم

او خوب کالي مې لا

پر کار کاليو نه دي بدل کړي!!؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبپوهاند زيار

وايي چې ((ژبپوهنه هغه علم دی، چې د يوې ژبې داخلي ساختمان او جوړښت تر څېړنې لاندې نيسي)). (1) پوهاند زيار هم په دې برخه کې دومره زيات کار کړی دی، چې کله په هېواد کې څوک د ژبې يا ژبنيو مسايلو په باب غږېږي، نو د استاد زيار نوم به يې تر ټولو لومړی په خوله کې وي.

ده تراوسه پورې په سلګونو علمي او تحقيقي مقالې د ژبپوهنې په برخه کې په ملي او هم بين المللي کچه ليکلې دي او ځکه خو يې بايد ليکلی واې، چې د ده رسمي څانګه او مسلک همدا ژبه ده او په دې برخه کې يې لومړۍ درجې او علمي رتبې هم اخيستې دي.

ده د ژبپوهنې په برخه کې دومره زيات کار کړی دی، چې ګرد يې د ده پر نورو ادبي کارونو او نوشتونو هم پرېوتی دی. ټول خلک لومړی دا فکر کوي، چې د يو ستر ژبپوهاند نوم اخلي او د هغه په باب خبرې کوي، خو ځينې خلک لا په دې پوه نه دي، چې استاد زيار نه يوازې په ژبپوهنه کې استاد دی، بلکې په شعروشاعرۍ او داستان ليکنه کې هم استادي لري. موږ دلته دده په باب له زياتو خبرو څخه تېرېږو. د ده کار ټولو ته ښکار او څرګند دی، زموږ ډېرو خبرو او نه خبرو ته حاجت او اړتيا نه شته، هغه د خوشال بابا خبره:

لــمر پــه ګوته پټاوه نه شي خوشاله

هيڅ منکر مه شه له خپلې عاشقۍ

اوس به دلته لومړی د پوهاند زيار هغه ژبنۍ ليکنې چې پر بېلابېلو وختو يې په بېلابېلو جريدو، مجلو او ورځپاڼو کې خپرې کړې دي له اخځ سره يادې کړو او د هغو پر څرنګوالي به لنډه رڼا واچوو او بيا د هغه په ځانګړو ژبنيو اثارو وغږېږو.

د ژبپوهنې نومونې:

د ژبپوهنې نومونې د استاد زيار د يوې اوږدې ژبنۍ ليکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې په بېلابېلو ګڼو کې خپره شوې ده. استاد زيار د دې ليکنې د لومړۍ برخې په پيل کې وايي:

))د لوی څښتن په نامه د ژبپوهنې په نومونو لاس پورې کوم او په دې توګه په پښتو کې لومړی پلا د نومونپوهنې (Terminology)بنسټ ږدم دا ځکه يوه اړتيا ګڼم، چې زموږ ژبه نن سبا د نړۍ له سترو ژبو سره سيالۍ ته ملا تړلې ده).((١.))

په دې ليکنه کې د ژبپوهنې نومونې (اصطلاحات) په پښتو، دري، الماني او انګليسي ژبو کښل شوي دي. د دې اوږدې ژبنۍ ليکنې لومړۍ برخه د وږمې مجلې د ١٣٥٠ کال د ٥-٦ ګڼې په ١١٢-١١٥ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکیبات اسمی در زبان دری:

ترکیبات اسمی در زبان دري د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی چې په دري ژبه کښل شوې ده. په دې لیکنه کې د دري ژبې د نومونو د جوړښت او څرنګوالي په باب ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا لیکنه د خراسان مجلې د ۱۳٦۰ل کال د ۵ ګڼې په ۱۵۰-۱۵۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د پورتنۍ يادې شوې لړۍ بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٦ ګڼې په ٤٧-٤٨ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې لیکنې يوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٦ ګڼې په ۵۵-۵٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ګړدودونه ((لهجې)):

پښتو ګړدودونه د هغې اوږدې لیکنې نوم دی چې د پښتو ژبې د بېلابېلو ګړدودونو (لهجو) په باب په کې ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا لیکنه چې تر ۷۰ ځخه زيات مخونه لري، د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز د نړۍ وال سيمينار د مقالو په مجموعه کې، چې پر ۱۳۵٤ کال جوړ شوی و، راغلې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې لیکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ ګڼې په ۵۷- ۵۹ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې لیکنې بله برخه ده چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۱۳۹-۱٤۰ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

پښتو آرپوهه د استاد زيار د هغې ژبنۍ علمي څېړنيزې اوږدې لیکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې په زياتو ګڼو کې په پرله پسې توګه خپره شوې ده. په دې لیکنه کې د هغو لغتونو ريښې له نورو ژبو، لکه هندي، پارسي، بلوڅي، مونجي، سوغدي... سره څېړل شوي دي، چې اوس په پښتو کې کارول کېږي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۹۸-۱۰۲ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې څلورمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال په ٦ گڼه کې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې اوومه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٥ گڼې په ٦۳-۷۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

ديادې شوې ليکنې اتمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٦ گڼې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ ل کال د ۱-۲ گڼې په ۸۹-۹٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٦ گڼې په ٤۷-٤۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٤-٥ گڼې په ۱۱۷-۱۲٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د زيات پياوړتوب په هيله يوه نوې هڅه:

دا د استاد زيار د هغې ليکنې نوم دی، چې هغې کې ده پر خپلې نوې وظيفې باندې د ټاکل کېدو له امله خپل هوډ ښوولی او د ليکلار په برخه کې يې لږ و ډېر معلومات وړاندې کړي دي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ گڼې په ۱-۳ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ گڼې په ۸٦-۸۸ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتوګرافیک ریفورم (الفبایي سمون) زموږ له ملي انقلابي هیلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

د ژبپوهنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه علمي لیکنه ده چې د عرفان مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ٤-٥ ګڼې په ٦١-٦٧مخونو کې یې یوه یوه برخه خپره شوې ده. همداسې یې یوه وړه لیکنه کال دوه دمخه په جمهوري پلوشه کې هم وړاندې شوې ده (زیاته څرګندونه: د لومړي څپرکي وروستۍ برخه).

د تذکرة الاولیا ژبنۍ خوا:

دتذکرة الاولیا ژبنۍ خوا د پوهاند زیار د یوې بلې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې په ((د امیر کروړ یاد)) نومي کتاب کې چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳٤٦ل کال خپور شوی، په ۳۹۰-۳۹۹ مخونو کې راغلې ده.

پښتو آرپوهه:

د یادې شوې لیکنې یوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۳-٤ ګڼې په ۱۲۵-۱۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو څنګه په پښو ودرېږي او څنګه پل واخلي:

یوه ژبنۍ علمي لیکنه ده چې د کابل مجلې د ۱۳٤٦ل کال د ۹ ګڼې په ۲۰-۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

ژبپوهنه د پښتو په چوپړ کې:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې ۱۳۵۷ل کال د ۲ ګڼې په ۱٦۰-۱۷۰ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ویي پوهنې ته یوه لنډه کتنه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

لنډون د لیکنۍ پښتو د یوه معیار په توګه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۵-۱۳۵٦ کال د ۲ ګڼې په ۱-۵ مخونو کې چاپ شوې ده. همدارنګه د زېري جریدې د ۱۳۵۵-۱۳۵٦ کال په ګڼو کې هم خپره شوې ده.

مختصری پیرامون و جه تسمیۀ خراسان:

دا یوه علمي ژبنۍ څېړنه ده، چې په پارسي ژبه کښل شوې او د خراسان مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۱۲ ګڼې په ۵٤-۸۲ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ويي پانګې په پراختيا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

يوه ژبنۍ مقاله ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ ل کال د لومړۍ ګڼې په ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ويي پانګې په پراختيا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غويي مياشتې د ګڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

په ويي پانګه کې د ستاينومونو (صفتونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غبرګولي د ګڼې په ۳۷-۳۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د پکتيا ګړدودونه:

په دې ليکنه کې د پکتيا ګړدودونه تر څېړنې لاندې نيول شوي دي دا ژبنۍ ليکنه د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۵ د وږي مياشتې ګڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د بيا ځلي ترړنګونو (تکراري ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د لړم د مياشتې د ګڼې په ۲۹ او ۳٦ مخ کې خپره شوې ده.

د ګډې ليکنۍ معياري پښتو پرېکړه د نوې تاريخي اړتيا په توګه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ليندۍ د ګڼې په ۱۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د جوړه ترړنګونو (جفتو ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د ليندۍ د ګڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د ټاکنترړنګونو (تعيني ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ څېړنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د ګڼې په ٤۸ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو دايرة المعارف بشپړېدل:

يوه علمي او ژبنۍ ليکنه ده، چې د عرفان مجلې د ۱۳۵٦ل کال د لومړۍ ګڼې په ۱٤۱-۱٤٦مخونو کې خپره شوې ده.

راځئ کليو، بانډو او غرو رغو ته ووځو او خپله هېره کړې پښتو بېرته ياده کړو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ژبنۍ مقاله ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵٦ کال د لومړۍ گڼې په ۱٦ او ۳۷ مخ کې خپره شوې ده.

ګړدودونه (لهجې):

د استاد زیار د ګړدودونو د مقالې دویمه برخه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۲ گڼې په ٦ مخ کې خپره شوې ده.

اسمي مشتقات (نوم بېلنگونه) زموږ د لیکنۍ پښتو ستره برخه ده:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۲ گڼې په ۱۸ مخ کې خپره شوې ده.

موږ او ژبه:

دا یوه بله ژبنۍ څېړنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۲ل کال د وږي د گڼې په ۳۷-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

خپلسرې معیاري پښتو به څنګه وي؟ پښتو که ناپښتو؟

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۳ل کال د لومړۍ گڼې په ۱۲۲-۱۲٤ مخونو کې خپره شوې ده.

له ثور انقلاب راهیسې په پښتو کې نوې ویې رغاونه (نیولوګیزم):

دا یوه بله ژبنۍ لیکنه ده، چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په یوه جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې او بیا په (پښتو څېړنې) نومې غونډ کې پر ۱۳٦۷ل کال په ٤۱۲-٤۵۹ مخونو کې خپره شوې ده.

د سویس له برنه رالېږل شوی لیک:

کابل مجلې ته د پوهاند زیار رالېږل شوی لیک دی، چې په هغه کې د ژبپوهنې د اصطلاحاتو په باب خبرې شوي دي. دا لیک د کابل مجلې د ۱۳٤۷ل کال د ۱۱-۱۲ گڼې په ۱۰۹ مخ کې خپور شوی دی.

د پښتو پرمختګ د هغې د پرابلمونو په حل کې نغښتی دی:

دا د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د وږي د میاشتې د گڼې په ۲۳مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

سم یې لیکئ او سم یې لولئ، (په) او (پر) یو د بل پر ځای مه کاروئ:

دا هم یوه ژبنۍ لیکنه ده چې د دوو سربلونو (په) او (پر) د کارولو د څرنګوالي په باب په کې څرګندونې شوې دي. دا لیکنه د هېواد ورځپاڼې د وري په ۱۳ گڼه کې خپره شوې ده. دا لکینه د هغې لړۍ یو ټوک دی چې په نوموړي ورځپاڼه کې کله نا کله خپرېده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربلونه او ستربلونه:

دا هم د استاد زيار د يوې ژبنۍ ليکنې نوم دی، چې د پښتو ژبې د ليکلار په باب ليکل شوې ده. دا ليکنه د يوې مرکې په ترڅ کې د ((جوانان امروز)) مجلې د ۱۳٦٦ل کال په ګڼه کې راغلې ده او هم په ځانګړي ډول په يوه جلا پاڼه کې هم چاپ شوې ده.

))په اوسنۍ ليکنۍ پښتو کې د نوې ويي رغاونې اړتيا:((

د استاد يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳٦۰ل کال د ۱ ګڼې په ٤٥-٤۷ مخونو کې په الماني ژبه خپره شوې ده.

))پښتو ژبې او ادب ته يوه لنډه کتنه:((

د استاد زيار ليکنه ده، چې د ۱۳٥۸ل کال په کالنۍ کې خپره شوې، په الماني ژبه عبدالغفار ژباړلې او د پښتو مجلې د ۱۳٥۹ل کال د ٤ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

)پښتو ژبې او ادب ته يوه کتنه:(

دا هغه ليکنه ده، چې د عطار له خوا په الماني ژباړل شوې او د پښتو مجلې د ۱۳٥۹ل کال لومړۍ ګڼې په ۹٦-۱۰٥ مخونو کې خپره شوې ده.

نومتړنګونه- د پښتو ويي رغاونې يو خورا ډېر زېږی ډول:

د استاد زيار يوه بله ليکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۳ ګڼې په ٦٥-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده.

ويي پانګه (لغوي ذخيره):

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٥۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳- ۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۲٤-۲٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۳ ګڼې په ۳۳-۳٥ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٤ گڼې په ۲۹-۳۲مخونو کې خپره شوې ده.

زموږ ليکنې او جمله رغاونې:

دا يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٦۱ل کال د ۱۰-۱۲ گڼې په ۷۵-۸۰مخونو کې خپره شوې ده.

له اساطيري ضحاکه تر رښتيني تاريخي سهاکه:

دا يوه ژپنۍ او تاريخي څېړنه ده، چې استاد د ابوالقاسم فردوسي تلين په وياړ د جرگې مجلې د ۱۳۷۰ل کال په لومړۍ گڼه کې خپره کړې ده.

افغاني فرهنگ د پلوراليزم په رڼا کې:

دغه ليکنه د وخت د فرهنگي او په تېره د هنري زېږونو د يوې ارزونې په توگه د وطن مياشتنۍ د ۱۳۷۰ل کال په دويمه گڼه کې خپره شوې ده.

زموږ په هنري زېږندويۍ کې د نويو هڅو يو لنډ جاج:

دغه ليکنه هم پاسنۍ ليکنې ته ورته منځپانگه را اخلي او د وطن مجلې د ۱۳۷۰ل کال په څلورمه گڼه کې چاپ شوې ده.

(1)پوهندوی نوراحمد شاکر، ژبنۍ څېړنې، ۱۳۵۰ کال، مخ.

(۱) دوکتور زيار، د ورمې مجله، ۱۳۵۰ ل کال، ۵-٦ گڼه، ۱۱۲ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړي څېړنيز چاپي او ناچاپي اثار

کارپوهه:

يو علمي تحقيقي اثر دی، چې په پنځوسمو کلونو کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د فولکور مجلې او ((فرهنګ خلق)) له خوا برخه برخه خپور شوی دی. مګر د خپلواک يوځايي چاپ پر وخت يې ښايي دغه اوسنی نوم په ((د افغانانو وګړنۍ تخنيکپوهنه)) په نوم سمون ومومي.

ټولنوال رياليزم:

يو علمي څېړنيز اثر دی، چې د ټولنوال يا اجتماعي (سوسياليستي) رياليزم په باب په کې يو لړ تيوريکي څېړنې شوي دي. د دغه اثر يوه زياته برخه د شپېتمو کلونو له پيل سره د هنر او ژوندون په مجلو کې خپره شوې ده.

د افغان � شوروي فرهنګي اړيکي:

د پوهاند زيار يو بل څېړنيز اثر دی، چې د دوستۍ په مجله کې يې ځينې برخې خپرې شوي دي.

د پښتو، دري، پشه يي فولکوري څېړنې:

د استاد زيار يو څېړنيز علمي اثر دی، چې په هغه کې د يادو شويو ژبو فولکوري څېړنې شوې دي.

ګړدودي (لهجوي) څېړنې:

د پوهاند زيار تر ټولو ستر تحقيقي علمي اثر دی چې د څلورو کلو په موده کې يې کښلی دی. دا اثر ۱۰٤ ټوکه لري چې په هغه کې د افغانستان د ١٤ ژبو د ګړدودونو په باب هر اړخيز معلومات ورکړ شوي دي او له څو کلونو راهيسې د سويس د ملي فونډ له خوا د يونسکو په سپارښتنه ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره په برن پوهنتون کې تر کار لاندې دی.

ليکونه:

ليکونه د استاد زيار يو بل اثر دی، چې په هغه کې په پښتو، دري، الماني او انګليسي ژبو هغه ليکونه راغلي دي چې استاد ځينو کسانو ته د بېلابېلو ادبي، هنري او سياسي موضوعاتو په باب لېږلي دي. دا اثر تراوسه چاپ ته نه دی ورکړ شوی.

پښتو بدلميچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

دا کتاب د استاد زيار له خورا نوښتګرانه علمي- تحقيقي اثارو څخه دی. په دغه کتاب کې د پښتو شعر ((سېلابوتونيک)) قواعد وړاندې شوي چې د لومړي ځل لپاره د همده له خوا را ايستل شوي او پر درې ګونو پښتو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړنيو (فولکوريکو) لکينيو يا ديواني او اوسنيو ازادو شعرو باندې تطبيق شو ندي.دغه کتاب چې له يادښت، ويی پانګې، سمونليک او نيوليک پرته ۱۷۸ مخونه او يو لړ کليشې، يوه ټېرې او د اوستربلونو جدول لري، د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خپرونو له خوا د ۱۳۶۹ پر اوړي په ښکلې کچه او سکښت له چاپه راوتلی دی.

ددغه کتاب د ټېرې (واسکټ) پر يوه پيڅکه داسې کښل شوي دي: ((پوهاند زيار د يوه ژبپوهاند، ادبپوهاند او ۳۳ کلن شاعر او ليکوال په توګه تر خپلو اوږدو څېړنو وروسته دې پايلې ته ورسېد، چې د هرې ژبې او بيا پښتو پويټيکس او فونيټيکس (شعر پوهه او غږ پوهه) سره نه شلېدونکي اړيکي لري او په دې توګه د پښتو شعر رغښت سېلابوتونيک (څپيز- خجيز) دی، نو دا دی د لومړي ځل لپاره د همدغه سيستم د دودونو او د ويونو (قواعد او قوانينو) پر را ايستنه بری مومي او زړو ببولالو ته د پای ټکی ږدي. څنګه چې دی شعر ((موزونه او مقفی)) نه بلکې ((موزونه او مخيله)) وينا بولي، نو ((نوی ازاد شعر)) رښتينی شعر ګڼي او د رغښت مخبيلګه يې ولسي ازاد شعر دی (لنډۍ، سروکي...) نه اروپايي هغه. دغه کتاب د ژبو او ادبياتو پوهنځي د ادبي فنونو، عروضو او قافيې او څه ناڅه متنپوهنې د ټکسبوکونو ځای نيولای شي)).

پوهندوی عبدالحکيم د يوې کره کتنې (کابل مجله د ۱۳۷۰ دويمه ګڼه) په ترڅ کې داسې ليکي: ((... د ژبپوهنې او ادبپوهنې د ګڼ شمېر خپرو شوو ليکنو، څېړنو او تدريس په لړ کې په همدې وروستيووختو کې د ادبپوهنې د تيورۍ د شعر پوهنې په برخه کې د محترم پوهاند دوکتور زيار يو نوی اثر چې په هغه کې د پښتو شعر جوړونې تيوري وړاندې شوې ده... پوهاند دوکتور زيار د ((پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)) د اثر په ليکلو سره د ادب تيورۍ د شعر پوهنې او شعر جوړونې په برخه کې لومړنۍ ژوره او جامع څېړنه وړاندې کړه، چې دا څېړنه د نړيوالو ادبي څېړنو په شان يوازې د پښتو ژبې د ځانګړنو او قواعدو پر بنسټ ولاړه ده...)) .

==============================

ويي رغاونه:

ويي رغاونه د پوهاند زيار يو ژبنی اثر دی چې په هغه کې ځينې ژبني مسايل په ځانګړي ډول پښتو وييونه (لغتونه) څېړل شوي دي. دا اثر د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۵ کال کې په ګستتنر ډول خپور شوی او په ادبياتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ورڅخه ګټه اخيستل شوې ده.

د ژبپوهنې بنسټونه:

دا هم د استاد يو ژبنی اثر دی، چې د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۳ل کال کې په ګستتنر ډول چاپ شوی دی. له دغه اثر څخه د ژبو او ادبياتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ګټه اخيستل شوې ده.

نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

((نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی)) د پوهاند زيار يو بل ژبنی اثر دی، چې پر ۱۳۵٦ل کال د کابل پوهنتون له خوا په گستينر ډول په دري ژبه کښل شوی، په عمومي ډول په کې د ژبې او ژبنيو مسايلو او ژبنيو کورنيو په باب معلومات راغونډ شوي دي او د فلسفې څانگې شاگردانو ترې د درسي مضمون په توگه گټه اخيستې ده.

پښتو- دري فرهنگ:

پښتو دري فرهنگ يو علمي او سيستماتيک فرهنگ دی که څه هم دغه فرهنگ د دولس زرو (۱۲۰۰۰) پښتو وييو په درلودلو سره منځنی کچه لري، خو نژدې ټوله پښتو ويي پانگه په بنسټيزه او کليدي توگه را اخلي. دا اثر ټاپيستي ۱۵۰۰ مخونه لري.

دغه فرهنگ له ۱۳۵۳ل کال راهيسې حروفي چاپ ته چمتو دی، خو استاد زيار نه غواړي، د چاپي تېروتنو بلهاري شي او داسې کښاند (خطاط) هم ډېر کم پيدا کېږي، چې د غږيزې (فونيميکي) ابېڅې له توغه يې ووتلای شي.

ويي پوهنه:

ويي پوهنه يا علم اللغت د پوهاند زيار د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا د لوړو او مسلکي ښوونو د وزارت په چاپخونه کې د شوکت حسيني په خطاطۍ په افيست ډول او په ښکلې کچه او ډيزاين د ۱۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. دا کتاب د استاد زيار له خوا د پښتو ويي پوهنې او ملي ژغورنې د لارې شهيد عبدالرحمن لودين ته ډالی شوی دی.

نوموړی کتاب ټول ۳۵۱ مخونه لري او د استاد د څو کلونو د کار ييبره (ثمره) ده. په دې کتاب کې د پښتو ژبې يو گڼ شمېر وييونه (لغتونه) له پارسي انډول سره يوځای راغلي دي. په ياد شوي اثر کې د پښتو ژبې د لغتونو د جوړښت او څرنگوالي په باب پوره پوره معلومات وړاندې شوي دي. ددغه کتاب په پيل کې په درېو مخونو کې د دوکتور زيار يو يادښت راغلی او وروسته بيا په دوو مخونو کې د پوهندوی نوراحمد شاکر يوه کتنه راغلې ده.

پوهندوی شاکر د دغه اثر په باب ليکي:

))دغه کتاب د دوکتور زيار د څو کلونو د څېړنو او پلټنو محصول دی او د پښتو ويي پوهنې (ليکزيکولوژۍ) په برخه کې يو لومړی جامع او سيستماتيک اثر دی. نوموړی همدارنگه زياتوي: ((زيار دا عيني مساله په خورا ښه توگه دلته څېړلې او شرح کړې ده چې پښتو غونډې د يوې نوې علمي کېدونکې ژبې کار بايد د لغوي زېرمې له برسېرونې، ټولونې او پر کار اچونې څخه بېل شي او په دې توگه د محاورې، د متني، مصنوعي او مستعارو برخو ترمنځ يو انډول ټينگ شي.((

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نور احمد شاکر تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د هغه وخت د انګليسي ژبې او ادبياتو د رشتې استاد پوهندوی محمد عمر زاهدي تقريظ راغلی دی، چې ددې کتاب د څرنګوالي په باب يې رڼا اچولې ده. ښه به وي چې د دغه ارزښتمن کتاب د زياتې پېژندنې په هڅه د هغه نيوليک (فهرست) راوړو:

د ويپونو ډولونه:

_ويي پانګه (لغوي ذخيره)

_ويي پيدايښت، ويي جوړښت، ويي جوړونه

_د پښتو کولتوري کولو ليار...

_پلټنه، ټاکنه، پورونه

_نيولوګيزم يا لغت جوړونه

_د ليکنۍ پښتو يوه تاريخي اړتيا

_د خپلې پانګې ترويج، تصفيه نه ګڼل کېږي.

_هممانيز (مترادف) ويپونه

_پور ويپونه (مستعار لغات)

_وييکي (ادوات)

_ګړنې يا اصطلاحات

_د ويي رغاونې له مخې د کړ ډولونه

)کړ نومونه (فعلي مشتقات(

_ننوم بېلنګونه (اسمي مشتقات)

_ستاينومونه (صفتونه)

_چار نومونه

_اړيکنومونه (نسبتي اسماء

_لوښنومونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــځاینومونه

ــمانا نومونه

ــووړنومونه

ــووړ نوم ډوله، څیزنومونه

ــډېر ګړي (جمع) څیز نومونه

ــترڼګونه

ــستاینوم ترڼګونه

ــجوړه ترڼګونه (بشپړاند، هممانیز، کړول، څیزنوم، ستاینوم)

ــټاکنترڼګونه (لوښنوم،څیزنوم، ستاینوم، څیزنوم)

ــبیاځلي ترڼګونه

ــیومخیز

ــبر خیز

ــبرخیز سمغږي

ــورته مانیز- مقفی

ــورته مانیز- مقفی

ــمقفی- مهمل

ــنوي نوموني (اصطلاحات)

ــراز راز ترڼګونه.

د یادونې بل ټکی دا دی، چې ځینې خلک داسې فکر کوي چې ګنې دکتور زیار یوازې داسې سوچه پښتو غواړي، چې ببخي د بلې ژبې یوه کلمه هم په کې راغلې نه وي، خو په حقیقت کې داسې نه ده. دا دی ددغه ټکي د روښانیتا په موخه د یاد شوي کتاب څو مخونه را اخلو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلې پانګې ترویج تصفیه نه بلل کېږي:

زموږ غوندې په یوه وروسته پاتې ټولنه کې هر نوی ګام زوړ عنعني ذهنیت پاروي، که څه هم دا نوی ګام د نوي ژوند زېږی وي او د نړۍ والې سیالۍ سریزه. دلته د نوي ګام اخیستونکي ته یوازې زغمنه نه، چې سرښندنه او قرباني په کار ده چې یې د خپلې ټولنې د نوي کولو په خاطر د بري شرط او اړ وګڼي، دلیل او منطق په دلیل او منطق ځواب کړي او هسې بې منطقي او سر زوري په ((قالو سلاما))، نو ځکه مو دغه د تخنیکي خبرو پرځای د پښتو لیکلار په برخه کې د نوي ګام دفاع غوره وګڼله.

لیکونکي په ژبپوهنه کې لوړو زده کړو او په هېواد کې د پښتو ګړدودونو (لهجو) اوږدو څېړنو تر هر څه لومړی دېته ځیر کړي چې پښتو بڼه نوي علمي او کلتوري ژوند ته ورتمبول کېږي او ګړۍ پر ګړۍ او ورځ پر ورځ د بې کچه عربیزم په منګولو کې په لوی لاس ورښکېل کېږي، تر دې چې یې کور ته هستي له ډار سره مخامخوي او په ډېره لنډه موده کې یې د ګډوله کېدو او بیا د بېخي پردي کېدو کېدون رامنځته کوي.

ددغه ستر خطر د مخنیوي لپاره د څو نورو خواخوږو پښتو لیکوال په ننګه او ملاتړ مې وپتېیله چې په همدې (نوي علمي او کلتوري ژوند) پیل کې چې په منځوال (اوسط ډول) لا د شلمې پېړۍ په یوه پوهنه او فن کې هم یو لیکلی یا ژباړلی اثر نه لري او د چا خبره کار له کاره تېر نه دی، په ډېره چټکۍ او هر اړخیزه توګه د پښتو آره او اصیله پانګه رابرسېره خوندي او جوته شي او د دودولو او کارولو لپاره یې سیخه شي.

د نورې علمي او کلتوري نړۍ ازمېښتونه او چمونه هم په واک کې وو، هغه دا چې دلته له موږ سره د نوي ژبپوهنې د بنسټونو او څېړندودونو ترڅنګه لکه څنګه چې انګرېزي، جرمني، پرانسي، روسي او نورو یادو ژبو د خپل علمي ژوند په پیل او اغاز کې له درو، په بله وینا څلورو لارو څخه خپله پانګه رابشپړه کړې او هغه دا چې لومړی خپله آره پانګه له ګړدودو (لهجو) څخه راټرلاسه کړي، بیا یوازې په علمي تخنیکي او مدني ډګر کې د پښتو د ویي پوهنې او ویي رغاونې بنسټونو له مخې نوې ټاکنې وکړي او تر ټولو وروسته بیا پردیو ژبنیو (وارداتو) ته غېږ پرانیځي.

په دې هڅه مو تر دا منځ د یوه انډول او تناسب د ټینګولو لپاره سمدلاسه د (یوې- نګه بشپړې- کره لیکنۍ یا علمي پښتو) د رامنځته کولو لپاره د فیصدي آر او معیار وټاکه:

_په سلو کې (۲۵) له اوسنیو ګړدودو (لهجو)، (۲۵) له زړو ادبي متنو، (۲۵) له ټاکنو او (۲۵) له نورو ژبو څخه د پورونو په توګه. هو، د هرې عصري ژبې پانګه پر دغو څلور ګونو بنسټونو ولاړه ده. (لهجوي، متني، مصنوعي، عاریتي).

پښتو هم حق لري له نړیوال دود سره سم د پردۍ پانګې ترڅنګه خپله پانګه په کار واچوي او د نورو ژبو غوندې علمي او مدني اصطلاحات وټاکي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـــپښتو د خپلې پانګې ترويج غواړي، نه تصفيه او د نورو ژبو غونډې د علمي اصطلاحاتو ټاکنه.

ژبنۍ خبرې په ژبپوهانو پورې اړه لري. يو ژبپوهاند پوهېږي چې کوم اړخ ولسي دی او کوم علمي.

ــد پښتو پانګې تثبيت د نوي علمي ژوند لپاره د وخت اړتيا ده، ټولونه او پکار اچونه.

ــپښتو هم حق لري، همدومره د غربيزم او عربيزم مخنيوی وکړي چې له خپلې ټولنې پردۍ نه شي.

او تر ټولو وروسته پښتو پردۍ پانګې ته په سلو کې (۲۵) زياته اړه نه ده او د خپلې پانګې ترويج تصفيه نه ګڼل کېږي.

دا شعارونه د هغو بې منطقيو او بې ځايه تورونو غبرګون دی، چې له علمي، عيني او افاقي حقايقو څخه سترګې پټې کړي او څه يې چې پر خوله ورځي، هغه وو‌ايي:

له تنګ نظرو، ځان ساتو او ځان ښکارو سره لومړۍ درسته او حربه داده، چې ګونډې زموږ دغه کار تصفيه او پيوريزم دی او دا يو زوړ رټلی او فاشيستي مسلک دی.

يوه ډله داسې پوهېدلې ده، چې موږ ګونډې د خلکو (ګړنۍ) پښتو سموو، نه د ليک او علم پښتو، ځينې دا سپسته رامنځته کوي، چې د نرۍ ژبې او بيا زموږ د ګاونډ دا دغه کار نه کوي، نوي څيزونه نه دودوي، موږ يې ولې دود کړو؟ او له دې ناخبره چې که نورو ژبو يو څو پېړۍ مخکې دا هڅه کړې او زموږ ګاونډيانو (تورکې او ايران) که پخوا دومره نه وه کړې، همدا اوس يې کوي او روان دي او حق هم لري، ځکه يو هېواد چې هر څومره ځان نړيوال او بشروال ګڼي، خپله ژبه او کلتور سل په سلو کې پردي کول نه غواړي، ځينو دا اوربدلي دي چې ژبه په دې ډول سوچه کول د ژبې عامه استفاده راټيټوي او زموږ په راډيويي او اخباري پښتو بايد هر سړی پوه شي. حال دا چې دلته د هر سړي پوهېدل په يوې داسې بې ليک لوسته ټولنه کې بې له هغې کوم امکان نه لري، نه د لهجوي لغاتو له پلوه او نه د علمي لغاتو له پلوه او يو څه لږ پراخ الواکي بيا په داسې حال کې چې د آرو وييونو او ټاکنو دودول د يوه آر (اصل) په توګه مني، مګر ټوکونه او جزئيات يې نه. دا نو په رښتيا هماغه ډله ده چې دليل او منطق ته غوږ نيسي او سړی ورسره يوې روغې ته رسېدای شي.

پښتو نومترڼګونه (اسمي ترکيبونه):

پښتو نومترڼګونه يا (اسمي ترکيبونه) د استاد زيار د دوکتورا تيزس دی، چې د سويس د برن پوهنتون له خوا پر ۱۹۷٤ کال خپور شوی دی. دغه علمي ژبنی اثر چې په الماني ژبه کښل شوی او ۱۱٦ مخونه لري، د هند و اروپايي زړو او نويو ژبو د ويي رغاونې (لغوي ساختمان) په رڼا کې د پښتو ويي رغاونه او بيا نومترڼګونه تر څېړنې لاندې نيسي او بېلابېل ډولونه يې په بېلابېلو څپرکو او لښتليکونو (جدولونو) کې وړاندې کوي پر دغه کتاب باندې د

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سويسي، الماني، فرانسي او امريكايي پوهانو له خوا ارزونې او کره کتنې شوې دي، چې يو لړ يې زموږ په خپرونو کې هم انګازه موندلې ده.

الماني- پښتو فرهنګ:

دغه فرهنګ د استاد زيار د يوه شپږ ژبيز فرهنګ يوه برخه ده چې په ختيز المان کې د برلين د هومبولت پوهنتون د ايرانپوهنې او افغانپوهنې د څانګې له خوا د څو کلونو راهيسې تر کار لاندې دی او تراوسه لا چاپ ته استول شوی نه دی. دا اثر څه دپاسه ۱۵۰ مخونه لري.

پښتو ليکلار:

پښتو ليکلار د دوکتور مجاور احمدزيار يو بل درووند ژبنی اثر دی، چې د ۱۳۶۰ ل کال د کب پر مياشت د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې د پوهنځي له خوا په ښکلې کچه او صحافت له چاپه راوتلی دی.

دا اثر ټول ۲۶۷ مخونه لري او د پښتو ژبې د ليکنې لپاره يو ګټور اثر دی. په دې اثر کې د پښتو ژبې د معياري ليکنې لارې چارې په مفصله توګه څېړل شوې دي. دغه اثر ((د يوې يوازينۍ کره (معياري) ليکنۍ پښتو)) ((مانيفيست)) بلل شوی دی (د هيله من د ماسټرۍ تيزس). د کتاب په پيل کې په درو مخونو کې په خپله د پوهاند زيار يادښت راغلی دی. نوموړی اثر د غلام محی الدين افغان د شپېتم تلين په وياړ خپور شوی دی.

د کتاب له ۱۷۹-۲۰۲ مخونو پورې هغه لغتونه راغلي دي، چې په پارسي او پښتو کې کارول کېږي او د پارسي مانا ترڅنګ يې د پښتو درسته او نادرسته مانا هم راغلې ده.

له ۲۰۳-۲۱۰ مخونو پورې ځينې هغه لغتونه راغلي دي چې د دري او پښتو ژبې ترمنځ ګډ دي او په پښتو کې يې سمه او ناسمه کارونه ښوول شوې ده.

تر دې وروسته بيا له ۲۳۷-۲۶۲ مخونو پورې د ځينو لغتونو ويي پانګه راغلې، چې په پارسي ژبه هم مانا شوي، دلته له دغه با ارزښته اثر سره د زياتې بلدتيا په هڅه د هغه نيوليک او يو مطلب را اخلو:

_څو نومونې (ترنومونه)

_يوه نګه، بشپړه او کره ليکنۍ پښتو.

_معياري کېدنه د پښتو لومړنۍ ربړه

_لنډون د ليکنۍ پښتو د يو معيار په توګه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــپښتو پردۍ پانګې ته په سلو کې...

ــنیولوګیزم (ویي رغاونه)

ــهممانیز (مترادف) وییونه

ــهمجولیز او ډېر مانیز وییونه

ــوییکي (ادوات)

ــګړنې (اصطلاحات)

ــ(څو) یا (تر څو)

ــله (چې) سره (کوم، چا...، مه ملګري کوئ!

ــسم، سوچه، لنډه، روانه او اسانه پښتو

ــد معیاري لیکنۍ پښتو اړتیا

ــټکي پر ټکي یې مه راژباړئ!

ــویي پانګه (لغتنامه)

دا دی، ددې کتاب له ٦١-٦٤مخونو پورې یو مطلب را اخلو:

له (چې) سره (کوم-څوک- چېرې...) بې ځایه مه یوځای کوئ!

لکه څنګه چې په کابلۍ پښتو کې د دري ژبې ((تا)) تر اغېزې لاندې (څو) او (ترڅو) یا (څو چې) او (تر څو چې) بې ځایه دود موندلی، دغه راز په پېښورۍ پښتو کې د اردو ژبې له لورې د انګرېزي اړیکنومځرو (ارتباطي ضمیرو) تر اغېز لاندې (کوم چې)، (څوک چې)، (څومره چې)، (کله چې)...، هسې بې ځایه کارېدنه موندلې ده. ښایي دلته له انګرېزي پرته د نورو اروپايي ژبو مخامخ اغېزه هم بې څه نه وي او کوم پښتانه لیکوال، چې تر زده کړې وروسته خپل هېواد ته راستنېږي او تازه په پښتو لیکنه یا ژباړنه پیل کوي، نو په ناځانخبري (غیر شعوري) ډول د خپلې زده کړې ژبې په پېښو د پښتو له آر (اصیل) او ساده ارتباطي ضمیر (چې) سره (کوم)، (څوک)، (چا)، (چېرې) او داسې نور استفهامیه ضمیرونه ملګري کوي او په دې توګه خپله پښتو کړکېچنوي، لکه په دې وروسته جملو کې:

١ -ما هغه نجلۍ ولیده (څوک) چې په کابل ننداري کې کار کوي.

٢ -نن مې هغه سړی ولید، (چا) چې له ما سره مرسته کړې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ -زه په داسې کور کې اوسېږم، (کوم) چې دوه ورونه لري.

په سمه پښتو:

١ -ما هغه نجلۍ ولیده چې په کابل ننداري کې کار کوي.

٢ -نن مې هغه سړی ولید چې له ما سره یې مرسته کړې وه.

٣ -ما یو کتاب واخیست چې له چاپه نوی راوتلی دی.

٤ -زه په داسې کور کې اوسېږم چې دوه ورونه لري.

د پورتنیو تقلیدي مرکبو ارتباطي ضمیرونو داسې نورې بېلگې له پېښور، مسکو او بي بي سي راډیو څخه اورېدل کېږي چې دوی خپلواکې جملې سره په وچ زور یوځای کوي، لکه په دې وروسته بېلگو کې:

١ -د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، څوک چې د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې کوي.

٢ -ما پښتو گرامر ولیکه، کوم چې اوس تر چاپ لاندې دی.

٣ -زه ژمی په ننگرهار کې تېروم، چېرې چې هوا ډېره په زړه پورې وي.

٤ -زه ماښام کورته راغلم، کله چې هوا خرابه وه.

په سمه پښتو:

١ -د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، دی به هلته د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې اترې وکړي.

٢ -ما پښتو گرامر ولیکه، دغه کتاب اوس تر چاپ لاندې دی.

٣ -زه ژمی په ننگرهار کې تېروم، هلته ژمی ډېر په زړه پورې وي.

٤ -زه ماښام کورته راغلم، دغه مهال هوا خرابه وه.

له ښه مرغه دغه ډول جملو لا زموږ لیکنو او خپرونو ته لاره نه ده پیدا کړې او هیله ده پښتو لیکونکي ترې مخکې له مخکې ډډه وکړي.

ددې بې ځایه پېښبو په لړ کې دا وروسته بېلگې هم د پاملرنې وړدي:

١ -ما هغه سړی ولید د چا په باره کې چې ما ډېر څه اورېدلي وو.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ -د نړۍ پرمختللي ځواکونه به د نړيوال امپراليزم هغه ټولې دسيسې شنډې کړي د کومو له مخې چې د اتومي جنګ خطر رامنځته کېږي.

٣ -تورپالی له کندهاره په هغه الوتکه کې راغی، په کومه کې چې ځلمی هم و.

٤ -زه له لغمانه راغلم، له کوم ځايه چې ډېرې ښې وريجې راځي.

٥ -زه په کابل کې اوسېږم، له کله راهيسې چې په کار ګومارل شوی يم.

په دې توګه پښتو (چې) پر بيانيه، علنيه، ارتباطيه او داسې نورو دندو سربېره لکه د (ترڅو) په برخه کې يې چې يادونه شوې، د اروپايي ژبو د ټولو ارتباطي ضميرونو دنده هم پرځای کوي، هغه هم په دې شرط چې په ملګرې جمله کې ورسره بل ارتباطي ادات (اړيکوييکي) هم راغلی وي، لکه (يو، هغه، داسې...). لکه په پورتنيو پنځو لومړيو جملو کې. که نه، (چې) په ځانته ډول د نورو ژبو غوندې هېڅکله د دوو خپلواکو جملو د يوځای کولو لپاره د ارتباطي ضميرونو په توګه کارېدلای نه شي، لکه په تېرو دويم ډول پنځه ګونو جملو کې. همدا خبره ده چې په پښتو کې ډېرې جملې سره لرې کول يا په بله وينا ډېرې پېچلې مرکبې او مختلطې (ګډې او ګډلې) جملې جوړول سم نه دي او که څوک يې له نورو ژبو نه په پېښو جوړې هم کړي، يو نادوده کار به وي، لکه د (څو)، (ترڅو) ، (کوم چې)، (چا چې) او داسې نورو څېزونو بې ځايه کارونه.

که کوم ليکوال نه غواړي يو مطلب په بېلابېلو خپلواکو جملو کې څرګند کړي، بلکې د دوو يا زياتو جملو ته سره اړيکي ورکړي، نو ورته په کار دي چې پورتني ارتباطي شرطونه پرځای کړي او که وغواړي، ګرد سره د دوو يا زياتو خپلواکو مطلبونو لپاره سره دوې يا زياتې خپلواکې جملې وتړي هم کولای شي، د پښتو د ګرامري جوړښت دننه له راز راز ارتباطي وييکو (صله او موصول) څخه کار واخلي، بې له دې چې د اروپايي ژبو تقليد وکړي، لکه په دې وروسته جملو کې:

((زه د سپين غر په لمن کې زېږېدلی يم (چېرې چې) څپاند رودونه بهېږي او سمسور کڅونه خړوبوي)). دلته ګران لوستونکي ښه قضاوت کولای شي چې کومه بېلګه له پښتو رغاوني سيستم سره ښه ترا اړخ لګوي؟ د اجمل ختټک په دې لاندې شعر کې که څه هم د (څوک چې) د کارونې يو شرط پرځای شوی نه دی او هغه دا چې د هغې فرعي جملې په سر کې يې ځای نيولی دی چې تر اصلې جملې وروسته راغلې ده، مګر د شعري اړتيا له مخې دومره نادوده نه برېښي، که نه په نثر کې بايد د پښتو ګرامر له دود سره سم دغسې څرمه جملې تل تر آرې دمخه راشي.

ځـــئ هــغو خـــوارو تــه جــنت وګـــټو

څـوک چــې له موره دوزخيان پيدا دي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الماني ژباړيز پرابلمونه:

دا هم د پوهاند زيار يو علمي ژبنی اثر دی، چې استاد زيار له ۱۳٦۳ل کاله تر ۱۳٦٦ل کال پورې د برلين په هومبولت پوهنتون کې د استادۍ د دندې د ترسره کولو پر وخت ليکلی دی او اوس چاپ ته تيار دی، په دې اثر کې د پښتو او الماني ژبې پرتله شوې ده. دا اثر په الماني ژبه کښل شوی او تر ۱۰۰ زيات مخونه لري.

پښتو پښويه (گرامر):

پښتو پښويه (گرامر) د استاد زيار يو ژبنی اثر دی، چې په ۱۳٦۲ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا په ښه ډيزاين او کچه د لوړو او مسلکي ښوونو په چاپخونه کې چاپ شوی دی. دا اثر د نوې علمي ژبپوهنې پر بنسټ ليکل شوی دی او په پښتو ژبه کې دگرامر په برخه کې يو نوی او ستر اثر گڼل کېږي.

دا اثر له يوه يادښت او دوو کتنو پرته ټول ۲۷٤مخونه لري. دا اثر د پښتو گرامر بنسټ ايښودونکي پيرمحمد کاکړ ته اهدا شوی دی. د کتاب په پيل کې د استاد زيار خپل څلور مخيز يادښت راغلی دی، چې يوځای ليکي: ((ما د ژبپوهنې د يوه نوي زده کوونکي او پښتو گړدود څېړونکي په توگه د سويس له زده کړو نه له بېرته راستنېدو سره له زړې ژبپوهنې او زړې ژبښودنې سره يو مخيز نه پخلاکېدونکي سر غړاوي ته راودانگل او خپله لومړنۍ دنده مې دا وبلله چې له پښتو څانگې څخه نور د زړې ژبښودنې ټغر وبلېږدوم...)).

پر دې اثر باندې د استاد زيار تر يادښت وروسته په ۳ مخونو کې د پوهاند محمد رحيم الهام يوه کتنه راغلې ده چې وايي: ((پښتو پښويه (گرامر) د پښتو په تشريحي ژبپوهنه کې يو نوی د پام وړ او گټور اثر دی. له دې گرامر نه ړومبی د پښتو ځينې گرامرونه د بهرنيو ژبپوهانو او کورنيو څېړونکو له خوا ليکل شوي دي، خو زياتره يې عنعنوي څېړندود لري او معاصر علمي څېړندود په کې نه دی کارول شوی او ځينې يې چې علمي څېړندود لري، مکمل او مشرح نه دي. نوموړی زياتوي: ((دغه کتاب اوس د ازموينې له ډگر څخه په هسکه غاړه راوتلی دی او بله دا چې په دې کتاب کې د ژبپوهنې معاصر بين المللي اصطلاحات ټول پر پښتو اړول شوي دي.((

د محمد رحيم الهام تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د پوهنمل محمد صابر خويشکي له خوا يوه کتنه شوې ده، چې نوموړی په يوه برخه کې وايي:

))ددې کتاب په تاليف کې چې د ليکوال د اوږدو مودو د څېړنې او مطالعاتو نتيجه ده، له ډېرو سترو معتبرو کورنيو او بهرنيو اثارو څخه استفاده شوې او په ډېر دقت او د يوه منظم پلان له مخې او زموږ د زمانې د علمي مقتضياتو په پام کې نيولو سره ليکل شوی دی او د محصلانو او نورو څېړونکو لپاره يو ارزښتناک او گټور اثر دی.((...

په پښتو پښويه (گرامر) اثر کې په درو څپرکو کې تر دغو لاندې سرليکونو لاندې بېلابېل ژبني مسايل څېړل شوي دي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـــژبه

ـــغږ او لیک

ـــژبه او ګړهار

ـــنوموني

ـــځنځیري واحدونه

-اواز

ـــد اواز ډولونه

ـــبلغږ- فشار

ـــڅپه

ـــګړ

ـــویی- غونډله

ـــنومونه

ـــکړ

ـــوییکي

ـــژبوهنه

ـــګړدود پوهه- پښویه

ـــغږ پوهه

ـــمورفولوژیکي اوښتنې

ـــویناییز غړي

ـــویند غړي

ـــزېږ ډولونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــپورويي

ــزيرځي- وتوځي

ــپښتو اواز پوهه

ــتم بېواک

ــد خپلواکو لښتليک

ــنيمواک غږونه

ــغبرګغږونه

ــد بېواکو لښتليک

ــکوچنۍ ترينه جوړه

ــپښتو ګړپوهه (صرف)

ــنوم ګړپوهه

ــد نوم اوړون اړخونه

ــنرينه نوم- ښځينه نوم

ــد ګڼې نښې

ــپېر (حالت)

ــناوښتوني نومونه

ــڅيز نوم

ــستاينوم

ــشمېر نوم

ــنومځری (ضمير)

ــځانګړنومځري

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

_تولنومځري

_پوښتنومځري

_پلوي نومځري

_اړیکنومځري

_غبرګون- ناټیکنومځري

_ګډ ټولنومځري

_ټول- ځانګړي نومځري

_کړ ګړپوهه

_د مصدر جوړښت او دنده

_کړ اوړون توکونه

_کم اوړوني (حکمي متعدي)

_اوړونونه- تېرمهال

_لنډ تېرمهال

_لر تېر مهال

_ګوماني تېر مهال

_ارماني تېر مهال

_اړوتی تېر مهال

_تواني او ټینګاري تېر مهال

_نالېږند کړ- خبري

_لنډ او لر تېر مهال

_روږدني او ارماني تېر مهال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـتواني تېر مهال

ـټينګاري تېر مهال

ـګوماني تېر مهال

ـپوښتني تېر مهال

ـهيښني او اړوتی تېر مهال

ـد اوسمهال کړاوون- لېږند

ـاړوتی، ارماني او پوښتني...

ـهېښني او تاني

ـامري- ټينګاري اوغوښتنې

ـنالېږند- بشپړ وسمهال

ـد اوستر مهال کړاوون

ـد کړ رغاونې ډولونه

ـناوړېدني ګړونه

ـوييکي

ـسربلونه او اوستربلونه

ـوينا واښتي

ـد پښتو ګړونو انځور ليک

ـغونډله پوهه- غونډله

ـد غونډلې رغنده ټوکونه

ـاوډون

ـد اينښي او اينښوني سمون

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

_نوماله او کړواله غونډله

_یوه ستوې غونډله

_غبرګغونډله

_ګډه غونډله

_ګډلې غونډله

_ګړنې یا اصطلاحات

_غونډله پوهیزه شننه.

همدارنګه د کتاب په پای کې له ۲۵۷-۲۷۳ مخونو پورې د هغو نویو نومونو (اصطلاحاتو) او وییونو مانا راغلې ده چې په نومورې اثر کې کارول شوي دي.

ددې کتاب د چاپ یا د ټوکونو شمېر ناڅرګند دی، خو د استاد زیار په وینا ۱۰۰۰ ټوکه چاپ شوی دی.

پښتو ګړدودونه:

پښتو ګړدودونه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې څه دپاسه ۷۰ مخونه لري. دا اثر یو ځل د ((پښتو څېړنې)) د ۱۳۵٦ کال په غونډ کې خپور شوی. همدارنګه د ورمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوې دي په دې اثر کې د بېلابېلو پښتو ګړدودونو په باب معلومات ورکړل شوي دي.

پښتو آر پوهه:

پښتو آر پوهه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې د ورمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوې، خو د ځانګړې اثر په توګه لا تراوسه نه دی چاپ شوی.

دري- پښتو فرهنګ:

دري پښتو فرهنګ د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې تراوسه نه دی خپور شوی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړونکی زیار

ژباړه سره له دې چې په خپله هغې ژبې ته چې ژباړه پرې کېږي، ګټوره نه پرېوزي، بلکې ژبې ته لا ډېر زیان او تاوان پېښوي. په خپله د استاد زیار خبره ((ژباړه د پښتو پښتې ماتوي)) او له همدې کبله پر پردو بهرنیو ژبو له لاسبرې سره سره ژباړې ته زړه نه ښه کوي او پرځای یې څېړنې او پنځونې ته زیات ارزښت ورکوي. خو بیا هم د ژباړې له لارې کېدی شي، موږ له نړیوالې پوهې او فرهنګ سره اړیکې ټینګ کړو، نور له خپل فرهنګ څخه خبر کړو او د نورو له هغه څخه خپل ځان. بیا هم استاد زیار د ژباړنې په برخه کې د کتنې وړ کار کړی دی، خو د ده ژباړه هسې ژباړه نه ده چې ګنې زموږ د ژبې پښتې به ماتې کړي. ده چې له هرې ژبې څخه پښتو ته څه راژباړلي دي، ښه یې ژباړلي دي، په ښه پښتو یې ژباړلي دي، په معیاري پښتو او سوچه پښتو. دا ځکه چې ژبه د ده رسمي ځانګه ده، دی په ژبه کې استاد دی. د هېواد پر لرغونو او اوسنیو څوارلسو ژوندیو او نیم ژوندیو ژبو یې څېړنې کړې دي او په علمي ډول پر الماني، روسي، انګلیسي، عربي او نورو بهرنیو ژبو پوهېږي او باید هم د ده په ژباړنه کې د ((خو)) ځای نه وي.

په ژباړه کې هر ګوره له هغو کسانو څخه زیاته تېروتنه کېږي، چې په پردۍ او بیا په ځانګړي ډول پر خپله ژبه علمي لاسبری ونه لري. دا دی، دلته د استاد زیار پر ژباړیزو فعالیتونو رڼا اچوم:

پوهاند زیار له خپل ژورنالیستیک فعالیت سره سم په ژباړنه لاس پورې کړی دی، چې له ۱۳۳۵ څخه تر ۱۳۳۷ پورې یې له دري څخه او بیا راوروسته له انګریزي او الماني څخه راز راز موضوعګانې د مقالو او کتابو په بڼه په پښتو ژباړلې دي.

دلته د استاد د ژباړو یو لنډیز راوړم، خو بیا هم یادونه کوم، چې د ده د ټولو ژباړو موندل اوسمهال یو ناشونی کار دی، ځکه چې ده له ډېر پخوا څخه په ژباړو لاس پورې کړی دی او لکه څنګه چې د ژورنالیستیک فعالیت په برخه کې یې یادونه شوې ده، دمخکې کلونو د جریدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسیونونه په کتابتونونو کې نیمګړي دي. د ده د خپلې وینا له مخې له دري ژبې څخه یې لومړنۍ ژباړې پر ۱۳۳۵ ل کال په انیس ورځپاڼه کې خپرې شوې دي.

له انګلیسي څخه یې لومړنۍ ژباړه پر ۱۳۳۷ل کال د هېواد په ورځپاڼه کې خپره شوې ده، چې د دغو کلونو د یادو شویو ورځپاڼو کلکسیونونه اوس په کتابتونونو کې نه پیدا کېږي .

دا یې هم د لاسته راغلو ژباړو لنډیز:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

طب او حکمت په اسلام کې:

((طب او حکمت په اسلام کې)) د هغه اثر نوم دی، چې استاد زیار پر ۱۳۳۶ل کال کله چې د ښوونځي د یوولسم ټولګي زده کوونکی و، له پارسي ژبې څخه ژباړلی دی او پر ۱۳۳۷ل کال د ښوونې او روزنې موسسې له خوا د خپلواکې رسالې په توګه افسیت شوی دی، د مخونو شمېر یې څه دپاسه ٦۰ ته رسېږي.

د سره کوتل ډېر لیک:

د سره کوتل ډېر لیک یوه بله ژباړه ده، چې استاد زیار له الماني ژبې څخه کړې ده. دا ژباړیز اثر د علومو اکاډمۍ له خوا د ۱۰۰۰ ټوکو په تیراژ پر ۱۳٦۹ کال له چاپه راوتلی دی، چې د مخونو شمېر یې ۱۰۰ ته رسېږي.

پښتانه او ورونه ملیتونه:

پښتانه او ورونه ملیتونه د دیموکراتیک المان د یوه ختیځپوهاند ((بورخارد)) اثر دی چې استاد زیار هغه په پښتو ژباړلی دی. دا اثر پر ۱۳٦٦ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا په ښکلې کچه او سکښت له انځورونو او عکسونو سره د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د نوموړي اثر متن ۹۲ مخونه لري او څه دپاسه ۲۰۰ عکسونه، انځورونه او نقشې لري. له دې پرته یې په ۱۷ مخونو کې ویي پانګه راغلې، یو مخ یې د تېروتنو سمونلیک او یو مخ یې نیولیک(فهرست) نیولی دی. د کتاب سرته په دوو مخونو کې په خپله د ژباړن یادښت راغلی دی. دلته د ده د پېژندګلوۍ لپاره ددغه اثر نیولیک راوړم:

مخنۍ خبرې مخګڼه

لومړی څپرکی: د اسیا ناسپړلې غوټې ۳

دویم څپرکی: پښتانه، تاجک او نورستانیان ۱۳

درېیم څپرکی: د غرنیو هېوادونو لرغونی مهال ۲۳

څلورم څپرکی: د زرتشت په هېواد کې ٤۸

پنځم څپرکی: د اسلام په څپان کې ٦۷

شپږم څپرکی: د افغانستان پر لوري لار ۸۲

اووم څپرکی: یوه ګرانه پاتمرې (میراث) ۹٦

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته به د استاد له ژباړې سره د پېژندګلوی په موخه د دغه اثر له اووم څپرکي څخه ۹۵ مخ راواخلو:

))یوه ګرانه پاتمړې (میراث:(

کله چې ((وسپنیز امیر)) پر ۱۹۰۱م کال ومړ، افغانستان تر بخارا هم وروسته پاتې و، دلته د راپاتې دودیزې (عنعنې) ښوونې ترڅنګه اروپايي فرهنګ او پوهې پښې هومره ټینګې کړې وې. انګرېزانو هم د کرګري فیوډالي ټبرینو ډلو ټپلو په کچه (سطح) د خپل ((سرحدي ولایت)) پښتانه او د سویل بلوڅان له ځان سره وساتل.

د ړنګېدونکې قاجاري واکمنۍ ختیځ چې بلوڅو او پښتنو په کې ژوند کاوه، له هر راز پرمختګه لرې پاتې و. په دې توګه منځنۍ اسیا په یوه بد اکر (حالت) په شلمه پېړۍ کې پل کېښود، چې تاریخ یې په کې د نړیوال تاریخ هغه برخه راخیسته چې د جنګ جګړو او اړېپچونو له لاسه خیرې ویرې وه، دا هغه برخه ده چې سپړنه یې زموږ ددغه کتاب له موخو (هدفو) څخه تېرى کوي او هغه زموږ د شپو ورځو د جنګ جګړو دمخه تاریخ انځورول وو او دا دی زموږ د پېړۍ په پای کې د خوشال خان هغه ارمان رښتیاینه مومي چې درې سوه کاله مخکې یې داسې انځورلی و:

تــر مــغولـو پښتانه په توره ښه دي

که په پوهه پښتانه وای څه هوښیار

ولـــسونـــه چـــې ســـندوبـــلـــه وکـــا

پادشاهان ورته سجود کاندي اختیار

که نفاق که اتفاق کـه جــهل پــوهــه

د هر چا د خدای په لاس ده هره چار

دا چې نن سبا د هندوکش پرګنو له شاهانو سره نوره شلولې ده، نو دا هیله غځونې کوي چې دوی به یوځل بیا د خوشال خان شعرونه په نوې مانا راواخلي.((...

بلنه:

بلنه د انګلیسي شاعر الفرید د شعر پښتو ژباړه ده، چې د شعر په نیم ازاد کالب کې اچول شوې او دوه درې کاله وروسته د کابل مجلې د ۱۳۴۳ل کال په ۳ ګڼه کې خپره شوې ده او په ((ګلکڅونه)) نومي شعري غونډ کې یې هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلې ده. داسې ښکاري چې دا د استاد زيار د ازاد شعر لومړۍ ازمېښتي بېلګه ده. دلته يې بشپړ متن وړاندې کېږي، چې د کابل مجلې د يادې شوې ګڼې ٤٧-٤٨ مخونه يې نيولي دي.

بلنه

پرېږدئ

پرېږدئ

زوړ جرس د نهيلو مه کړنګوئ نور

راشئ يه د نړۍ خلکو

دا نغمې مه غږوئ نور

پرېږدئ

پرېږدئ

بدمرغۍ او ناخوالې چې تېرېږي

وروستۍ شپه د زاړه کال ده

ورته ګورئ سبا کېږي

☒☒☒

په ناوړه فکر مه ځئ

نوي نوي شيان واخلئ

د خوښۍ په شورو زوږ کې

نور په سر دا جهان واخلئ

☒☒☒

پرېږدئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځئ پر خپله مخه

کال زوړ شوی اوس تېرېږي

رښتیا مل کړئ د خپل ځان

چې:

په درواغ کلي ورانېږي

⌧⌧⌧

پرېږدئ، پرېږدئ

چې تېر شوي

زاړه شوي

او ترې نه وینو هېڅ اوس

آ چې غل و پرېږدئ درومي

چې اوس خلاص شو له هغه اوس

⌧⌧⌧

نور يې هېر کړئ

اخ و ډب د نیستمنانو، بې شتو پرېږدئ

پر ناسورو پرهرونو د همځېلو ملهم کېږدئ

⌧⌧⌧

راشئ بس کړئ

د مړ ژواندي حال څه فکر مه کوئ نور

پرېږدئ پرېږدئ

زوړ جرس د نهیلو مه کړنګوئ نور

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

☒☒☒

مه کړئ

مه کړئ

یو د بل مخ ته ګوزار

خپلو منځو کې

راشئ وکړئ تل لپاره

ښه روزګار خپلو منځو کې

☒☒☒

په ښه خوی او ښو کړو وړو او

په خوږو پښتو خبرو

شئ راپورته په جګړه

د تورو تبو سره لړو

تنګ نظر کړئ لرې پراخه

له بېځای خوشې کارونو

نور مو ژوند په هوسایۍ کړئ

په زرو زرو کلونو

☒☒☒

د زرګونو کلو جنګ او

هم نفاق مه یادوئ نور

پرېږدئ پرېږدئ

زوړ جرس د نهیلو مه کړنګوئ نور

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشئ

په دنړۍ خلکو

دا نغمې مه غړوئ نور

)گلکڅونه، ۳٤-۳۷مخونه.

د کنېشکا د سره کوتل ډبرلیک:

دا د استاد زیار بل ژباړیز اثر دی، چې پر ۱۳٦۹ل کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په ښکلې قطع او صحافت د پوهنې په چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د افغان شوروي فرهنگي اړیکي (د ورزش په برخه کې):

له روسي منابعو څخه د استاد زیار ژباړه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۷ گڼې په ٤۳-٥۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان شوروي فرهنگي اړیکي (د ورزش په برخه کې):

د استاد یوه ژباړه ده چې له روسي منابعو څخه شوې ده او د دوستۍ مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۲ گڼې په ٥۲-٥۸ مخونو کې خپره شوې ده.

له انگلیسي ژبې څخه چې استاد کومې ژباړې کړي دي، د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۳۷ او ۱۳۳۸ کلو په گڼو کې خپرې شوې دي، خو د یادو شویو کلونو گڼې اوس په کتابتونو کې نه شته.

د استاد بله ژباړه یو چیني داستان دی، چې یې د چیني اخځونو له انگلیسي متن څخه په پښتو ژباړلی دی، چې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۳۹ او یا د ۱۳٤۰ کال په څو گڼو کې خپور شوی، خو ما د اړتیا وړ دا گڼې پیدا نه کړای شوې.

د واخي ژبې ټولنیز دریځ:

دا د فرانسي افغانپوهاند (شارل کیفر) د هغې وینا پښتو ژباړه ده، چې په الماني ژبه یې د ۱۳٥۷ل کال د تلې پر څلورمه د ژبو او ادبیاتو په پوهنځي کې اورولې وه. په دې لکینه کې د واخي ژبې پېژندگلوي، له نورو ژبو سره د

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې اړیکي او همدارنگه د ژبې د جوړښت او ځرنګوالي په باب معلومات ورکړل شوي دي. دغه ژباړه د وږمې مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د هنري تندي د ماتولو لپاره چوپړ وهل:

دا د هغې ژباړې نوم دی، چې پوهاند زیار له یوې امریکایي خپرونې ((ریډر ډایجست)) څخه په پښتو کړې ده او د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د لومړۍ ګڼې په ۳۳-۳۶ مخونو کې خپره شوې ده.

د ساو ژبه په ختیځ افغانستان کې:

دا یوه ژبنۍ څېړنیزه لیکنه ده، چې د الماني افغانپوهاند ګیورګ بودروس له خواکښل شوې او استاد هغه په پښتو ژپاړلې ده. دا ژباړه د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د ۲ ګڼې په ۱۰-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

په زړه پورې خبرونه:

په زړه پورې خبرونه د پوهاند زیار هغه ژباړې دي، چې له الماني ژبې څخه په پښتو ژباړل شوي دي او د کابل پوهنتون (پوهنتو کابل) اوونیزې د ۱۳۶۶-۱۳۶۷ کلونو په ځینو ګڼو کې خپرې شوې دي.

دغه راز د پوهنې مجلې د ۱۳۳۸-۱۳۴۰ کلونو په ځینو ګڼو کې هم له بهرنیو سرچینو څخه د استاد زیار ځینې ژباړې خپرې شوې دي.

همدارنګه یې د (ګوند) لپاره له الماني او انګلیسي څخه ځینې ځانګړې لیکنې په پښتو ژباړلې دي، په تېره بیا د ۱۳۵۵-۱۳۵۷ل کلونو ترمنځ د ګوند ((د ژباړې بورډ)) د غړي په توګه ((تاریخي ماتریالیزم)) په پښتو ژباړلی، چې یو نقل یې د ((انقلاب)) له راتګ سره له منځه تللی او بل یې له ځانه سره ساتلی دی او همدا ډول یې د ګوند په سپارښتنه وخت ناوخت له ((واشنګټن پوست)) او ((زویدد ایجلند څایتونګ)) څخه یو لړ مطالب په پښتو او دري را اړولي دي. دغه راز یې یوه بله ژباړه د زېري جریدې د ۱۳٦٤ل او یا ۱۳٦٥ل کال په یوه ګڼه کې خپره شوې ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت (سریزه) لیکونکی زیار

د غرونو څوکې:

دغرونو څوکې کتاب د عبدالکریم پتنګ له خوا اوډل شوی او پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د هغه وخت د ژبو او ادبیاتو بشري علومو د پوهنځي له خوا خپور شوی دی چې په درېو مخونو کې یې د کتاب د ارزښت او د لیکوال د هڅې په باب د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

نومورکي مؤرخین:

نومورکي مؤرخین د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي اثر دی، چې پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او په دوو مخونو کې پرې د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

د میا فقیرالله جلال ابادي فواید فقیرالله:

دا کتاب د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد په سریزه، تعلیقاتو او لغتنامې پر ۱۳۵۹ل کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

د پټې خزانې فرهنګ:

د پټې خزانې فرهنګ د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد یو ژبنی اثر دی، چې په هغه کې د پټې خزانې د ځینو لغتونو څرنګوالی ښوول شوی دی. دا اثر پر ۱۳٦۲ل کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی دی او د استاد زیار له خوا پرې په دوو مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د میا فقیرالله پېژند لیک:

دمیا فقیرالله پېژند لیک د پوهاند عبدالحی حبیبي اثر دی چې پر ۱۳۵۹ کا د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د پوهاند زیار له خوا په درېو مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د احمد شاه بابا د دېوان غورچاڼ:

دا د هغه کتاب نوم دی، چې د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد له خوا ترتیب شوی دی. په دې کتاب کې د احمدشاه بابا د دېوان د ځینو شعرونو انتخاب راغلی دی. دا کتاب پر ۱۳۵۷ل کال د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی او د پوهاند زیار له خوا پرې په دوو مخونو کې یادښت راغلی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چينيانو يونليکونه:

دا کتاب د عبدالکريم محب له خوا ژباړل شوی دی او د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوی دی. په دې کتاب کې په دوو مخونو کې د پوهاند زيار يو يادښت راغلی دی.

دا ليکوال دا ښېرې:

((دا ليکوال دا ښېرې)) د هېواد د شاعرانو او ليکوالو تذکره ده، چې د ځوان شاعر او ليکوال افضل ټکور له خوا ترتيب شوې ده. دا اثر د قومونو او قبايلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د رياست له خوا پر ۱۳۶٦ل کال خپور شوی او د استاد له خوا پرې په څلورو مخونو کې يو يادښت راغلی دی.

مقدمه يی بر زبانشناسی:

دپروفيسور دوکتور عبدالظهور او پوهنمل عين الدين نصر له خوا ليکل شوی او د کابل پوهنتون له خوا پر ۱۳۶۳ل کال چاپ شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زيار له خوا په ٤ مخونو کې يوه پارسي سريزه کښل شوې ده.

زېره پانګه:

د دوست شينواري اثر دی، چې پر ۱۳۶۳ل کال خپور شوی دی او د استاد له خوا پرې په ٤ مخونو کې د (زېره پانګه د نوې پانګې د يوه بشپړاند ټوک په توګه) په نوم يوه سريزه کښل شوې ده.

د خوشال ختېک فراقنامه:

د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا پر ۱۳۶۳ل کال خپره شوې ده او د استاد له خوا پرې په ۲ مخونو کې يو يادښت کښل شوی دی.

د کوشنيانو ژبه:

د پروفيسور سيال کاکړ يو اثر دی، چې پر ۱۹۷۹م کال په کوټه کې خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ٦ مخونو کې د (کوچنيانو ژبه) تر سرليک لاندې د استاد يو يادښت راغلی دی.

ټولنپوهنه:

دا اثر له الماني څخه د عبدالروف خپلواک له خوا په پښتو ژباړل شوی او پر ۱۳۵۲ل کال د کابل پوهنتون د اقتصاد پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد له خوا يو تقريظ کښل شوی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه نه مري:

د باقي بریال د شعرونو دویم غونډ دی، چې پر ۱۳٦۷ل کال خپور شوی دی. پر دې شعري غونډ باندې د (تلپاتې بریال او شعر یې) په نوم په ۷ مخونو کې د استاد سریزه راغلې ده.

پوځ د پېړیو په پوړیو کې:

دا د محبوب سنگر اثر دی، چې پر ۱۳٦٥ل کال خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زیار له خوا یو یادښت کښل شوی و، خو له چاپه پاتې شوی دی.

پښتو روزنه:

د استاد عبدالروف بېنوا اثر دی، چې پر ۱۳٥۷ل کال د پښتو څېړنو د نړیو وال مرکز له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ٦ مخونو کې د استاد زیار له خوا یو یادښت کښل شوی دی.

د غلام محی الدین افغان افکار او اثار:

د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپور شوی او په ٤ مخونو کې پرې د استاد زیار یادښت راغلی دی.

ستا د چم گلونه:

((ستا د چم گلونه)) د ښاغلي نصرالله حافظ د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦٥ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا خپره شوې ده. پر دې مجموعه باندې د استاد له خوا په ٥ مخونو کې د (حافظ او د ده نظم او غزل) په نوم سریزه کښل شوې ده.

د افغان یاد:

د محی الدین افغان د شپېتم تلین د سیمینار د لیکنو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپره شوې ده او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

شگې او گلونه:

دا د صدیق کاوون د یوه شعري غونډ نوم دی، چې پر ۱۳٦۸ل کال د افغانستان د لیکوالو انجمن له خوا خپور شوی او استاد پرې یو اته مخیزه سریزه (ازمېښتونه او نوښتونه) کښلې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتني قبايلو اصطلاحي قاموس:

د ابراهيم عطايي اثر دى، چې د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوى دى او د استاد زيار له خوا پرې يو يادښت کښل شوى دى.

دکوزې پښتونخوا په معاصر شعر کې دملي او مترقي افکارو انعکاس:

دا د بريالي باجوړي اثر دى، چې د ماسټرۍ د پوهنليک (تيزس) لپاره يې کښلى و، چې د استاد له خوا پرې يوه ارزونه کښل شوې ده. دا اثر تراوسه پورې ناچاپ دى.

ادبي ژانرونه او مکتبونه:

دا د دوکتور محمد ګل نورزي اثر دى، چې پر ۱۳٦۲ل کال يې کښلى او پر ۱۳۷۰کال د کابل پوهنتون له خوا افسيتي چاپ شوى دى. پر دې اثر باندې د استاد له خوا يوه اوږده ارزونه کښل شوې ده.

(A Camparison of Tani dialect with the standard Pashto)

دا د تنيو د ګړدود په برخه کې په انګرېزي ژبه د سيد کريم شاه نېکمل دماسټرۍ او پوهنملۍ تيزس دى، چې په ۱۳٦۷ل کال کې پرې دلاربښود استاد په توګه د استاد له خوا يو يادښت کښل شوى دى. همدارنګه يې د نوموړي د ترفيع لپاره يوه جلا ارزونه هم کښلې ده.

ګيتا نجلي:

دا د بنګالي ليکوال رابندرانات ټاګور د اثر پښتو ژباړه ده چې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا ترسره شوې ده. دا اثر پر ۱۳۳٦ل کال د راډيو د نشراتو د څانګې له خوا خپور شوى او استاد زيار پرې يو يادښت کښلى دى.

د لمر شغلو ته:

د لمر شغلو ته د کمال الدين مستان د شعرونو غونډ دى، چې پر ۱۳٦۷ل کال خپور شوى او د استاد زيار له خوا پرې يو ارزونه کښل شوې ده.

ارمانونه:

ارمانونه د حبيب الله زړه سواند د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦۷کال خپره شوې ده. پر دې غونډ باندې د استاد زيار له خوا يوه سريزه کښل شوې وه، خو په مجموعه کې چاپ شوې نه ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي څنډونه:

نوي څنډونه د فاروق فردا د شعرونو غونډ دی چې لا تراوسه چاپ شوی نه دی. پر دې غونډ باندې د استاد زيار له خوا يوه سريزه کښل شوې ده.

په انگليسي ژبه دحبيب الله تږي گرامري اثر:

په انگليسي ژبه د حبيب الله تږي گرامري اثر دی، چې پر ۱۳۵٦کال د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز له خوا چاپ شوی او استاد زيار پرې په انگليسي ژبه يو يادښت کښلی دی.

تلوسې:

د برکت الله کمين د شعرونو غونډ دی، چې استاد زيار پرې يوه وړه سريزه کښلې ده. دا اثر پر ۱۳۵۲ل کال خپور شوی دی.

خاوره:

د امين افغانپور داستاني غونډ دی، چې استاد پرې يوه وېړه سريزه کښلې، که څه هم دغه کتاب پر ۱۳٦۷ل کال چاپ شوی، خو سريزه له آره پر ۱۳۵۳کال هغه مهال کښل شوې وه چې افغانپور غوښتل، دغه داستاني غونډ چاپ ته وسپاري. لکه څنگه چې په خپله په غونډ کې کمی زياتی راغلی، نو پر سريزه کې هم وړنده بدلون او سمون راوړل شوی دی.

ډولۍ:

دا د پوهنمل خالق رشيد داستاني غونډ دی چې پر ۱۳٦۸ل کال د افغانستان د ليکوالو انجمن له خوا خپور شوی دی. استاد زيار پر دغه اثر يوه هر اړخيزه سريزه کښلې ده چې په هغه کې د پښتو پر اوسني داستاني بهير هم يوه لنډه کتنه شوې ده.

همدارنگه استاد د عزيز رويش پر شعري غونډ په دري ژبه يوه وېړه سريزه کښلې ده. دغه غونډ پر ۱۳٦۸ل کال د کورنيو چارو وزارت د خپرونو په لړ کې له چاپه راوتلی دی. دغه راز استاد زيار يو گڼ شمېر تقريظونه د (کتنه، ارزکتنه، ارزونه، يوه لنډه ارزونه...) په نومونو د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي، اقتصاد پوهنځي، انجنيري پوهنځي، د ننگرهار د بايزيد روښان پوهنتون د ښوونې او روزنې او پښتو ادبياتو پوهنځي د لوستليکيو (درسي کتابونو)، علمي ترفيعاتو او د ماستيرۍ پر اثارو کښلي دي، چې يو شمېر يې په کې په دري ژبه هم دي.

پر دغو ټولو ليکنوسربېره يې يو گڼ شمېر ازادې او ليکلې راډيويي مرکې او ويناوې کړي، چې زياتره يې چاپ شوي نه دي، چې زه يې دلته د څو بېلگو لنډه يادونه کوم.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راډیویي مرکې:

له ۱۳۵۱- ۱۳۵۳ کال پورې یې په ((مورِ او اورېدونکي)) پروګرام کې هره اوونۍ یو ځل د ژبنیو مسالو په باب رسېدلو پوښتنو ته ځوابونه ویلي دي.

همدا ډول یې له ۱۳۵۱ل کال راهیسې تراوسه په ((کره کتنه))، بوډۍ ټال، ولولو او داسې نورو پروګرامونو کې لړ و ډېره په لیکنۍ یا ګړنۍ توګه برخه اخیستې ده.

په تلویزیوني پروګرامونو کې یې د ۱۳۵۸ل کال له مرغومي څخه تراوسه پورې په ځینو ادبي او سیاسي مرکو او ((ګرد مېزونو) کې برخه اخیستې ده.

د کابل پوهنتون، د علومو اکاډمۍ او د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د لیکوالو انجمن او ژورنالیستانو ټولنې په یو لړ علمي کنفرانسونو، سیمینارونو او سمپوزیمونو کې یې د لیکنو ترڅنګه ځینې ازادې ویناوې هم کړې دي.

همدا راز د ژوندون او هنر مجلو، هېواد، انیس او کابل ټایمز ورځپاڼو او ځینو نورو مهالنیو خپرونو په ګردیو مېزونو او مرکو کې یې برخه اخیستې ده. د ((یوې یوازینۍ، بشپړې، نګه او کره لیکنۍ پښتو)) په برخه کې یې له ۱۳۵۱ کال څخه تراوسه پورې د مخامخ خبرو اترو، لکچرونو او ویناوو له لارې د باختر اژانس، راډیو، تلویزیون او د هېواد د زیاترو مهالنیو چاپي خپرونو پښتو لیکونکو او ژباړونکو ته وخت پر وخت لارښوونې کړې دي.

پر ۱۳٦٦کال یې د اساسي قانون، ملي سولې او پخلاینې په تبلیغ کې کارنده ونډه اخیستې او په کابل او ننګرهار کې یې په یو لړ کولکتیفونو، فرهنګي، علمي او ټولنیزو سازمانونو کې ویناوې کړې دي.

همدا راز یې د افغانستان د سولې، پیوستون او د دوستۍ سازمان د رئیس او مرستیال او د لیکوالو د ټولنې د استازي په توګه په بېلابېلو سیاسي ادبي او ټولنیزو غونډو کې ویناوې اورولې دي.

تر هېواده د باندې:

۱ -پر ۱۳٤۹ کال چې په سویس کې یې د لوړو زده کړو وروستۍ شپې ورځې تېرولې او په خپل هېواد (افغانستان) کې یې د وچکالۍ له کبله سخته ولږه رامنځته شوې وه، د سویسیانو د انساني مرستو او خواخوږیو د هڅونو لپاره یې د برن ښار په یو کلیسا کې ګڼو لمونځغاړو ته په الماني ژبه لیکلې او ازاده وینا کړې ده.

۲ -د ۱۳۵۹ل کال د غبرګولي پر درېیمه یې د افغانستان د سولې او پیوستون د سازمان د مشر او فوق العاده استازي په توګه په هغه نړۍ واله غونډه کې په انګلیسي لیکلې وینا اورولې ده چې د ناپییلو هېوادونو د غورځنګ د پنځه ویشتمې کالیزې د نمانځنې لپاره د سریلانکا په مرکز کولمبو کې جوړه شوې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ -د ۱۳۵۹ کال د تلې پر اتلسمه یې د افغانستان د سولې او پیوستون د سازمان د پنځه کسیز هئیت د مشر په توګه د مجارستان په مرکز بوداپست کې د صنفي اتحادې یوې غونډې ته دوه ساعته اوږده وینا کړې ده.

٤ -د ۱۳٦۰ل کال دورې له پنځمې تر اتلسمې یې د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د رئیس په توګه د هند د اتلس ورځني سفر په ترڅ کې د ډیلي پوهنتون، جواهر لال نهرو پوهنتون، پنجاب پوهنتون، حیدراباد پوهنتون او ممبیي پوهنتون او ځینو فرهنګي موسسو او سازمانونو د کتنې پر وخت ویناوې او مرکې کړې دي. ددغه سفر یو ګزارش یې هماغه مهال په هیواد ورځپاڼه کې هم خپور شوی دی.

٥ -پر ۱۳٦٥ او ۱۳٦۰ کال یې د شوروي اتحاد د علمي او فرهنګي سفرونو په ترڅ کې د اذربایجان په راډیو او د ازبکستان په تلویزیون کې خبرې اترې او مرکې کړې دي او دغه راز یې د ((شوروي ادبیات)) او ((نوویستي)) له خبریالانو سره یو لړ مرکې کړې دي.

٦ -د ۱۳٦٥ کال د زمري میاشتې پر شلمه یې په برلین کې د المان دیموکراتیک جمهوریت د متحد سوسیالیست ګوند خپرني اورګان ((نوایزددایچلند)) پازوالو ته د افغانستان د وخت د بدلونونو په باب په الماني ژبه یونیم ساعته لکچر ورکړی دی.

۷ -د المان متحد سوسیالیستي ګوند په یوولسمه کنګره کې یې ((دثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې)) د افتخاري خبریال په توګه ګډون کړی دی، چې د ۱۹۸٦م د اپریل له ۱۸-۲۰ د برلین په جمهوري ماڼۍ کې جوړه شوې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه

لکه څنګه چې ښکاره ده او موږ هم دمخه ورته ګوته ونیوله، د پوهاند زیار د لیکنو شمېر پرته له ځانګړو اثارو (۱۱۰۰) ټوټو ته رسېږي او کېدی شي له دغو څخه لا زیاتې وي. استاد زیار خپلې دا لیکنې له ۳۰-۳۵ کلونو راهیسې په هېواد او بهر کې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني ژبو د بېلابېلو مهالنیو (چاپي، راډیویي او تلویزیوني) خپرونو له لارې خپرې کړې دي. د دغو لیکنو یو شمېر مې د خپلو نژدې ملګرو او په خپله د استاد په مرسته پیدا کړې، هغه هم په ډېره ستونزه، هغه جریدې، مجلې او ورځپاڼې چې د علومو اکاډمۍ، عامه کتابتون او د کابل پوهنتون په مرکزي کتابتون کې موجودې وې، پوره پوره مې ورڅخه ګټه واخیسته، چې یو اوږد زماني واټن یې ونیو، خو بیا هم زه په دې بریالی نه شوم، چې د استاد زیار یو لړ چاپي لیکنې له اخځلیک سره دلته راوړم دا ځکه چې په کتابتونونو کې د دېرشمو کلونو د جریدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسیونونه نیمګړې دي او په تېره بیا د هېواد ورځپاڼه چې ۳۷-۴۳ کلونو پورې په کې د خبریال په توګه د استاد ډېرې لیکنې او راپورتاژونه خپاره شوي دي او د ځینو خو لا هېڅ نه شته. استاد زیار د خپلو چاپي لیکنو یو اخبار هم له ځانه سره نه دی ساتلی. زه له ځینو نورو لیکوالو سره چې ځانګړي کتابتونونه لري هم په تماس کې شوم، له هغوی سره هم زما د اړتیا وړ مواد نه وو. نو په دې وجه مې ونه شو کړای، چې د پوهاند زیار ټولې چاپي لیکنې دلته راوړم.

دا دی دلته د هغوجریدو، مجلو او ورځپاڼو یادونه کوم چې د استاد د لیکنو یوه زیاته برخه په کې خپره شوې ده، خو په کتابتونونو کې نه پیدا کېږي او په یوځایي ډول یې موندل ډېر زیات زماني واټن غواړي او ځینې بیا هم ښایي هېڅ پیدا نه شي:

۱ -د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې ځینې اړتیا وړ ګڼې.

۲ -د (هېواد) ورځپاڼې د ۴۰-۴۱ او ۴۲ ځنې اړتیا وړ ګڼې.

۳ -د اصلاح ورځپاڼې د ۳۵-۴۳ کلونو ګڼې.

۵ -د ننګرهار ورځپاڼې د ۴۳ او ٤٤ کلونو د حمل او ثور د میاشتو ګڼې.

٦ -د (پکتیا وږانګه) ورځپاڼې د ٤۲ کال ګڼې.

۷ -د (پلوشه) مجلې د ۵۲-۵۷ کلونو ګڼې.

۸ -د زېرې جریده د ۳۵ کال ګڼې او ځینې نورې اړتیا وړ ګڼې.

۹ -د مېرمن مجلې ځینې اړتیا وړ ګڼې.

۱۰ -د (پوهنتون کابل) اوونیزې د ۱۳٦٦ کال ځینې اړتیا وړ ګڼې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ -د کابل پوهنتون خبرونه د ۱۳۳۸-۱۳٤۱ کال ګڼې.

۱۲ -د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳٤۱ کال ګڼې.

۱۳ -د کهول مجلې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱٤ -درفش جوانان اوونيزې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۵ -د حقيقت سرباز جريدې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱٦ -د (ننداره)) مجلې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

ما په خپله دغه څېړنيزه ليکنه کې له خپل واک و وس سره سم هڅه وکړه، چې د استاد زيار پر اند وژوند او فرهنګي شخصيت، د لاسته راغلو اخځونو او توکونو له مخې رڼا واچوم، خو بيا هم هاغسې چې ما غوښتل او ښايي نور يې هم وغواړي، ونه شو کړای او ډېر څه نا سپړلي او ناجوت پاتې شول. له دې کبله مې غوره وګڼله، په خپله له استاد زيار سره هم يو لړ خبرې اترې او مرکې وکړم، چې ګوندې له دغې لارې زما د څېړنې پاتې تشې او نيمګړتياوې څه ناڅه بشپړوالی او کره والی ومومي. دا هم زما پوښتنې او د ده غبرګونې:

۱ -پوښتنه: ښاغلی استاد زيار! ما څو ځايه ستا د ژوند ليکونو په ترڅ کې چې ستا د چاپ شويو کتابونو پر دوتنو (پښتيو) او ژوندون مجلې د ۱۳٦۷ل کال په ٤ ګڼه کې خپاره شوي دي، ستا د خپلواکو څېړنيزو، ژباړيزو او زېږندويزو (تخليقي) اثارو شمېر ۱۳۰ او د ليکنو (مقالو) هغه ۱۱۰۰ ښوول شوی دی، خو زما د لږو ډېرې پلټنې له مخې لومړی شمېر تر ۱۳۰ ټوکو هم تېرى کوي، مګر ستا د بېلابېلو ليکنو ټول شمېر مې د ورځپاڼو، جريدو او مجلو د کلکسيونونو د نشتوالي او نيمګړتيا له کبله پوره نه شو کړای په دغه برخه کې ستا غبرګون څه دی؟

ځواب: څنګه چې زما د بېلابېلو ليکنو(مقالو) شمېر هم زياتره په ژورنالستيک فعاليت پورې اړه لري او په تېره بيا دا چې له ۱۳۳۸ څخه مې تر ۱۳٤۵ پورې د هېواد ورځپاڼې د خبريال په توګه زښتې ډېرې ليکنې خپرې شوې، نو دا کومه هېښنده خبره نه ده، چې د کلکسيونو نشتوالی او نيمګړوالی يې تا دغې پوښتنې ته اړ باسي. زه پوره باور لرم چې که دغه کلکسيونه په لاس درغلي وای، هرو مرو دې زما ((شمېر)) ته د منني سرخوځاوه، ځکه ښه مې په ياد دي چې د ۱۳۳۸ کال له ژمي بيا د ۱۳٤۱ کال تر پايه د هېواد ورځپاڼې يوه ګڼه هم بې زما له ليکنې خپره شوې نه ده. ان داسې وخت راغلی چې په بېلابېلو پورنومو (لکه مزينه وال، اخترخېل...) مې په کې تر درو ليکنو هم خپرې شوې دي: يو راپورتاژ، يوه مرکه او يا هم ورزشي او هنري تبصره، که نه يو ښاري خبر خو به مې بې نومه هم په کې خپرېده. نو که په منځنۍ کچه مې يوازې په هېواد ورځپاڼه کې د کال ۳۰۰ ليکنې خپرې شوې وي، نو يوازې مې په نومړو درو کلونو کې د ژورناليستيکو ليکنو شمېر نهو سوو ته رسېږي او همزمان ورسره په نورو ورځپاڼو او مهالنيو کې هم لږ تر لږه ۵۰ ليکنې ورسرباري شوې دي او دغه راز ژورنالستيک فعاليت مې لږ و ډېر تر دې دمه رارسېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دا باټې نه وهم چې ګوندې زما ټولې ۱۱۰۰ ليکنې دې يو مخيزه علمي او څېړنيزې وي، دغه راز په پورتني شمېر کې زما ځينو هغو ليکنو هم غبرګون (دوبلکيت) موندلی چې په علمي سيمينارونو او غونډو کې مې اورولې او بيا وروسته په اړوندو غونډونو (مجموعو) کې چاپ شوې دي او يا لکه ژبنۍ هغه چې يوه زياته برخه يې په (ليکلار) او (ويي پوهنه) کې راغلې ده.

نور واړه واړه مطلبونه لکه سريزې، يادښتونه، کتنې، ارزونې يا تقريظونه هم په پورتني شمېر کې راځي چې پر ځينو علمي تيزسونو، څېړنيزو اثارو، پوهنتوني لوستليکيو (درسي کتابونو) او يا شعري او داستاني غونډونو مې کښلي دي او دا هم بايد ووايم چې زما د ليکنو شمېر په دوه مخکې کلو اړه لري او نورې ليکنې مې همداسې روانې دي.

هوګوره، زما ادبي زېږندويې (تخليقات) تر نوموړي شمېر د باندې دي چې تا هم ورته ځانته جلا څپرکی ورکړ ی دی.

۲ -پوښتنه: ستا د ((ملي ريکارډ)) خبره ښايي پر ځينو کسانو دومره ښه ونه لګي، په دغه باب مو څه نظر دی؟

ځواب: ((اختر څه پټ مېره نه دی)) ترڅو چې پوهاند حبيبي ژوندی و، دا حق مې ځانته نه ورکاوه، ځکه هغه د يوه افغاني ليکوال او پوهاند په توګه په ټول افغاني فرهنګي تاريخ کې نه يوازې د مقالو او کتابونو د څومره والي له پلوه يو ملي ريکارډ ټينګ کړی و، بلکې په ځينو علمي څانګو، لکه تاريخ ليکنه او متن پوهنه کې يې څرنګوالی (کيفيت) هم په برخه و. خو تر ده وروسته په ټوله پازوالۍ (مسووليت)، په نورو مړو او ژونديو ليکوالو او څېړنوالو کې په څه دپاسه ۱۳۰ خپلواکو اثارو او ۱۱۰۰ مقالو سره ځان د ((ملي ريکارډ)) څښتن بولم، که څوک يې نه مني، ((دا ګز او دا ميدان))، ((که شپه تياره ده، منې په شمار دي)) په دې کې شک نه شته چې زما په خپلواکو ((کتابي)) اثارو کې ۱۰٤ ټوکه هغه ډګر څېړنې (فيلډ ريسرچونه) هم راځي چې د هېواد د ۱۰-۱٤ ژبو پر ۱۰٤ ګړدودونو مې ترسره کړي دي او د چا خبره يوازې څېړنيزه او ديتايي بڼه لري، همداسې مې څرمه (ضميمي) فولکوريکي څېړنې هم درواخله! خو بيا هم دا په زغرده ويلای شم چې ما د دغو اومو توکونو د علمي اوډون په لومړني پړاو کې هم هغه مهال کارنده برخه اخيستې چې د برن پوهنتون د شپږ کلنې زده کړيزې استوګنې په ترڅ کې مې له خپل استاد پروفيسور ژارژ ردار او دوکتور شارل کيفر سره پرځای کړې ده او هر ټوک به يې تر بشپړ اوډون وروسته زما په نامه له چاپه راووځي(د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د پروژې په باب خو مې په خپل ځای کې څرګندونه کړې ده). له بلې خوا مې په خپلو ورځنيو ليکنو، څېړنو او کتابونو کې هم له پورتنيو ديتاوو څخه تل ګټه اخيستې او زما د ژبنيو او فولکوريکو څېړنو يوه غوره سرچينه بلل کېږي.

که ځينې راسره رخه لري او د ((ملي ريکارډ)) خبره پرې بده لګي، نه يې ته خوله ترلای شې او نه زه. دغه رخه يوازې له دې سرچينه نه اخلي چې ګوندې د چا خبره اړوندو کسانو ته زور ورکوي، بلکې له هغه ناباندېوالي تومنه اخلي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دوی يې زما له خوا د ((پښتو ليکني معيار)) او ((ازاد شعر)) له راپيل کړي غورځنګ او بيا نه ايلېدونکې انتقادي لوښې سره يې لري. له ارواښاد استاد حبيبي سره زما د پرتلې په باب ستا بله پوښتنه هم دلته ځواب موندلای شي.

۳ -پوښتنه: له ډېرو ښاغلو مې اورېدلي دي، چې ته د ځانګړي سياسي او فرهنګي تګلارې له کبله تل ((چپي)) پاتې شوی يې او همدا ناړامه او نه ايليدونکی چپي دريځ دې د لوړو دولتي څوکيو لپاره خنډ ګرځېدلی دی، ايا دا خبره سمه ده؟

ځواب: زه به دا هم زياته کړم، کله چې په ناڅاپي توګه يوې لوړې څوکۍ ته رسېدلی هم يم، د همدغه دريځ له کبله ترې نه يوازې بېرته ژر لرې شوی يم، بلکې جزا مې هم ليدلې ده، يا زندان ته تللی يم او يا بهر ته. د خپلې ګروهې او دريځ، يا په بله وينا له ټاکلو ژوند آرونو (پرنسيپونو) د څوکۍ، بلکې د ژوند پروا مې هم ساتلې نه ده. زه به هېڅکله داسې شرايطو ته سر کښته نه کړم چې زما د ځانګړې سياسي او فرهنګي تګلارې او ټاکلي دريځ په بيه پرېوځي. ښايي ډېر فرهنګيالان لږ و ډېر دغه راز نه ايلېدونکی دريځ ولري، مګر ما په کړن کې زباته کړې ده او چاته مې شک او خرخشه پرې ايښې نه دي. له بلې خوا په ټوله مانا د ټولنې او ژوند د رښتينې ښېرې په ځلونه کې زما ناړامه او بې پروا ((زړورتيا او رښتينتيا)) بس دي چې د وخت واکمنان راباندې کومه پوړۍ او څوکۍ ونه لوروي.

٤ -پوښتنه: لکه څنګه چې تا ويلي دي ((ليکوالي زما د ژوند يو نه جلاکېدونکی ټوک دی)) همدا اوس زما د منګ په انډول ستا روغتيايي حالت ښه برېښي، ايا کېدی شي، دا خبره د عمر تر پايه پورې پر ځان ومنئ!؟

ځواب: هسې خو هر څوک دا هيله لري، په پوره روغتيا سره يو اوږد ژوند په مخ کې ولري او خپلې نيمګړې هيلې او ارمانونه د برې تر بريده ورسوي، مګر له ما سره د روغتيا او ژوند اوږدتيا هيله د همدې لپاره ملګرې ده چې وکړای شم، د ژوند تر وروستۍ ساه پورې لږ تر لږه نوموړی شمېر اثار په چاپ ورسوم او د خپل پښتني، افغاني او بيا يې د جهاني فرهنګ تاريخ ته وسپارم.

هو ګوره، له دې سره به زما ټوله کازمني (ازمندي) خړوبتيا ونه مومي او غواړم د دغه اوډوني (تدويني) کار تر څنګه په درو ګونو (څېړنيزو، ژباړيزو او زيږندويزو) ډګرونو کې هم خپل نه ستړي کېدونکي کار و زيار پرمخ يوسم. په ځانګړي ډول په ناپيلې (منثورې) زيږندويزې برخه کې همدا اوس بې شمېره اډانې (طرحې) او يادښتونه له ځان سره کښلي لرم چې په کور ناستې سره ورته د لنډ، منځني او اوږد داستان (رومان) په بڼه رښتاينه وښنم، هغه هم په دې آړ (شرط) چې تر هغې مې د ((پښتو ليکني معيار)) او هم ((پښتو ازاد شعر)) غورځنګ يو غوڅ بشپړتيايي پړاو ته رسولی وي، د اګاهانه او نا اګاهانه ((مخالفينو)) غوبرونه دې کاڼه وي.

۵ -پوښتنه: ځينې کسان وايي: ((استاد زيار په خپله علمي- ادبي او همدارنګه سياسي تګلاره کې له ښندې (افراط) څخه کار اخلي)) ته په دې کې څه وايې؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: په یوه وروسته پاتې ټولنه لکه افغاني او په تېره پښتني ټولنه کې هر نوی ټولنیز او فرهنګي بدلون او غورځنګ هرومرو له نابانډۍ سره مخامخېږي او ذهنیتونه راپاروي که به څه هم د دغې نابانډۍ او پارونې آر لاملونه (اصلي عوامل) ساده او نالوستې پرګنې نه، بلکې تش په نامه ((روښاندان)) وي، چې د خپلو ارتجاعي ګټو په پار د دغو پرګنو له ساده ګۍ او نالوستۍ ناوړه ګټه اخلي. د ساري په توګه د ثور اوښتون ضد پارونې له آره له همدغه راز شاتګ پالو او ځانساتو ((روښاندانو)) څخه سرچینه اخلي او فرهنګي بدلون یا اوښتون خو چې د ټولنیز اوښتون یو نه جلاکېدونکی ټوک بلل کېږي، بیا په ځانګړي او سیده ډول د همدوی په خپل لاس له خنډو ځنډ سره مخامخېږي. له کلو راهیسې چې ما د ((پښتو لیکني معیار)) د رامنځته کولو لپاره غږ پورته کړی او ټولې هاندو هڅې مې ورته راګومارلې دي، د وخت د پښتو ټولنې ټیکه والو راپسې د مخالفت بیرغ راپورته کړی او هماغومره پلویان یې د ځان ملګري کړي، لکه څومره چې ما د ځان ملګري کړي دي. نو دا ښکاره ده، چې هغوی دغه غورځنګ د خپلې ټیکې لپاره خطر انګېره او څه یې چې له لاسه کېدل، ډېره یې ترې ونه کړه.

د دوی همدومره پروپاګند بس و، چې د ((ژبني معیار)) جاج له ((ژبني تصفیې (پیوریزم))) سره په سپسته یې توګه ګډ کړي او د وخت واکمن ځواکونه او ځان ساتي توکونه اګاهانه یا نااګاهانه زما او زما د لارویو پر ضد راوپاروي. (ددغې ربړې په باب زما اړوندې لیکنې او کتابونه هم په پام کې ونیسئ، همداسې د نوي او ازاد پښتو شعر هاندو هڅې هم درواخله چې په را وروستو څو کلونو کې مې ورته اوږه ورته کړې ده او ته یې ګورې چې تر پایه پورې مې څومره ځوان استعدادونه ملګرتیا کوي او یوازې څو زوړ خوښي مې مخې ته دربړي. د پښتو ټولنې د وخت ټیکه وال چې له لړو ډېر واک و ځواک سره د افغانستان د علومو اکاډمۍ ته په میراث پاتې دي، سره له دې چې له شعر او شاعرۍ سره دومره سرو کار هم نه لري، خو بیا هم له دغو زوړ خوښیو سره خپل پخواني ګرومونه (کمپلکسونه) ګډوي. نو ته سوچ وکړه چې که دغه راز کسان راته ((افراطي)) ونه وایي، نور به راته څه ووایي. په سیاسي برخه کې هم د هر راز ((افراط)) تور بیا هم تر بل هر چا زیات له همدغو څخه آره اخلي او تصادفي نه ده چې دوی بېلابېلې سیاسي ډلې ټپلې سره اچوي، ما له تا سره او تا له ما سره او خپله د ((اپولوتیستانو)) په توګه د خیر پر غونډۍ کېني. پاچاخان (عبدالغفار خان) چې په خپل ژغورنده سیاسي غورځنګ کې د ((عدم تشدد)) لار نیولې وه، بیا هم ګوډاګیانو ورته همدغه ټکی پلمه کاوه.

زه له دې هم منکر نه یم چې نژدې شل کاله ((د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند)) غړی پاتې شوی یم او د دوران سازې ایډیولوژۍ یو سخت پلوی، مګر کله چې دغه ګوند دولتي ځواک په واک کې راوست، له لومړۍ ورځې یې په بېلاربیو پیل وکړ او زه یې هم په زندان وسپارلم. تر شل میاشتني زندیو او زندانونو وروسته چې د ګوند شړل شوې څانګه ((پرچم)) ډګر ته راغله او له ((خلق)) څانګې سره یې په سمه سمیا (فیفټي- فیفټي) کې درېیم ځلې نیم بند یووالی وکړ، زما پر سترګو هم یو څه رڼا راغله او ازاده ساه مې واخیسته. د لومړي ځل لپاره مې د خپلو کتابونو په چاپولو لاس پورې کړ او ۳-٤ کاله مې یوه نیمه څوکۍ هم وچلوله. دلته پرچمیانو د ((امینیانو- تره کیانو) ضد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست د ټولو پښتنو پر وړاندې راواخیست او د انتي پشتونیزم او پرو تاجکیزم بازار یې تود کړ. ما ولیدل چې نورې دواړې ډلې راته د زغم وړې نه دي، ((نه اشه ښه ده نه ګله، دوی دې وخوري یو تر بله)) او په برلین کې مې د استادۍ په پلمه خپله استوګه غوره وګڼله. پر ۱۳٦٥ل کال مې له راستنېدو سره چې دوکتور نجیب د ګوند و دولت مشرتابه ته رسېدلی و، بیا هم په ګوند کې خپل غړیتوب وساته، خو کومه ورته ځېه چې د مخه راپیل شوې وه، نوره هم پسې تونده شوه او ورسته د شتو ټولونې سیالي د بډو او چور، غلا او خیانت، جاسوسي، هېواد پلورنې او په پای کې د هېواد د ټوټه کېدو پلان په خپله د مشرتابه د غړیو له خوا شورو زور وموند، نور راته په ګوند کې پاتې کېدل په همدغو جرمونو کې شریکېدل وبرېښېدل او د همدغو لاسوندونو په راوړنه مې خپله استعفا وړاندې کړه. مګر د ((ایډیولوژۍ)) د مثبتو او انساني اړخونو پلوی به مې د ژوند تر پایه کومه وټه ونه مومي.

له دې کبله بې سیاسته ژوند، په ژوند کې نه شمېرم او هنر و ادب هم د ژوند د یوه ټوک په توګه په سیاست پورې تړلی بولم.

٦ -پوښتنه: پر تا باندې تل دا انتقاد هم دی چې ستا لیکلار ډېره ګرانه ده او په اسانه پرې څوک نه پوهېږي ایا دا انتقاد تر کوم ځایه سمون لري؟

ځواب: لکه پاس مې چې وویل، ما په خپله د ((یوې، یوازینۍ، نګه، بشپړه، کره لیکنۍ پښتو)) یا په لنډ ډول ((معیاري پښتو)) غورځنګ راپیل کړی دی، نو باید زما لیکلار د همداسې پښتو یوه ځرګندویه بېلګه وي او جوته ده چې زما لیکنۍ پښتو د نورو غوندې یوه لنډه تنګه سیمه ییزه پښتو نه ده، بلکې د ټولو سیمو، تاریخي متنونو او نویو رغاونو استازې کوي او یوازې په سلو کې پنځه ویشت پورویونه (دخیل لغات) را اخلي. ځکه د نورو سترو نړیوالو ژبو غوندې د معیاري پښتو لیکلار هم باید پر جوړښتي (ګرامري) یووالي او لغوي رنګارنګوالي ولاړه وي. دا هم باید ووایم چې ددغه انتقاد آره چېرې ده ((که ملحد یم د دښنه یم)) په ادبي زېږونو کې پر دغه ژبنۍ خوا سربېره فکري او بدیعي پېچلتیا هم کېدی شي، د انتقاد لپاره پلمه شي خو دا پلمه هم بې سرو بوله ده په دې چې هنر زېږونه له ګزارش سره همدا توپیر لري.

۷ -پوښتنه: د نوي ازاد شعر په باب ځینې پسې شا او ځینې لا مخامخ ستا هلې ځلې انتقادوي، ستا په نظر د دوی دغه کار زموږ ادب ته زیان نه رسوي؟

ځواب: لکه څنګه مې چې ستا د مخنۍ پوښتنې په غبرګون کې پر دغه باب رڼا واچوله، له عیني پلوه هېڅ رښتینی پرمختللی غورځنګ بې ګټې نه وي او جوته ده چې هر راز ناباندې یې بې ځایه او بې ګټې وي. دلته له دې پرته چې دغه متل رایاد کړم، بل وړ ځواب ورته نه ګورم: ((کاروان به تېرېږي او سپي به غپېږي.)) هیله ده چې زما دغه غبرګون ته په خپله ((افراط)) ونه بولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ -پوښتنه: ستا په نظر د یوه لیکوال هغه هم ستا غونډې د یوه ستر لیکوال لپاره په سیاست کې سیده ګډون ښه برېښي او که څه ډول؟

ځواب: که یو لیکوال او بیا ادیب غواړي، پرګنو ته لار پیدا کړي او ټولنیز ګرانښت او منښت یې په برخه شي، باید د خپلې ټولنې په پرمختللې مبارزه کې کارنده ګډون ولري او لا هڅه یې تل دا وي چې په مخکښانو کې یې ځای ونیسي. ((ادب د ادب لپاره)) نن سبا هډو هېڅ ارزښت نه لري او ((ادب د ژوند لپاره)) په خپله سیاست دی. دا خبره چې ځینې لیکوال وایي ((له سیاست سره کار نه لرو یا مو سیاست نه خوښېږي)) په خپله یوه سیاسي خبره ده. داسې کسان هم له سیاسي ګروهې څان پاکولای نه شي، هرومرو یوه سیاسي لار او تګلار لري او په کړن کې لیدل شوي دي، چې تل د پرمختللي سیاست او مبارزې په مخالف سنګر کې تیکاو لري او د دې لپاره چې د خپل ارتجاعي سیاسي دریځ د پټولو هڅه یې کړې وي، سیاست او ادب سره نه پخلاکېدونکی بولي او له دې انګروزې سره سوچ کوي، نور به وغولوي،له دې ناخبره چې خپل ځان غولوي. هره ادبي زېږنده که شعر دی یا داستان، ننداریک دی، که فلملیک، هرومرو یو سیاسي، یا په بله وینا یو ټولنیز ارمان او پیغام لري، خو که دغه ارمان او پیغام یو خوا له هنري ارمان سره اخښلی را اخښلی وي او بل خوا د ټولنې له پرمختګ او پرمختیایي بهیر سره سمون ولري، داسې چې د اندو جاج (فکرو مفهوم) له پلوه پوره ژور او د ژبنۍ او هنري جولې له پلوه له یوه ښکلاییز خوند او راکښون څخه ډک وي او له دې سره سره یې د انساني ټولنې او ژوند په انځورنه او ځلونه کې پوره رښتینولي نغښتې وي، هغه زېږندې به په رښتیا سره منښت او ګرانښت ولري او له دې سره به یې زېږندوی هم له دغه ویاړ څخه برخمن وي.

د نړۍ نومیالي شاعران او لیکوال تل پرمختللي او جنګیالي وي. دلته د سیده او ناسیده پوښتنه سمه نه ده که ستا موخه ګوندي غړیتوب وي، نو ((شنې په غلا نه چیچل کېږي))، د یوه تش ((اپولوتیست)) لیکوال یا په بله وینا د یوه ارتجاعي دریځ لید توګې او نړۍ لید لرونکي لیکوال پرمخ د پرمختګ ورشو ډېره لنډه تنګه ده او کوم ارت او په زړه پورې څنډونه او لر لیدونه په مخ کې نه لري او د چا خبره ((د جولا غونډې یې منډه تر مړوې پورې وي)) او بس.

۹ -پوښتنه: ځینې کسان وایي چې ((د استاد زیار د پښتو پالنې روحیه د ده له سیاسي تګلارې سره ټکر خوري)) ستا په اند دا خبره سمه ده؟

ځواب: دا چې زما پښتو پالنه د ټولنې له کوم ناپښتو ملیت یا ډلې ټپلې په تاوان نه ده، بلکې د افغان ولس د ټولنیز او فرهنګي پرمختګ په ګټه ده او له بلې خوا زما له سیاسي تګلارې او اند پوهې سره پوره اړخ لګوي، نو ولې تر دا منځ ټکر پېښ شي او که کوم ټکر دلته لیدل کېږي، آره (منشا) یې له ما سره نه، بلکې له هماغو لنډ اندو پښتنو او نا پښتنو یا ګوندیانو او ناګوندیانو سره ده چې پښتنو ته د مشر ورور یا اکثریت په سترګه نه ګوري، کاشکې دوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما سره، نه یوازې د مارکسیستي- لینیستي آرونو (اصولو) له مخې، بللکې لږ تر لږه د ټولمنلیو نړیوالو آرونو پر بنسټ استدلال کولای، هسې بې آرو بې دلیله ادعاوې ماته کوم ارزښت درلودای نه شي.

۱۰ -پوښتنه: لکه څنګه چې څرګنده ده، ته د نورو ټولو مخینه والو او ازمېښتکارو لیکوالو په اندېول له ځوانو شاعرانو او لیکوالو سره زیات نږدېوالی او لورېینه لرې او له همدې کبله در نه ډېر ګڼ شمېر تاو راتاو هم دي، علت څه دی؟

ځواب: ما د (نوي- زوړ) د مبارزې سختې شېبې لیدلې او تر اوسه یې لا ګورم، له دې کبله زه نه غواړم زوړ خوښی پاتې شم او د ((زوړ)) د خوشالونې په بیه ((ځوانان)) له ځانه بېزاره کړم. ما له هغو ((زړو)) څخه ستر لوست اخیستی، چې تل یې پر خپلو ((زړو)) ټینګار کړی او د نوي پښت د نوښتونو پر ضد درېدلي، یا په بله وینا د نوي او ځوان استعداد په غوړېدا کې خپله نیستي وینې. دا سې زاړه خپل ځانونه په خپله منفوروي او کوم درناوی چې ځوانان یې ورته باید وکړي، په لوی لاس له لاسه ورکوي. زه د همدغه رمز په پوهېدو سره دې پایلې ته رسېدلی یم چې نه یوازې ځوانانو ته په کمه سترګه ونه ګورم، بلکې د استعداد د غوړېدا او هڅونې مرسته یې وکړم. همدا سبب دی چې تر ((زړو)) مې له ځوانانو سره ناسته پاسته زیاته ده، لیکنې ورسموم او سمه لارښوونه یې کوم، نو ښکاره ده چې تر بل هر چا پر ما ډېر تاو راتاو وي او هماغومره پرې ګران یم، لکه څومره چې دوی پر ما ګران دي. زه که هرڅومره زوړ شم، فکرو خیال، هیله او ارمان به مې زړښت ته پرې نږدي او په دې ډول به تر مرګه له ځوان پښت سره واټن ونه لرم. د نوي ازاد شعر لپاره زما هاند وهڅه د همدې لوښې ښکارندوی دي. زه ددې څه پروا نه ساتم چې زوړ خوښي زاړه دې رانه خوښ وي یا ناخوښ، ځکه بې له هغې دوی د ګور پر څنډه ولاړ دي او له دې سره سره یې بې ګټې اندونه او ازمېښتونه هم یوځای ورسره له منځه تلونکي دي.

حال دا چې ځوانان یوه ویړه راتلونکې په مخ کې لري او زما د پښت د نورو لیکوالو او فرهنګیالانو ورمندون (قضاوت) او ارزونه (ارزیابي) د همدوی په لاس کې دي.

۱۱ -پوښتنه: لکه څنګه چې ښکاره ده، اقتصادي حالت د ژوند په ټولو برخو کې خپلې اغېزې ښندي، ستا اقتصادي اکر پر اوس وخت څه ډول دی؟

ځواب: زما اقتصادي اکر سمدلاسه په دې بد نه دی چې کار ډېر کوم او له دې سره مې ورځنۍ اړتیاوې هم خړوبېږي. د زېرمې خیال دومره نه ساتم، تش همدومره بو بچت هومره په پام کې نیسم چې زما او زما د کورنۍ غړیو کومې نابېرې پېښې ته ځواب وویلای شي. زه په دې برخه کې د المانیانو نه ، بلکې د فرانسیانو لپاره خوښوم، لکه چې وایي: ((المانیان ددې لپاره ژوند کوي چې کار وکړي او فرانسیان ددې لپاره کار کوي چې ژوند وکړي)).

۱۲ -پوښتنه: لکه څنګه چې برېښي، ستا روغتیایي حالت ډېر ښه دی او لا تراوسه ځوان ښکارې او د همدغې روغتیا په برکت دې په ۳۵-۳٦ کلن لیکوالي ژوند کې دا دومره کار کړی دی، نو که همداسې روغ پاتې شې او یو اوږد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ولرې، کله دې دا هیله هم په زړه کې غځونې کوي، چې په لیکوالۍ کې پر ملي کچه سربېره نړیوال ریکارډ هم ټینګ کړای شې؟

ځواب: لکه چې وايي: ((نړۍ په امید خوړل کېږي))، نو زه هم د خپلو ټاکلو ژوند آرونو (پرنسیپونو) د چوکاټ دننه له یوه امید سره ژوند کوم او هغه امید هم دا دی چې په خپل ژوند کې ستر فرهنګي بري او بریاوې ترلاسه کړم. لومړی مې په ملي او بیا په نړیواله کچه، یا مې لږ تر لږه د خپل ملي او بیا جهاني فرهنګ په تاریخ کې نوم په غټو تورو وکښل شي. زه په همدغه هیله او ارمان د یوه روغتیايي اوږده ژوند پلوی یم او له همدې لامله په پرتلیزه توګه تر ډېرو همزولو ځوان پاتې یم. زه د بې خرته دماغي کار ترڅنګه جسمي کار او ورزش، پلې ګرځېدل او هوسایيز پروګرام او بیا سم او ارام خوب او ورنده خوراکي رژیم هم له یاده نه باسم د سویس ښپږ کلنې تحصیلي استوګنې زما د مادي او مانیز ژوند کچې په لوړونه کې خورا ستر نقش لوبولی دی او همدغه شپږ کاله مې په خپل ژوند کې شمېرلي دي چې هغه هم د څرخي زندان یو کلن بند راته بېرته له صفر سره ضرب کړل، خو بیا هم د ناخوالو او بېلابېلو رواني فشارونو او اندېښنو زغم مې د رواني تلقین له لارې تل لوړ ساتلی او د ((خوږو)) په پرتله ((ترخه)) ژر ژر هېروم. زما زیات شعرونه له همدغه تلقین څخه رنګ اخلي، که نه هسې خو مې ژوند سر ترپایه رنځ او کړاو، درد او څړیکې دي او د چا خبره هسې ځان غولوم او زړه خوشالوم.

))چې په ناز لوی شي په زیار زړېږي((

زه پــه زیــار لـوی شوم، په ناز زړېږم

۱۳-پوښتنه: لکه څنګه چې وايي، د لوړ استعداد او ذکاوت خاوندان، یا په بله وینا نابغه د ښکاره کړو وړو او ناستې پاستې له پلوه زیاتره نارمل نه وي، یا په ډاګه ووایم له نبوغ سره یو راز لېونتوب هم ملګری وي، نو ته له دغه پلوه د خپل ځان په باره کې څه نظر لرې، ایا لومړی ستا دا دومره فرهنګي او علمي بریاوې د همداسې لوړ استعداد یا ((نبوغ)) ښکارندویي نه کوي او دویم دا چې که دا خبره سمه وي، نو ستا ځینې ناړامۍ او نه سازښتونه یو ډول (لېونتوب) نه ګڼل کېږي او باور لرې چې ته هېڅ راز جسمي او رواني یا دماغي ناروغي نه لرې؟

ځواب: زه څنګه چې د لوړ استعداد، ذکاوت یا نبوغ دعوا نه لرم، نو د لېونتوب تور راباندې هم لګېدای نه شي. زه ګومان نه کوم، زما د ذکاوت کچ و مېچ یا (I.Q) دې دومره لوړه وي او دومره نومرې ووړلای شم چې زما د فوق العاده ذکاوت یا نبوغ تر بریده ورسي. زه د نژدې دېرش کلنو رسمي او نا رسمي زده کړو په اوږدو کې هماغه مهال د لوړې درجې یا لومړۍ درجې په اخیستلو بریالی شوی یم چې زیاته خواري او زیار مې ګاللی دی، که نه کله کله د بې پروایۍ او ناغېړۍ له کبله مې نه یوازې اول نمره ګي بایللې چې لا بېخي په منځنۍ او ټیټه درجه کامیاب شوی یم. زه د کرکټر لوژۍ د آرونو له مخې ((دماغي)) کرکټر ارزول شوی او ډلبندي شوی یم (د پوهاند سید بهاوالدین مجروح د شننې له مخې) او له همدې کبله چې له هرڅومره ګرانې او پېچلې علمي موضوع او مسالې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخامخ شوی یم، د پوهېدنې او شننې له توغه یې پوره وتلی یم، خو بیا هم د پرله پسې هاندو زیار په پایله (نتیجه) کې. زه همدومره پوهېږم چې دومره تېز هوشه نه یم او یو څه وخت ته اړتیا لرم چې یوه علمي یا فلسفي پوښتنه او مساله په هر اړخیزه توګه حل کړم او هرو مرو پرې بریالی کېږم. زما پرتلیزه روغتیا زما د خپلې پاملرنې او اوډلې ژوند زېږنده ده. یوه نیمه روغتیایي ستونزه به هرومرو ولرم چې یا خو به مور زېږې وي او یا خو به مې د ژوند په لومړنیو پنځلسو کلونو کې راپېښه شوې وي، ځکه دغه کلونه مې له سختې بېوزلۍ او بدویت سره ملګري وو. زه له څو کلو راهیسې پوه شوی یم چې ښې غوږ او کینه سترګه مې کمزوري دي او له دې سره متې پر دې هم ورسېدم چې دا دومره عمر او بیا د زده کړو په بهیر کې هرومرو زیانمن شوی یم او ډېر څه مې چې باید لاسته راوړي وای او ژر مې لاسته راوړي وای، له لاسه وتلي دي. حافظه مې هم دومره پیاوړې نه ده او د ټولو په پای کې له ارثي پلوه زما د پزې د څوکې یو څه کږوالی هم تل زما د ناپامۍ او نه ځیرتیا سبب شوی دی. زما نه ژبورتیا هم ښایي د پاسنیو طبیعي او کسبي روغتیایي نیمګړتیاوو زېږنده وي او له همدې کبله مې د زده کړو په ګړنیو ازموینو کې تل پوره نومرې نه دي اخیستې او په لیکنیو (تحریري) هغو کې مې بیا پوره پوره وړې دي. اوس هم زه تر وینا په لیکنه کې ځان ډېر پیاوړی ننګیرم که دا خبره سمه وي چې د هر چا د استعداد او ذکاوت له لوړوالي سره هماغومره د لېونتوب لوړوالی هم وي، نو کېدای شي، دغه غبرګ وياړ زه هم ولرم. خو رښتیا رښتیا دا ده چې زه ټول فرهنګي او علمي بري او بریاوې د خپل لوړ استعداد زېږنده نه، بلکې تر هر څه دمخه د خپلو هاندو هڅو او خولې تویونو ییبره بولم، زه دلته د نومیالي مخترع اډیسن د خبرې پخلی کوم چې د اختراعاتو په باب یې د یوې پوښتنې په ځواب کې کړې وه:

))نبوغ په سلو کې ۹۹ په خولې توینه اړه لري او یوازې یو په الهام.((

د ځانپېښنو ثبت د لیکوال د ځاني، ټولنیز، سیاسي او فرهنګي ژوندانه په څېړنه او سپړنه کې ډېر رول لري، په تېره بیا دا چې دا پېښې په خپله د لیکوال په قلم ثبت شوې وي. دا لیکنه یا ځانپېښې، چې دلته یې لولئ، پوهاند استاد زیار په خپل قلم لیکلې، نو ځکه دده د ژوند په تشریح کې ډېره مرسته کوي.

ځانپېښې

(Autobiography)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې سړی د همېشه بهار ننګرهار له منځي جلال اباد ښخه مخ پر سویل یو دېرش څلوېښت کیلومتره د مزینې په ښکلې او سمسوره دره کې پورته ولاړ شي او د سپین غر شنې لمنې ته ورنژدې کېږي، په هر نیم کیلومتري واټن کې یوې لویې ویالې ته رسي چې لوی لوی کلي او لوړې برجورې کلاوې، شنې کروندې، بنې دېرې او ښېرازې باغچې ورباندې لکه د مرغلرو لړ پرله پسې پرتې دي. دغه ویالې له پسرلي نیولې، د اوړي تر وروستیو شپو ورځو له مست څپاند ((مزینې)) رود څخه د لویو لویو دودیزو بندونو له لارې اوبه را اخلي او ډکې ډکې بهېږي او بیا وروسته یې د چینو او کارېزونو نرۍ نرۍ اوبه ځای نیسي؛ له همدې کبله یې د لرنیو (وروستي ورځو) برخو منګني کښتونه د برنیو (سر ورخو) هغو هومره ګڼ سمسور او ښېرازه نه وي- مزینې رود له خپلې ښکلې او اوږدې درې سره د سپین غر له هغو سویلي سر درو څخه سرچینه اخلي، چې د شینوارو او خوګیانو ترمنځ تېرنی او اداري برید جوړوي او شمالي هغه یې د کورمې سیند سرچینه؛ د مزینې رود پر نویو اوبو (باریکاب) باندې پر کابل سیند پای ته رسي.

دغه رود له کوټ او چپرهار هغو سره د ((روداتو ولسوالۍ)) رغوي چې لومړی ترې په ((تور راغه)) او دویم ترې په ((سپین راغه)) جلا کېږي.

د همداسې یوې ویالې له سر ورخ څخه پر شمال د ((اخون کلی)) د کلاوو لړۍ رانښلي چې څلورمه یې د ملک میرسید کلا نومېږي او ځینې یې د ملا رحمت الله کلا هم بولي، ځکه د دواړو مخورو ترمنځ سمه پر دوو برخو وېشل شوې او دواړه یو برابر اړوندان او ګاونډیان لري. دغه کلا تر ټولو هملړو کلاوو ډېره لوړه او برجوره ده او مخه یې د تلبهاندې ویالې له کبله تل په شنو کروندو، بنو دېرو او بڼکیو ښکلې او ښېرازه برېښي. د مزینې رود منځ لار چې اوس سړک شوی دی، د دغې کلا له سویلي اړخه تېرېږي .

زما مور وپلار تر یوه لانجمن واده دولس- دیارلس کاله وروسته له یو زوی لور سره له پاسني حصارک، میدانک او بیا روغانیو څخه دغې کلا ته رالېږدېدلي وو او د ملک میرسید د ګاونډې په توګه یې په یو خونیز کور کې استوګنه غوره کړې وه، چې له ځارویو سره په کې یوځای اوسېدو. زه د خپلې مور د وینا له مخې په همدغه کورګي کې د ۱۳۱۵ل کال پر دویمه یا درېیمه میاشت زېږېدلی یم، چې د صفرې له میاشتې او د مندتو (زردالو) له موسم سره یې سمون درلود؛ دا ځکه چې دغه تازه راوتې مېوه یې راباندې وېشلې وه دا هغه شپې ورځې وې چې زما د دوو خویندو ترمنځ یوازینی اووه- اته کلن ورور د کوي د ناروغۍ له کبله له نړۍ څخه تازه سترګې پټې کړې وې. له دې لامله زما زېږېدنې دغې کوچنۍ کورنۍ ته نوې رڼا وبښله او له ټولې ببوزلۍ سره سره یې د ناز او هوسایۍ په غېږ کې رالوییدلم او په مینه مینه یې پاللم او روزلم. پلار به مې په هر اختر کې په ښایسته کالیو پټولم او په کال کې به یې د سیالۍ په توګه د ولسوالۍ بازار (شیرشاهي) ته پر شا لېږدولم او یوه ښکلې چرمه یې ټټرۍ (سدرۍ) به یې راته پر درزي باندې ګنډله. د پلار د ځوانۍ د ځواکمنو متو او نه ستومانېدونکي کارو زیار په برکت مو یو شډل، مګر څه ناڅه هوسا او بسیا ژوند درلود. له کرګرۍ او جولاګرۍ سره یې د غوا خوسي او مېږې وزې ساتنه پالنه هم کوله. له همدې کبله مو د شودو، شړومبو کوچو او غوړیو کمی نه و او هېڅ ژمی مو بې لاندې نه تېراوه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له فرهنګي پلوه میرسید کلا تر نورو کلاوو پوره دمخه وه، هسې خو ټول اخون کلی، لکه څنګه یې چې له نامه ښکاره وه، یو دیني- فرهنګي کلی و او د سیمې د یوه مخور او ستر څمکوال اخون په نامه نومول شوی و چې شاهي دربار ته یې هم لار درلوده او امیر حبیب الله خان ورته د ورځې تر اوو وژنو (قتلونو) فرمان ورکړی و. خو کله چې وربانديې د اوبخرې (حقابي) د بلوسنې له کبله یو سر تېر بزګر غلیلاک راوړ او له غځو زامنو سره یې یوځای بلې نړۍ ته ولېږه او ساتندوی امیر یې هم همهال د خپلو چرچو بلهاري شو، نو یوې نوې را لېږدېدلې فرهنګي ((قاضي امین جان)) کورنۍ یې ځای ونیو. دغې کورنۍ هم نژدې شل کاله پر اسکیرلي ولس باندې د یوه ځېښاکګر په توګه خپله واکمني وچلوله، تر څو یې د جاسوسۍ په تور له چوچو پوچو سره د کابل دهمزنګ ځای شو او ترې راپاتې سمسور باغ او دېره یې د یوه لومړني ښوونځي د پرانیستنې لپاره په زړه پورې انګېزه شوه چې د مزینې حصارک ښوونځي په نامه یې د تېر فرهنګي برم یوازینی پاتوړی او ځای ناستی وګرځېد.

زموږ کوچنۍ کورنۍ د نورو دوه درو ګاونډیو کورنیو غوندې د کلا د دواړو څمکوالو دیني فرهنګي کورنیو له اغېز سره سره زما نورو خویندو ورونو له لیک لوست سره کومه لېوالتیا نه درلوده. خو کله چې زه تر شپږ کلنۍ واوښتم او د کال مخکې جوړ شوي ښوونځي پلټونکي راپسې راغلل، نو پلار مې له ټولو هلو ځلو سره ونه شو کړای، ما ترې د کلا د یوازیني ښوونځي منګي هلک په توګه وژغوري. له دې سره یوه اندېښنه دا وه چې زه نه چېرې د یوه نارامه هلک په توګه کوم سرکاري کتاب خیرې کړم او ده ته خطره پېښه شي. یوه همداسې ورته اندېښنه ورته بله هغه مهال پیدا شوه چې ما ترې د سرښوونکي په سپارښتنه د یوې بغدادۍ سیپارې د رانیونې غوښتنه وکړه. دا یې بیا داسې انګېرله، ګوندې چې هغه راځخه خیرې یا تر پښو لاندې شي، غاړه به یې راسره بنده شي، خو مور مې دغه کار یو ستر ثواب ګاڼه، سیپاره یې راته پیدا کړه. د هغې له پای ته رسولو سره یې راته (عم) سیپاره او بیا یې په هغې پسې قران شریف هم د ملا او ملک له کورنیو څخه راته په سوال وغوښتل او د هماغو کورنیو له ښځمنو سره مې لوستل. پلار مې له دغه کار څخه متې هماغه مهال خبر شو چې زما تربور استاد ترې د مبارکۍ ویلو په ترخ کې د پګړۍ غوښتنه وکړه، بیا یې نو په هسکه غاړه هغه ته پګړۍ ورکړه او زه یې ونازولم. مګر تر څو چې ژوندی و، د ښوونځي د یوې سلیټ تختې اخیستنه یې را باندې ونه لوروله. دریم ټولګي ته نوی بریالی شوی وم چې د پلار سیوری مې له سره پرېوت او ما ددې لپاره چې متې راته مور سلیټ تخته واخیسته، مړینې یې دومره اندېښمن نه کړم. له دې ناخبره چې یوازینی رزمنه وال (نفقه رسان) مو له لاسه ورکړ او د مشروټې نرینه غړي په توګه د درو نورو غړو (مور او دوو کشرانو ورونو) کالخوايي همدا زما تر غاړې شوه. زه اړوم چې په هماغه نه کلنۍ کې تر ژرندې او لو و لور پورې ټولې بهرنۍ چارې پرمخ یوسم. له پلاره راته دومره پانګه پاتې وه چې متې مو پرې یوه وزه واخیسته، نور نو د خدای اسرې ته کېناستو. له بده مرغه هماغه ژمی له سختو واورو سره ملګری و او بل کال ته ورپسې پر ټوله سیمه د یوې بېسارې وچکالۍ او قحطۍ ناتار راخپور شو. ځواني جانې کونډې مور مې نوره اړووته چې د کور ځلور دېوالې پرېږدي، تور ټیکری پر سر کړي او له موږ درو سرو زامنو سره په کوچیاني ژوند پیل وکړي؛ دواړې مشرې خویندې مو خو لا د پلار پر ژوند په خپل بخت پسې تللې وې. مور به مې د لو و لور او مزدورۍ لپاره کشروټې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې کلن ورور په غېږ کې ونيو او مور دوه لږ شان غوټکي (نه کلن او شپږ کلن) ورونه به يې له لاسه ونيوو او د کامې، جلال اباد او نورو لريو نژديو سيمو په تکل به مو خپل ((عاريتي)) کورو کلی پرېښوول. يا به مو د غنمو وږي ټولول، يا کودي، يا به مو د جوارو وږي سپينول، يا به مو پومبه اوښله او يا خو به مو له چا سره په يوه خېټه مزدوري کوله.

ما له دغو ټولو خواريو مزدوريو او لولنګريو سره سره بيا هم د زده کړې لړۍ نه پرېښووه او له څلورم ټولګي څخه مې تر شپږمه څه پر مزينه او څه پر کامه د يوه او بل په مزدورۍ پرمخ بوتله. دغه مهال ١٣٢٨مو له ميرسيد کلا څخه خپل پلرني کلي حصارک ته کډه وکړه. هلته مو د خپل پخواني ځای ځايګي او پولې پټي څه نښه نښانه او قباله پاتې نه وه او تر کلونو کلونو ګاونډيتوب وروسته مو متې په خپلو متو ځانته کلاګۍ جوړه کړه او جريب نيم ځمکه مو ورسره هم وپېرله. د ښوونځيوالې زده کړې ترڅنګه مې هر سهار او مازيګر ديني هغه هم پرې نه ښووه او تر شپږم ټولګي وروسته راته د همدې مزدکي زده کړې کېدون راترلاسه شو او د چړې په توګه مې پوره څلور کاله د ننګرهار په بېلابېلو لريو نژديو سيمو کې عربي او پارسي زده کړې پرمخ يوورې، ترڅو راباندې د کوم زړه سواند فرهنګيالي زړه وسوه او په جلال اباد کې يې تر ازموينې وروسته د ١٣٣٢ تعليمي کال لپاره د کابل ليليه ښوونځي ((دارالمعلمين)) ته راواستولم. دا زما په ژوند کې لومړی اوړون ټکی و چې هم يې له بېوزلۍ او لولنګرۍ وژغورلم او هم يې له ناپوهۍ او بې ليک لوستۍ.

کابل د هېواد د يوازينۍ غورې فرهنګي منځۍ په توګه زما د هر اړخيزې روحي او ذهني ودې او غړېدا لپاره لياره اواره کړه او زما پرمخ يې د پراخو علمي- فرهنګي پرمختياوو روښانه څنډونه او لرليدونه پرانيستل. په ابن سينا ښوونځي او دارالمعلمين کې زما شپږ کلنې زده کړې له ډېرو بريو او برياوو سره ملګرې وې. له اتم ټولګي څخه مې د شاعرۍ او ليکوالۍ ورتيا غځوني وکړې او زه يې دېته وهڅولم چې په ټولو پوهنتوني څانګو کې له چانس درلودنې سره سره ژبې او ادب ته مخه وکړم او همدا مې تر پايه د ژوند يو نه بېلېدونکی ټوک وګرځي. له دې سره سره مې له لسم ټولګي څخه تر دولسمه د ژمنۍ رخصتۍ له خوا د هلمند ناوې په پروژه کې له امريکايانو سره لومړی کال د ډيزاينر او پر دويم کال د افيس انجنير په توګه کار کاوه چې پر جيب خرڅ سربېره مې خپله انګليسي زده کړه هم پراخواله د تعليمي کال په اوږدو کې مې هر ګوره ادبي او ژورناليستي لړۍ هم پرمخ وړه او د بايسکټبال د ټيم د غړي او مشر په توګه مې وزګار وخت هم هسې وزګار نه تېراوه. پر ورځپاڼو، مهالنيو او اوونيزو سربېره مې سر له دولسم ټولګي ١٣٣٧ څخه له راډيو افغانستان سره د همکارۍ لړۍ هم رانښلولې وه او په پوهنتوني دوره کې مې پرې د څو ورځپاڼو او مجلو پرله پيېلې خبريالي هم ور زياته شوه.

پر ١٣٤١ل کال له پوهنځي څخه له وتلو سره سم له سمونې په علمي کدر کې ونيول شوم او د ژبپوهنې د نوې پرانيستل شوې څانګې (موسسې) په چوکاټ کې راته ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره د ژبنيو څېړنو کار را تر غاړې شو چې پر ١٩٦٠م کال په ويانا کې د يونسکو د ختيځپوهنې د څليرويشتمې کانګرې له خوا يې سپارښت شوی و او د اروپايي ژبپوهانو په علمي تخنيکي او مالي مرسته د يوې اوږد مهالې پروژې په توګه پرمخ وړل کېده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما نژدې پنځه کاله د هېواد په غرو رغو او کليو بانډو کې د هېواد د څوارلسو ژبو څه دپاسه سل ګړدوده د جلا جلا اثارو په بڼه وځېړل او وکښل. دغه ډګر څېړنې (فيلډ ريسرچونه) چې د هېواد او سيمې په کچه يې مخينه نه درلوده، زما د راتلونکو لورو څانګيزو زده کړو په بريالۍ پرمخوړنه او علمي فرهنګي بشپړتيا کې يو بېساری غوره نقش ولوباوه.

ما په دغه ترڅ کې د نورو دوه درو ملګرو په توپير يوازې د ګړدودو پر څېړنه، کښنه او ټولونه بسنه نه کوله، بلکې ورسره ورسره مې د هرې اړوندې ژبې او سيمې فولکور او دودونه جالونه هم کښل او راټولول. له دې سره سره مې ژورناليستي هڅې هم پرمخ وړې او د بېلابېلو خپرونو د همکار او په تېره د هېواد ورځپاڼې د لومړني او همېشني خبريال په توګه مې د هر څېړنيز سفر يو اوږد انځوريز راپورتاژ هم را برابراوه. د علمي او فولکوريکو څېړنو يوه برخه مې علمي خپرونو لکه کابل مجلې او وږمې مجلې ته سپارله او بله مې له ځان سره په ځانګړو خرمه کتابچو کې راخوندي کوله؛ ثبت کړې هغه خو مې له ژبنيو څېړنو سره يوځای د پروژې د امانت په توګه د اړوندو څانګو په واک کې ورکوله چې آر (اصل) يې سويس ته استول کېده او کاپي يې د پوهنځي د ژبپوهنې په موسسه کې خوندي کېدله.

زما د علمي- فرهنګي بشپړتيا دويم اوږون ټکی د لوړو څانګيزو زده کړو لپاره هغه بورس و چې د نوموړو پنځه کلنو څېړنو د پاداش په توګه د سويس ملي فونډ راپه برخه کړ. ما ددغه هېواد د پايتخت برن په دولتي پوهنتون کې شپږ کاله د ټوليزې (عمومي) ژبپوهنې هندو اروپايي او هندو ارياني فيلولوژۍ او په څرمه توګه د وګړ پوهنې (اتنولوژۍ) او ادبپوهنې زده کړې پرمخ بوتلې. چې لومړي درې کاله مې د الماني او انګليسي ژبو زده کړې او پياوړتيا او ماسټرۍ ونيول او درې وروستي مې د پفل دوکتورا. ما د سويس په ښکلي هېواد کې له شپږ کلنې استوګنې څخه نه يوازې د خپلې څانګيزې پرمختيا او بشپړتيا لپاره ګټه واخيسته چې لا تر څنګه مې له خپل استاد پروفيسور ژارژردار سره د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د تيارونې په بهير کې هم خپله مرسته ونه سپموله، په تېره د خپلو څېرليو او کښليو ګړدودو په برخه کې. پروفيسور ژاردار د سويس د ناسيونال فونډ درې- څلور ټوکه چاپ ته چمتو کړي او پاتې کار ته له کور ناستې سره سره دوام ورکوي. له هېواد سره مې پرله پيیلي ژورناليستي او ادبي اړيکي دپخوا په څير پالل. د شعر په برخه کې مې ښخي يوه نوې لياره ونيوله او دا نه يوازې له دې لامله چې د اروپايي ادبي او شعري بهير تر اغېزې لاندې راغلی وم، هغه هم زياتره له جوليز (فورمال) پلوه، بلکې نوي طبيعي، ټولنيز او فرهنګي چاپېريال راباندې نوې اغېزې وښندلې، په تېره د سويس بېساري ښکلي او الهام ښنونکي پنځ زما پر شاعرانه ولولو يو نه اټکلېدونکی اثر واچاوه. ما په وزګار او ازادو ورځو کې له غر ګرځيو اوسکي لوبغاړو سره يوځای پر واورينو الپونو او ښېرازو ځنګلونو، سيندګيو او سيندونو او ټولو جنتي منظرو ګرځېدم او د ايشيا د جنت ((افغانستان)) په ياد به مې ترې شاعرانه الهامونه اخيستل، په سويس او نورو اروپايي هېوادو کې زما د شعرونو بېلګې په بېلابېلو غونډونو کې له ځای او نېټې سره راخوندي شوې دي. ما د سويس له ديموکراسۍ څخه په ګټه اخيستنه د خپل يوه شعر الماني ژباړه د پوهنتون په يوه کېڼ لاسي اوونيزه ((برنرسټوډنټ)) کې خپره کړه چې ډېره هنګامه او انګازه يې پيدا کړه او د اړوندو زده کړيالو (محصلينو) د ټولنې ((فوروم پوليتيکوم)) له تاوده هر کلي سره راباندې په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستیو دوو کلو کې یو نیم زریز بورس پر پنځه سویز بدل شو. هماغه وو چې له سیاسي شعرونو سره مې هغه پخوانۍ لېوالتیا کمه شوه او له ټولنوال ریالیزم سره مې د روماتنتیسیزم او سمبولیزم راګډولو ته هڅه ډېره شوه، یا د چا خبره د ((شعریت)) په هڅه کې شوم. که څه هم زما دغه هڅه هېواد ته له راستنېدو او ګوندي فعالیت سره نیمزالې غونډې پاتې شوه او متې یې د شپېتمو کلونو له پیل سره بېرته ساه واخیسته. هسې خو سیاست زما له شعر سره نه بېلېدونکی پیوند لري. ځکه زه شعر او هر هنر په ژوند پورې تړلی بولم او سیاست ور پورې د ژوند د یوه واقعیت په توګه اړوند ګڼم خو دومره نه چې هغه د شعار تر بریده ورسوي. ما د همدې وروستۍ لسیزې په سر کې پاسني آر ته خپله پاملرنه زیاته کړه او په پای کې مې هم کره کتونکو ته زیاته کړه چې نور مې وچ او سپېره شعار ته پای ټکی ایښی دی او دا دی د همدې لړۍ تر دوه ګونو غونډونو (اور او وینې- ګلولې) پسې مې درېیم غونډ چاپ ته چمتو دی چې په یو مهال کې د ازاد پښتو شعر لومړنۍ بشپړې بېلګې هم ګڼل کېږي او له دې سره سره زما د شل کلن ازاد شعر غورځنګ له عملي او لارښودو بېلګو څخه شمېرل کېدای شي. د ۱۳۵۱ په درشل کې مې له سویس څخه له راستنېدو سره د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې د ژبپوهنې د استاد په توګه خپله رسمي او مسلکي دنده له سره پیل کړه او د تدریس ترڅنګه مې د څېړنو او لیکنو او له دې سره د ژورنالیستي فعالیت لړۍ هم په نوي دود او سبک راونښلوله. د پوهنځي د دوې میاشتنۍ مهالنۍ (وږمې) را تر غاړه کېدل مې د دوو غبرګو غورځنګونو د سیستماتیکولو او رښتیاینې لپاره ښه فال وګڼه چې لومړی مې د ((یوې یوازینۍ ګډې نړه بشپړې کره لیکنۍ پښتو)) او دویم مې د ((نوي ازاد پښتو شعر)) په نامه ان د سویس د استوګنې په وروستیو کلو کې د کابل مجلې او ځانګړو لیکونو له لارې اعلام کړی و. په دغه (وږمې) مجله کې مې ټولې رارسېدلې لیکنې له پورتني آرو معیار سره سمې کره کولې او بیا مې چاپ ته سپارلې او همداسې یې د ازادو او نیم ازادو شعري بېلګو خپرول درواخله. له هماغې لومړۍ ګڼې څخه مې پر وراندې ټینګار (مقاومت) پیل شو، خو ما خپله درسته پر ځمکه ونه غورځوله، کتونکې ډله او همکاران مې په منطق او استدلال له ځان سره ملګري کړل او د پښتو ټولنې رسمي او نیم رسمي ګوانښونه مې د پوهنتوني اتاریتۍ او علمي ځوابیه لیکنو سره شنډ کړل.

هغه مهال چې لومړۍ ډله یېز ټکر مې پر ۱۳۵٤ کال د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز په پرانیستونکي نړیوال علمي سیمینار کې له دودیزو پښتو پوهانو او ټیکه والو سره پېښ شو او ځوان زده کړوال پښت او د ارواښاد نارویژي استاد پروفیسور مورګن ستیرن تر مشرۍ لاندې مې ټول مېلمانه اروپایي ژبپوهان او ختیځپوهان پر خوا ودرېدل او د چا خبره هغو ته مې علمي او رواني ماته ورکړه. نور مې زوړ اندو بډانو له ډاګیزې (علني) مخامختیا څخه لاس واخیست او له هغې ورځې راهیسې یې چې له سرکاري واک وویسا څخه په ګټه اخیستنه زما مخې ته هر څومره کړکنډې راغورځولې، له پښو یې غورځولای نه شوم، که څه هم توکیز او مانیز زیانونه یې ډېر راورسول، نه مې کوم اثر جایزه وړای شوه او نه یې د چاپ کابو پیدا کوله، مګر یو مخیزه یې زما د علمي او ژورنالیستي هلو ځلو مخه نیولای نه شوه. هغه ټول څېړلي او لیکلي اثار مې پرله پسې زېرمه کول او متې مې د ثور اوښتون له دویم پړاو راهیسې د هغو د چاپ لړۍ راونښلوله چې اوس یې شمېر ١٦ ته رسېږي. دا زما د ګوندیتوب یوازینۍ ګټه وه چې د نورو لیکوالو او

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهانو غونډې زما اثارو ته هم د چاپ لاره اواره شوه. نور خو يې تر اوښتونه پوره اووه کاله د سر په کاسه اوبه راکړې او را وروسته مې هم يو کلن څرخي زندان د همدغه ګوند پر سر وګاله چې په جنتي سويس کې يې زما د رښتيني ژوند شپېږ کاله بېرته له صفر سره برابر کړل او دا بايد اعتراف وکړم چې ګونديتوب زما د ((معياري پښتو)) او ((ازاد پښتو شعر)) د غبرګو غورځنګونو د خنډ و ځنډ تل يو غوره لامل بلل شوی دی. په علمي، ژورناليستي او ژباړندويي (ايجادي) ډګر کې هر ګوره زه ډېر لږ د ګوند د ديکتې او دوکتورين اړوند شوی يم او که په يوه ليکه کې ورسره راغلی يم، هغه مې ورسره له ښه يا بدمرغه اند پوهيز (ايډيولوژيکي) ګډوالی و. اوس چې مې د واکمن ګوند له ليکو څخه د وتو دوه کاله تېر شوي هم دي، د خپل پاټکيز رغبت او د افغان ولس د وروسته پاتېوالي په غوښتنه له خپلې اند پوهې او نړۍ ليد څخه تېرېدونکی نه يم. زه د يوه نړيوال سيستم په توګه د ستاليني سوسياليزم د راپرځېدنې هر کلی کوم، خو کپيتاليزم يې هېڅکله يوازينی الترناتيف او ځايناستی نه بولم او د يوه منځګړي هومانيستي ژغورنده نړيوال غورځنګ منځته راتګ ته سترګې پر لار يم له دې سره په ژباړندويي ډګر کې هم د سوسياليستي رياليزم پر ځای د يوه رښتيني هومانيزم لاروي خوښوم او د هېڅ بېلارې کوونکي پانګوالي (ايزم) لاره به ونه نيسم.

زه ځان پوره بريالی ننګيرم چې زما شل کلنو غبرګو غورځنګونو نن سبا خپلې ييبرې او اغېزې ښندلې له يوې يوازينۍ کره پښتو سره په لره بره پښتونخوا کې ((ازاد)) يا په بله وينا ((نوي ازاد پښتو شعر) نور له هغې کړغېړنتيا (ابتذاله) را ژغورل شوی دی چې تر شپېتمو کلونو دمخه ورسره لاس و ګرېوان و. دا کومه پوچه او بې سرو بوله ادعا نه ده، بلکې د زبات لپاره يې عيني لاسوندونه لرم. د ساري په توګه د نوي او نوي ازاد شعر او ان نوي داستان هېڅ يو ځوان نوښتګر زما له سيده او ناسيده شاګردۍ او لارښوونې څخه انکار نه شي کړای. دا ماته نور کوم ارزښت نه لري چې څوک مې د شاګردۍ يا لارښوونې پاسلنه مني يا نه مني مګر د غورځنګ وياړ راځنې هېڅکله اخيستلای نه شي.

زما ټولې ليکنې، څېړنې، علمي، ژورناليستيکي او ژباړندويي کارونه په لومړي سر کې په خپله مورنۍ ژبه دي او کله نا کله مې په کې له پارسي، انګليسي او الماني څخه هم کار اخيستی. لومړی شعري ازمېښت مې هم په پارسي ژبه و چې د اتم ټولګي په پای کې مې ويلی و او د ۱۳۳٤ل کال د ابن سينا ښوونځي په پسرلنۍ غونډه کې مې اورولی و. همدارنګه له پارسي څخه زما لومړۍ پښتو ژباړه له لسم ټولګي، له انګليسي څخه له دولسم ټولګي او له الماني څخه له ماسترۍ مهاله راپيلېږي دا چې پارسي شعر مې دومره نه دی پاللی، ښايي چې چا به ورهڅولی نه يم، خو هڅه مې کړې چې په هر شعري غونډ کې يې يوه نيمه شعر ډوله بېلګه را واخلم. په کتابي بڼه زما لومړۍ ژباړه هم له دري څخه په پښتو وه چې د ((طب او حکمت په اسلام کې)) تر سرليک لاندې مې په يوولسم ټولګي کې پر ۱۳۳٦ل کال تر سره کړی او پر ۱۳۳۷ل کال د وخت د ښوونې او روزنې د موسسې له خوا په افسيټ چاپ خپره شوې ده.

زما ادبي ژباړې له انګليسي څخه پر ۱۳۳۹ کال د الفردو موسس د يوه شعر او د يوه چيني ليکوال د داستان له پښتو کولو سره پيل کېږي او له الماني څخه پر ۱۳٤۸کال د سويسي ګتهيلف، الماني ګويتې، برتولت برېښت او داسې نورو شاعرانو د شعرونو له ژباړې سره. د پارسي شعر را اړونه مې خو ټيک له هماغه شپږم ټولګي څخه رانښلي چې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جومات کې مې د سعدي ګلستان او بوستان، د جامي يوسف و زليخا، د نظامي سکندر نامه او د داسې نورو کلاسيکو شاعرانو او ناثرانو اړوند اثار د يوه ټاکلي دوديز کريکولم په چوکاټ کې له عربي هغو سره يوځای يو بل پسې لوستل او ورسره ورسره مې پارسي ليک زده کاوه. د همدغه کار له برکته مې وکړای شول، کابل ته له رسېدو او د اووم ټولګي له پيلونې سره مې پر پارسي باندې د لاسبري بهير تر نورو پښتو ژبيو ډېر ګړندی و، تر دې کچې چې دوه کاله وروسته مې په کې خپل لومړی شعر هم وکښه.

زه دا خپله ستره نېکمرغي ګڼم، تر هغې مخکې چې له بهرنيو ژبو سره مې پېژندويي پيدا شي، د مورنۍ ژبې ((پښتو)) تر څنګه دغې دويمې غورې هېوادنۍ ژبې زما په علمي- فرهنګي بشپړتيا کې يوه نه هېرېدونکې اغېزمنه ونډه اخيستې ده او پر دې ډېر وياړم او ښاځم چې د ناپليون له خبرې سره سم دغې دويمې زده کړې ژبې ماته دويم شخصيت رابښلی دی.

ما په ۲۹ کلنۍ کې د يوې اوږدې سوځنده مينې تر بريالنۍ پايلې وروسته واده کړی او د همدغه برياليتوب له کبله يې راته د ((پښتيان)) او ((پښتيانا)) په نومونو دوه غبرګ نښانونه د مينه وړې برخليک پر ټټر راځړولي دي.

دا دی، په څرمه ډول خپل ژوند ليک له يوې لنډې کرونولوژۍ سره د خپلو ليکنو څېړنو، ژباړو او ادبي زېږونو بشپړ ليکلو ستاسې مخ ته ږدم چې په لنډ ډول زما له پېچلي، مګر وياړلي اندو ژوند سره پېژندګلوي پيدا کړئ.

په ټوله فرهنګي او شاعرانه مينه

پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار

کابل، مرغومی، ۱۳۷۰

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

ددغه اثر په کښلو کې له دغو لاندې اخځونو او يادښتونو څخه ګټه اخيستل شوې ده:

۱ -دوکتور عبدالحکیم طبیبي، تلاشهای سیاسی سید جمال الدین افغاني، ۱۳۵۵ل کال، ۲۰مخ.

۲ -د پوهاند زيار پنځوسمه کاليزه، د اکبر کرګر له خوا د استاد زيار اورول شوی ژوند ليک.

۳ -ژوندون مجله ۱۳٦۷ل کال، د ميزان-عقرب ګڼه، ۷۸-۸۰مخونه او د پښتۍ څلورم مخ.

٤ -د نورمحمد سهيم مقاله، د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.

۵ -وږمې مجله، ۱۳٤۲ل کال، ۹ ګڼه، ۳۵-٤۳ مخونه.

٦ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹ل کال، ۹ ګڼه، ٦۷-۷٤ مخونه.

۷ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹کال، ۱۰ ګڼه، ۵۷-٦۲ مخونه.

۸ -د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه، ۱۳٦٤ل کال ۲۵۵ ګڼه، ۵ مخ.

۹ -د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه،۱۳٦٦ل کال د ۷ مياشتې د ۱٤ نېټې ګڼه، لومړی مخ او درېيم مخ.

۱۰ -وږمه، ۱۳۵۱ل کال، ٤-۵ ګڼه، ۱-۲مخونه.

۱۱ -کابل مجله، ۱۳٤۹ کال، ٤ ګڼه، ۵۷-۵۸ مخونه.

۱۲ -وږمه، ۱۳۵۳ ل کال، لومړۍ ګڼه، ۱-۲ مخونه.

۱۳ -پوهنتون کابل (اوونيزه)، ۱۳۵۳ل کال، ۱٦ ګڼه، ۲مخ.

۱٤ -درفش جوانان (اوونيزه) ۱۳٦۰ل کال، د ۱۱ مياشتې د ۲۷ نېټې ګڼه.

۱۵ -پوهنتون کابل (اوونيزه) ۱۳٦۷ کال د ثور د اوومې نېټې ګڼه.

۱٦ -زنان مجله، ۱۳٦۰ کال، ۲ ګڼه، ۱۹ مخ او ۳۳ مخ.

۱۷ -هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳٦۰ کال، ۱۰ مياشت، ۲۳ نېټې ګڼه.

۱۸ -هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳٦۰ کال، ۳ مياشت، ۱٦ نېټې ګڼه.

۱۹ -عبدالروف بېنوا، اوسنی ليکوال، ۳ ټوک، ۱۳٤٦ کال، ۱۱۰۸ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٠ -د اصف بهاند مقاله، د پوهاند زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.

٢١ -وينه او مينه (شعري غونډ) پوهاند زيار، ١٣٦٠ کال.

٢٢ -اور او وينې (شعري غونډ) پوهاند زيار، ١٣٦٠ کال.

٢٣ -د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه، د ١٣٦٦ کال، ٣مه مياشت، د ١١ نېټې گڼه، د ن. سيوري يا (اسحق ننگيال ليکنه.

٢٤ -زيار، مجاوراحمد: گلکڅونه (شعري غونډ)، ١٣٦٧ل کال.

٢٥ -پوهاند زيار: زنداني نغمې (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ١٣٦٤ ل کال.

٢٦ -سوزونه او سازونه (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ١٣٦٤ل کال.

٢٧ -پوهاند زيار: اند و ژوند (شعري طرحې او څلوريزې) د سرحدونو چارو وزارت، ١٣٦٨ل کال.

٢٩ -ژوندون مجله، ١٣٦٧ل کال، ١ گڼه، ٥-٢٢مخونه.

٣٠ -وږمه، ١٣٥٦ل کال، ٤ گڼه، ٥٠-٥٧ مخونه.

٣١ -د عبدالحميد مومند ياد، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ١٣٦٦ ل کال.

٣٢ -ژوندون مجله، ١٣٦٦ل کال، لومړۍ گڼه، ٤٧-٥٤ مخونه.

٣٣ -د حمزه ياد، ١٣٦٦ل کال، ١١ گڼه، ٢٩-٦٨ مخونه.

٣٤ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ١١ گڼه، ٣٤-٤٢ مخونه.

٣٥ -د محمد هوتک ياد، ١٣٦٢ل کال، ١٤٥-١٥٢مخونه.

٣٦ -کابل مجله، ١٣٤٢ کال، ٧-٨ گڼه، ٢٣-٣٢ گڼه.

٣٧ -کابله مجله، ١٣٤٢ل کال، ٩ گڼه، ١٤-٣٦گڼه.

٣٨ -کابل مجله، ١٣٤٣ل کال، ٤ گڼه، ٧-٢٣مخونه

٣٩ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ٢ گڼه، ١٢-١٣ مخونه

٤٠ -کابل مجله، ١٣٦٣ ل کال، لومړۍ گڼه، ٢٩-٣٩ مخونه

٤١ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ١٢ گڼه، ١-٨ مخونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٢ -ژوندون مجله، ١٣٦٢ل کال، لومړی گڼه، ٩-٢١مخونه

٤٣ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٢ گڼه، ٥٥-٦٦ مخونه

٤٤ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٢ گڼه، ٧٦-٨٠مخونه

٤٥ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٣ گڼه، ٥-٩ مخونه.

٤٦ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٤ گڼه، ٩-١٥ مخونه.

٤٧ -فولکور مجله، ١٣٥٥ل کال، ١١ گڼه، ١٥٧- ١٦٦ مخونه.

٤٨ -فولکور، ١٣٥٥ ل کال، ٦ گڼه، ٢٦-٢٩ مخونه

٤٩ -فولکور، ١٣٥٥ل کال، ٣ گڼه، ٣٥-٣٩ مخونه.

٥٠ -فولکور، ١٣٥٥ل کال، ٢ گڼه، ٣٩-٤٢مخونه.

٥١ -فولکور، ١٣٥٥ل کال، ٤ گڼه، ٣٢-٣٥ مخونه.

٥٢ -فولکور، ١٣٥٦ل کال، ٣ گڼه، ٢٨-٢٩ مخونه.

٥٣ -فولکور، ١٣٥٥ل کال، ٥ گڼه، ٢٩-٣١ مخونه.

٥٤ -فرهنگ خلق مجله، ١٣٥٧ل کال، لومړی گڼه، ٢٤-٢٥ مخونه.

٥٥ -هنر مجله، ١٣٥٧ل کال، لومړی گڼه، ٢٤-٢٥ مخونه.

٥٦ -هنر، ١٣٥٩ل کال، لومړی گڼه، ٥-٦ مخونه.

٥٧ -هنر، ١٣٥٨ل کال، ٤-٥ گڼه، ١٨ او ٨٤ مخ.

٥٨ -هنر، ١٣٦١ل کال، قوس، حوت، گڼه، ٣-٦مخونه.

٥٩ -هنر، ١٣٥٩ل کال، ٤ گڼه، ٥-٧ مخونه.

٦٠ -هنر، ١٣٥٩ل کال، ٥-٦ گڼه، ١٧-١٨ مخ.

٦١ -پوهنې مجله، ١٣٤١ل کال، ٤ گڼه، ٦٣ مخ.

٦٢ -پوهنې مجله، ١٣٤١ل کال، ٣ گڼه، ٢٠-٢٣ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦٣ -پوهنې مجله، ١٣٤١ کال، ٣ گڼه، ١٨-١٩ مخونه.

٦٤ -بلخ مجله، ١٣٥٧ ل کال، لومړۍ گڼه، ١٤-١٥ مخونه.

٦٥ -ژوندون مجله، ١٣٦٢ل کال، ٣ گڼه، ٥-٩ مخونه.

٦٦ -ژوندون، ١٣٦١ل کال، لومړۍ گڼه، ١٢-١٥ مخونه.

٦٧ -ژوندون، ١٣٦١ل کال، ٣ گڼه، ١١-١٤ مخونه.

٦٨ -ژوندون، ١٣٦١ل کال، ٤ گڼه، ٤٤-٤٧ مخونه.

٦٩ -اجتماعي علوم مجله، ١٣٦١ل کال، ٣ گڼه، ١٦٣- ١٧٢ مخونه.

٧٠ -تحقيقات کوشاني مجله، ١٣٥٩ل کال، ٢ گڼه، ١١-١١٦ مخونه.

٧١ -دوستي مجله، ١٣٥٩ل کال، ٢-٣ گڼه، ٤-٣٨ مخونه.

٧٢ -بدني روزنه مجله، ١٣٣٩ کال، لومړۍ گڼه، ١٢-١٤ مخونه.

٧٣ -بدني روزنه، ١٣٣٩ کال، لومړۍ گڼه، ١١-١٣ مخونه.

٧٤ -مېرمن مجله، ١٣٤٤کال، د اسد د مياشتې گڼه، ١١ او ١٣ مخونه.

٧٥ -مېرمن، ١٣٤٤کال، د سنبلې- ميزان گڼه، ٢٣ او ٥٣ مخ.

٧٦ -دوستي مجله، ١٣٦٢ کال، ٣ گڼه، ٨٠-٨٤ مخونه.

٧٧ -دوستي، ١٣٦٣کال، ٤ گڼه، ٢٧-٢٩ مخونه.

٧٨ -دوستي، ١٣٦٠ کال، ٨ گڼه، ٤٤-٤٨ مخونه.

٧٩ -دوستي، ١٣٦٢کا، لومړۍ گڼه، ٥١-٥٧ مخونه.

٨٠ -دوستي، ١٣٦١ کال، ١١ گڼه، ٥٧-٦٣مخونه.

٨١ -ژوندون مجله، ١٣٦٧کال، ميزان-عقرب گڼه، ٥٣-٥٤ مخونه.

٨٢ -ژوندون، ١٣٦٥کال، ٥-٦ گڼه، د پښتنۍ څلورم مخ.

٨٣ -محمد صديق روهي، ژوندون مجله، ١٣٦٣ کال، ٥ گڼه، ٨ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٨٤ -محمد صديق روهي، ژوندون مجله، ١٣٦٣کا، ٥ گڼه، ١٣ مخ.

٨٥ -کابل مجله، ١٣٥٢ کال، ١-٢ گڼه، ٢٥-٣٧-١٨٠مخونه.

٨٦ -وږمې مجله، ١٣٥٢کا، ١-٢ گڼه، ١٧٤-١٨٠ مخونه.

٨٧ -کابل مجله، ١٣٤٩کا، ٨ گڼه، ٤٤- ٥١ مخونه.

٨٨ -کابل مجله، ١٣٦٢کال ٨ گڼه، ٤١-٥١ مخونه.

٨٩ -ننگرهار مجله، ١٣٥٤کال، د حوت میاشتې گڼه، ١٠ او ٣٢ مخ.

٩٠ -ننگرهار مجله، ١٣٥٤ کال، د سلواغې گڼه، ١٥ او ٣٩ مخ.

٩١ -ننگرهار، ١٣٥٤کال، د مرغومې او سلواغې گڼه، ٢٧ او ٣٠ مخ.

٩٢ -پکتیا مجله، ١٣٥٦کال، ٤ گڼه،٤ مخونه.

٩٣ -پکتیا، ١٣٥٦ کال، ٤ گڼه، ٢٢-٢٣ مخ.

٩٤ -پکتیا، ١٣٥٦کال، ٦ گڼه، ١٢ مخ.

٩٥ -وږمه، مجله ١٣٥٤ کال، ٣ گڼه، ١٧٣-١٧٧ مخونه.

٩٦ -پکتیا مجله، ١٣٥٦ کال، ٧ گڼه، ٨ مخ

٩٧ -پکتیا، ١٣٥٦ کال، ٨ گڼه، ١٢ مخ

٩٨ -پکتیا، ١٣٥٦کال، ٩ گڼه، ٨ مخ.

٩٩ -پکتیا مجله، ١٣٥٧ل کال، ١-٢ گڼه، ١٦ مخ.

١٠٠ -پکتیا مجله، ١٣٥٧ل کال، ٣ گڼه، ٢٨ مخ.

١٠١ -پکتیا مجله، ١٣٥٧ل کال، ٧ گڼه، ٢٣ مخ.

١٠٢ -پکتیا مجله، ١٣٥٧ل کال، ٤ گڼه، ١٥ مخ.

١٠٣ -پکتیا مجله، ١٣٥٦ل کال، ٥ گڼه، ١٥ مخ.

١٠٤ -ننگرهار مجله، ١٣٥٣ کال، مرغومې-سلواغې گڼه، ٢٧ او ٣٠ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ گڼه، ۱۱-۱۱۶ مخونه.

۱۰٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٤-۵ گڼه، ۱٦٤- ۱۷۸ مخونه.

۱۰۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٦ گڼه، ۱۷۱-۱۷٦ مخونه.

۱۰۸ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۳-٤ گڼه، ۱۵۲-۱۹٤ مخونه.

۱۰۹ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼه، ۱۲۱- ۱۲۹ مخونه.

۱۱۰ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ٦ گڼه.

۱۱۱ -سباوون مجله، ۱۳٦٦کال، ۵ گڼه، ۳۵ او ٦۳ مخ.

۱۱۲ -زرین انځور، کابل مجله، ۱۳٦٤ کال، لومړۍ گڼه، ۱ مخ.

۱۱۳ -سباوون مجله، ۱۳٦۷کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹- مخونه.

۱۱٤ -مېرمن مجله، ۱۳٦۷ کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹ مخونه.

۱۱۵ -کابل مجله، ۱۳۵۵کال، ۷-۸ گه، ۷۱-۷٤ مخونه.

۱۱٦ -پوهنتون کابل، (اوونیزه)، ۱۳٦٦کال، ۵ میاشت، ۲۷ نېټې گڼه.

۱۱۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۳ گڼه، ٦۹-۷۱ مخونه.

۱۱۸ -ژبنۍ څېړنې، نوراحمد شاکر، ۱۳۵۲کال.

۱۱۹ -وږمه مجله، ۱۳۵۰ کال، ۵-٦ گڼه، ۱۱۲-۱۱۵ مخونه.

۱۲۰ -خراسان مجله، ۱۳٦۰-، ۵-٦ گڼه، ۱۵۰-۱۵۳ مخونه.

۱۲۱ -وږمه مجله، ۱۳۵۲ کال، ٦ گڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۱۲۲ -وږمه، ۱۳۵۲ کال، ٦ گڼه، ۵۵-۵٦ مخونه.

۱۲۳ -پښتو څېړنې، (د مقالو مجموعه) د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۵٦ کال.

۱۲٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼهو ۵۷-۵۹ مخونه.

۱۲۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۱-۲ گڼه، ۹۰-۹۱ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٢٦ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ١-٢ گڼه، ٩٨-١٠٢ مخونه.

١٢٧ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٦ گڼه، اته مخیزه.

١٢٨ -وږمه مجله، ١٣٥٢کال، ٦ گڼه، اته مخیزه.

١٢٩ -وږمه مجله، ١٣٥٢کال، ٥ گڼه، ٦٣-٦٧ مخونه.

١٣٠ -وږمه مجله، ١٣٥٢کال، ١-٢ گڼه، ١١٣-١٢٢ مخونه.

١٣١ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ١-٢ گڼه، ١٣٩-١٤٠ مخونه.

١٣٢ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٦ گڼه، ٨٩-٩٦ مخونه.

١٣٣ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٦ گڼه، ٤٧-٤٨ مخونه.

١٣٤ -وږمه مجله، ١٣٥٤کال، ٤ گڼه، ٨٧-١٦٠ مخونه.

١٣٥ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٤-٥ گڼه، ٧٣-٧٦ مخونه.

١٣٦ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٤-٥ گڼه، ١١٧-١٢٦ مخونه.

١٣٧ -وږمه مجله، ١٣٥١کال، ٣ گڼه، ١-٣ مخونه.

١٣٨ -٣ گڼه، ٨٦-٨٧ مخونه.

١٣٩ -عرفان مجله، ١٣٥٧ کال، ٤-٥ گڼه، ٦١-٦٧ مخونه.

١٤٠ -د امیر کروړ یاد، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ١٣٦٤ کال، ٣٩٠-٣٩٩ مخونه.

١٤١ -وږمه، ١٣٥٢ کال، ٣-٤ گڼه، ١٢٥-١٣٢ مخونه.

١٤٢ -وږمه مجله، ١٣٥٢کا، ٦ گڼه.

١٤٣ -وږمه، ١٣٥٢کال، ٣-٤ گڼه، ٦٩-٧٠ مخونه.

١٤٤ -کابل مجله، ١٣٤٦کال، ٩ گڼه، ٢٠-٣٠ مخونه.

١٤٥ -کابل مجله، ١٣٥٧کال، ٢ گڼه، ١٠٦-١٠٧ مخونه.

١٤٦ -کابل مجله، ١٣٥٩کال، ٢ گڼه، ١٩-٣٥ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤٧ -کابل مجله، ۱۳٥۹کال، ۳ گڼه، ۱۳-۱۸ مخونه.

۱٤۸ -کابل مجله، ۱۳٦۱کال، ۲ گڼه، ٥٤-۸۲ مخونه.

۱٤۹ -خراسان مجله، ۱۳٦۲کال، ۱۲ گڼه، ٥٤-۸۲ مخونه.

۱٥۰ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، لومړۍ گڼه، ۳۰ مخ.

۱٥۱ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، د ثور میاشتې گڼه، ۲۸ مخ.

۱٥۲ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، د غبرګولي میاشتې گڼه، ۳۷-۳۸ مخونه.

۱٥۳ -ننگرهار مجله، ۱۳٥٥کال، د وږي میاشتې گنه، ۱٥ مخ.

۱٥٤ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د وږي میاشتې گڼه، ۳٤ مخ.

۱٥٥ -ننگرهار مجله، ۱۳٥٥ کال، د لړم میاشتې گڼه، ۲۹ او ۳٦ مخ.

۱٥٦ -ننگرهار مجله، ۱۳٥٦کال، د لیندۍ میاشتې گڼه، ۱۳ مخ.

۱٥۷ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د لیندۍ میاشتې گڼه، ۲۳ مخ.

۱٥۸ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د مرغومي او سلواغې میاشتو گڼه، ٤۸ مخ.

۱٥۹ -عرفان مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥٦کال، لومړۍ گڼه، ۱٤۱-۱٤٦ مخونه.

۱٦۰ -عرفان مجله، ۱۳٥٥ کال، ۱۱ گڼه، ۱٥۷-۱٦٦ مخونه.

۱٦۱ -پکتیا مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥٦کال، لومړۍ گڼه، ۱٦ او ۳۷ مخ.

۱٦۲ -پکتیا مجله، ۱۳٥٥ کال، ۲ گڼه، ٦ مخ.

۱٦۳ -پکتیا مجله، ۱۳٥٦ کال، ۲ گڼه، ۱۸ مخ.

۱٦٤ -وږمه مجله (دري میاشتنۍ)، ۱۳٥٤کال، ٤ گڼه، ۸۷-۱۰۸ مخونه.

۱٦٥ -وږمه مجله، ۱۳٥۱ کال، ٦ گڼه، ۳۷-٤۲ مخونه.

۱٦٦ -وږمه مجله، ۱۳٥۱کال، ٦ گڼه، ۸٥-۹۲مخونه.

۱٦۷ -ننگرهار مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥۲ کال، د وږي میاشتنۍ گڼه، ۳۷-۳۹ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦۸ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ٦ ګڼه، ۲٦ مخ.

۱٦۹ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ٤ ګڼه، ۲٦ مخ.

۱۷۰ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۱-۲ ګڼه، ۱۵ او ٤۹ مخ.

۱۷۱ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۳ او ۲۸ مخ.

۱۷۲ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۵ ګڼه، ۱۳ مخ.

۱۷۳ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۰٤-۱۰٦ مخونه.

۱۷٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲۲-۱۲٤ مخونه.

۱۷۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۳۱-۱٤۰ مخونه.

۱۷٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ۳ ګڼه، ۱۲۹-۱۳۱ مخونه.

۱۷۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ٤ ګڼه، ۱۵۹- ۱٦۲ مخونه.

۱۷۸ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال ۱۲۱- ۱۳۵ مخونه.

۱۷۹ -پښتو څېړنې، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳٦۷کال، ٤۱۲-٤۵۹ مخونه.

۱۸۰ کابل مجله، ۱۳٤۷ کال، ۱۱-۱۲ ګڼه، ۱۰۹ مخ.

۱۸۱ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۲۳ او ۳۳ مخ.

۱۸۲ -بیاض، فارسي هندوستاني خپرني اورګان، ۱۹۸۳م کال، لومړۍ ګڼه،

۱۸۳ -هېواد ورځپاڼه، ۱۳۵۹کال، وږی، ۱۳۱ نېټې ګڼه.

۱۸٤ -پوهاند زيار: ويي پوهنه، کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

۱۸۵ -پوهاند زيار: ويي رغاونه، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵۵ کال.

۱۸٦ -پوهاند زيار: د ژبپوهنې بنسټونه، د کابل پوهنتون ګستنرچاپ، ۱۳۵۳ کال.

۱۸۷ -پوهاند زيار: نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵٦ کال.

۱۸۸ -پوهاند زيار: پښتو ليکلار، ننګرهار پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۹ -پوهاند زیار: پښتو نومترنګونه، د سویس د برن پوهنتون خپرونه، ۱۹۷٤م کال.

۱۹۰ -وږمه مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.

۱۹۱ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ ګڼه، ۲۳-۳٦ مخونه.

۱۹۲ -کابل مجله، ۱۳۵۳ کال، ۲ ګڼه، ۱۰-۱۵ مخونه.

۱۹۳ -پوهاند زیار: پښتانه او ورونه ملیتونه،ژباړه، ۱۳٦٦ کال.

۱۹٤ -کابل مجله، ۱۳٤۳ کال، ۳ ګڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۱۹۵ -دوستي مجله، ۱۳٦۰ کال، ۷ ګڼه، ٤۳-۵۲ مخونه.

۱۹٦ -دوستي مجله، ۱۳٦۲کال، ۲ ګڼه، ۵۲-۵۸ مخونه.

۱۹۷ -عبدالکریم پتنګ: د غرونو څوکې، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳۵۹ کال.

۱۹۸ -عبدالحی حبیبي: نومورکي مورخین، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹کال.

۱۹۹ -میا فقیر الله جلال ابادي: فواید فقیرالله، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹ کال.

۲۰۰ -عبدالشکور رشاد: د پټې خزانې فرهنګ، د ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳٦۲ کال.

۲۰۱ -عبدالحی حبیبي، د میا فقیرالله پېژند لیک، د ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹کال.

۲۰۲ -عبدالشکور رشاد: د احمدشاه بابا د دېوان غورچاڼ، ۱۳۵۷ کال.

۲۰۳ -عبدالکریم محب: د چینیانو یونلیکونه، ژباړه، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۵۷کال.

۲۰٤ -افضل ټکور: دا لیکوال دا څېرې، د قومونو او قبایلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د ریاست خپرونه، ۱۳٦٦کال.

۲۰۵ -عبدالروف خپلواک: ټولنپوهنه، ژباړه، ۱۳۵۲کال.

۲۰٦ -پروفیسور دوکتورعبدالظهور او پوهنمل عین الدین نصر: مقدمه بر زبانشناسی، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳کال.

۲۰۷ -دوست شینواری، زړه پانګه، د افغانستان د علومو اکاډمۍ ۱۳٦۳ کال.

۲۰۸ -پروفیسور سیال کاکړ: د کوشنیانو ژبه، د کوټې چاپ، ۱۹۷۹م کال.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۹ -باقي بريال: مينه نه مري، شعري غونډ، ۱۳٦۷ کال.

۲۱۰ -عبدالروف بېنوا: پښتو روزنه، د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز خپرونه، ۱۳۵۷ کال.

۲۱۱ -د غلام محی الدين افغان افکار او اثار، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

۲۱۲ -نصر الله حافظ: ستا د چم ګلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کوميټې خپرونه، ۱۳٦۵ کال.

۲۱۳ -کاوون توپاني: شګې او ګلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کوميټې خپرونه، ۱۳٦٦ کال.

۲۱٤ -ابراهيم عطايي: د پښتني قبايلو اصطلاحي قاموس، د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز خپرونه، ۱۳۵۷ کال.

۲۱۵ -دوکتور ګل محمد نورزی: ادبي ژانرونه او مکتبونه، ۱۳۷۰ کال.

۲۱٦-پوهاند زيار: ګلکځونه، د ليکوالو انجمن خپرونه، ۱۳٦۷کال.

۲۱۷ -کابل مجله، ۱۳٤۳ کال، ۳ ګڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۲۱۸ -د خوشال خټک فراق نامه، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳ کال.

۲۱۹ -د راحت ياد، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳ کال، ۵۷-٦۵ مخونه.

۲۲۰ -پښتو پښويه (ګرامر)، پوهاند زيار، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۲ کال.

۲۲۱ -مېرمن مجله، ۱۳٦٤ کال، ۵ ګڼه.

۲۲۲ -ځارندوی مجله، ۱۳٦۷کال، ۱۰ ګڼه.

۲۲۳ -پوهنتون کابل اوونيزه، ۲۱-۵-۱۳٦٦ نېټې ګڼه.

۲۲٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۳ ګڼه، ٦۹-۷۱ مخونه.

۲۲۵ -پښتو مجله، ۱۳٦۰ کال، لومړۍ ګڼه، ٤۵-٤۷ مخونه.

۲۲٦ -پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، ٤ ګڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.

۲۲۷ -پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، لومړۍ ګڼه، ۹٦- ۱۰۵ مخونه.

۲۲۸ -پښتو مجله، ۱۳٦۰ کال، ۳ ګڼه، ٦۵-۷۰ مخونه.

۲۲۹ -پښتو مجله، ۱۳٦۲کال، ۳ ګڼه، ٤۵-۵۰ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٣٠ -کابل مجله، ١٣٥٧کال، ٢ گڼه، ١٠٦-١٠٧ مخونه.

٢٣١ -کابل مجله، ١٣٥٩کال، ٣ گڼه، ١٣-١٨ مخونه.

٢٣٢ -پلوشه مجله، ١٣٥٧کال، ١-٢ گڼه، ٢٤-٢٦ مخونه.

٢٣٣ -پلوشه مجله، ١٣٥٧کال، ٣گڼه، ٣٤-٣٥مخونه.

٢٣٤ -پلوشه مجله، ١٣٥٦کال، ٤ گڼه، ٢٥- ٣٢ مخونه.

٢٣٥ -پلوشه مجله، ١٣٥٥کال، ٢ گڼه، ٢٣-٢٨ مخونه.

٢٣٦ -برکت الله کمین: تلوسې، شعري غونډ، ١٣٥٢کال،

٢٣٧ -کابل مجله، ١٣٦٧کال، ٥ گڼه، ٣٥-٥٤ مخونه.

٢٣٨ -زیار: د کنیشکا د سره کوتل ډبرلیک (ژباړه)، ١٣٦٩ کال.

٢٣٩ -خاوره، امین افغانپور، ١٣٦٧ کال.

یادښت: ما په پورتنیو یاد شویو اخځونو کې د هغوی ټول یاد شوي مخونه نه دي را اخیستي، یوازې مې د لیکنو ځرنګوالی او د هغوی سرلیکونه را اخیستي دي او په ځینو ځایو کې مې د هغوی ټول مخونه هم را اخیستي دي. د پوره مخونو راوړنه مې په دې خاطر کړې ده، چې شمېر او ځومره والی یې ځرګند شي.

وروستۍ بشپړونه

د کتاب د چاپ چمتو کېدنې په وروستیو شېبو کې د استاد زیار د تازه زېږونو او خپرونو دا لنډیز برابر کړای شو:

١ -په ادبي برخه کې یې ځلور شعري غونډونه (د سبرونو نڅا، ګلوییونه، رزم و بزم، څڅواکي) او یو داستاني اثر (مینه د زړه په وینه) له چاپه راووتل. همدارنګه یې یو ننداړلیک (ډرامه) چې پر ١٣٥٧ کال یې کښلې وه او چاپ و نندارې ته لا نه ده وړاندې شوې، دلته د یاد وړ ده.

٢ -په څېړنیزه برخه کې یې یوه نوې څېړنه ((د پټې خزانې لیکزیکي شننه)) چې برخه برخه د ((وفا)) په اوونیزه کې خپره شوې ده، په همدغه روان کال کې په کتابي بڼه چاپ ته سترګې پر لار ده. د پېښور پوهنتون پښتو ځانګې او پښتو اکېډمۍ د باړه ګلۍ د تېر او سږ کال په غېرګو سیمینارونو کې یې اوږدې اوږدې څېړنې وړاندې کړې دي. همدا راز یې د بېلابېلو غونډو او خپرونو لپاره یو لړ لیکنې څېړنې، کره کتنې او سریزې کښلې دي او د لوی احمد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه بابا د ۲۲۰ تلین په نمانځنه کې یې یوه لیکنه په وفا اوونیزه او بله د خلیل ولسي ادبي جرگې د اړوند سیمینار په غونډ کې چاپ شوې ده.

۳ -په ژباړیزه برخه کې یې ((د هند و اروپایي ژبو لرغونی تاریخ)) د یادونې وړ دی چې له الماني سرچینو څخه یې را ژباړلې او د کابل مجلې د ۱۳۷۰ کال د دریېمې گڼې برابر ۳٤ مخه یې پرې نیولي دي.

د فرانسې افغانپوهاند کیفر لپاره یې ((د پټې خزانې الماني ژباړه او گرامري شننه)) خو تراوسه کوږته هېره وه، همداسې یې په څلورو ژبو لیکلې ((ځانپېښې)) هم درواخله.

یون، ۱۳۷۲ل کال، مرغومی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمدخان زوی پر ۱۳٤٦ل کال، د لغمان ولایت د الینگار ولسوالۍ دنیازیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینگار ولسوالۍ د سلینگار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لیسه کې شامل شو. پر ۱۳٦٦ل کال له نوموړې لیسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳٦۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانگې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نوموړې څانگې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته دپښتو څانگې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانګه کې د ماستېرۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د(پوهندوی) علمي پوړۍ ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره،استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلې)) او((شمشاد))مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنګه دیو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی .

استادیون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال ابادکې ببرنۍ لویې جرگې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بیاد جرگې د غړو له خوا د ببرنۍ لویې جرگې دلومړي منشي په توگه انتخاب شو.استاد یون په دې جرگه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیزو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول.استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرگه کې د نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوي وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنگسالارانو او ځینو تنظیمي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زيات فشار له امله له کاره ګوښه شو.ملګرو ملتونو (UNAMA)استاد يون ته وړانديز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد يون ونه منله او خپلې استادۍ ته يې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته يې د ځينو ملګرو په زيات ټينګار او غوښتنه، د جمهوري رياست د ملي امنيت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د رياست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لا تر اوسه دا دنده پر مخ وړي.استاد يون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرګې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده يې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد يون د خپلواک ليکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېرفرهنګي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي،په ګڼو چاپي، راديويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د و اقعيتونو او حقايقو د څرګندبيان له امله د خلکو په زړونوکې ځاى نيولى دى. که څه هم ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خوښوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او ګټورو نظرياتو ته هم غلط رنګ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس دمشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنګي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي .

دا اوسنى فرهنګي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول ګورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر يو نيم کال راهيسې پرې په منظم ډول کار شوى، اوډل شوي او دادى ستاسو مخې ته ايښودل کېږي، په داسې يو دولتي دفتر کې چې بوختياوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دى.استاد يون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړى،په پېښور کې يې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو (دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې) او(د پښتني فرهنګ د ودې پراختيا ټولنې) د همکار په توګه د بېلابېلو ليکوالو په لسګونو اثار، ايډيټ او چاپ کړي دي. دغه راز يې په سلګونو کورنيو مشاعرو، ادبي غونډو او سيمينارونو کې ونډه اخيستې ده، خپله يې هم په لسګونو مشاعرې،سيمينارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پر دې، په يو زيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده.
دلته به يې د اثارو يادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې:

کتاب نوم څرنګوالی چاپکال

�متېکور لومړی شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�په اورونو کې سندرې دويمه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

ب- راټولونې:

�هيلې ګېډه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�نيمګړي ارمانونه د حيران شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د لوونو فصل ګېډه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د نازو انا ياد د سيمينار د ليکنو ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د استاد الفت نثري کليات داستاد الفت نثرونه درېيم ۱۳۸۷

�سيندونه هم مري د اسحق ننګيال شعري منتخبات دويم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

�د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه

ديوهنوال روستارتره کې اثر دويم ۱۳۸۷

. �د افغانستان فرهنګي ميراثونو ته يوه کتنه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نینسي دوپرې اثر دویم ۱۳۸۷

�په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه

د پوهنوال روستار تره کی اثر دویم ۱۳۸۷

د- یونلیکنې:

�د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷

�که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

�دپنټاګون ترڅنډو د امریکا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

هـ- څېړنې او شننې:

�د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷

�استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷

�دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷

�د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه دویم ۱۳۸۷

�د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷

�له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷

�ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷

�بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷

�اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷

�هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷

�کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷

�فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

�مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷

�خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷

�دکتابونو په وړمو کې لومړی ۱۳۸۷

�افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷

�پښتو لیکنی سمون لومړی ۱۳۸۷

�اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷

�که نړیوال ماته وخوري؟ لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري،الله(ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زیار کې ورته دنور زغم او اوسېلې هیله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل- افغانستان

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library